

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Katedra geografie

Lenka NOVOTNÁ

Cestovní ruch v České a Slovenské republice - vývoj
po roce 1989

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. RNDr. Zdeněk SZCZYRBA, Ph.D.

Olomouc 2009

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci řešila sama a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu a příslušné prameny, z nichž bylo čerpáno.

Olomouc 20. dubna 2009

.....

podpis

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Katedra: Geografie

Fakulta: Přírodovědecká

Školní rok: 2006/2008

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

pro

LENKU NOVOTNOU

obor

1301R005 Geografie

Název diplomové práce:

Cestovní ruch v České republice a Slovenské republice – vývoj po roce 1989
Tourism in the Czech Republic and Slovak Republic – development after the year 1989

Zásady pro vypracování:

Uplynulé transformační období přineslo jak v české, tak i slovenské ekonomice a společnosti celou řadu změn, mezi nimiž k signifikantním patří mimo jiné změny v cestovním ruchu a jeho organizační, funkční a prostorové reorganizaci. Vývoj po roce 1989 byl velmi dynamický, a to na celém území bývalého federativního státu. Cílem diplomové práce je nejen analyzovat procesy, které se za posledních 16-17 let uskutečnily v cestovním ruchu, ale rovněž najít a vysvětlit jejich příčiny a spouštěcí mechanismy. Při práci se diplomantka zaměří na relevantní odkazy k vývoji cestovního ruchu na území Česka a Slovenska po roce 1989, a to jak odborných článků a statistických údajů, tak i programových dokumentů, které byly v minulosti vypracovány pro podporu cestovního ruchu na národní úrovni. Součástí diplomové práce bude rovněž diskuse k problematice geografické regionalizace cestovního ruchu. Formou samostatné kapitoly bude do diplomové práce zařazena problematika cestovního ruchu vyvolaného lidovou architekturou, jako ukázka konkrétních změn uvnitř odvětví.

Navržená struktura práce:

1. Úvod.
2. Cíle práce a použitá metodika.
3. Rešerše odborné geografické a ekonomické literatury.
4. Cestovní ruch na území Československa před rokem 1989 – odvětvová a územní analýza.
 - 4.1. Rajonizace cestovního ruchu – vládní dokument.
5. Cestovní ruch po roce 1989 – relevantní indikátory a procesy transformace odvětví
 - 5.1. Česká republika
 - 5.2. Slovenská republika
 - 5.3. Komparativní analýza
6. Proměny prostorové organizace cestovního ruchu na území zájmových států
 - 6.1. Nová prostorová dimenze cestovního ruchu – vybrané otázky regionalizace
7. Lidová architektura v Česku a na Slovensku a její význam pro cestovní ruch
 - 7.1. Objekty a lidové slavnosti
8. Závěr.
9. Summary

Diplomová práce (DP) bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách:

bod 3 zadání:	říjen 2006-březen 2007
bod 4 zadání:	do 30. 6. 2007
bod 5, 6 zadání:	do 31. 12. 2007
bod 7 zadání:	do 30.3. 2008
zpracování textu DP:	leden-duben 2008

Rozsah grafických prací: dle potřeb zadání

Rozšiřující přílohy: fotodokumentace, grafy, tabulky.

Rozsah průvodní zprávy: 60 stran vlastního textu + DP v elektronické podobě

Seznam studijní literatury (výběr):

Fřůkal, M., Ptáček, P. (2005): *Geografie, cestovní ruch a rekreace (sborník z konference)*. UP, Olomouc.

Hall, C. M., Page, S. J. (2002): *The geography of tourism, recreation*. Routledge, London.

Mariot, P. (1983): *Geografia cestovního ruchu*. Veda, Bratislava, 1983.

Vystoupil, J. a kol (2006): *Návrh nové rajonizace cestovního ruchu ČR*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha.

Pásková, M., Zelenka, J. (2002): *Cestovní ruch – výkladový slovník*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha.

Rusková, D., Štýrský, J.: *Geografie cestovního ruchu a dějiny kultury pro cestovní ruch*. Gaudeamus, Hradec Králové.

Šíp, J. (1998): *Vývoj cestovního ruchu v Česku po roce 1989*. Geografické rozhledy, roč. 8, č. 2/98-99, Praha.

Šíp, J. (2002): *Srovnání vývoje CR ve Slovenské a České republice*. Sborník ČGS 2002/1, str. 78-87

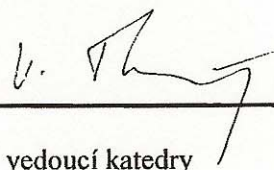
Rajonizace cestovního ruchu ČSSR (1962), ČSR (1981).

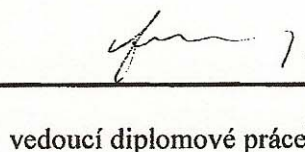
+ atlasy, sborníky a další programové dokumenty vážící se k cestovnímu ruchu a jeho podpoře

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.

Datum zadání diplomové práce: 10. 11. 2006

Termín odevzdání diplomové práce: duben 2008

vedoucí katedry

vedoucí diplomové práce

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu diplomové práce doc. RNDr. Zdeňku Szcyrbovi Ph.D za odborné konzultace a cenné rady a dále pracovníkům Českého statistického úřadu v Brně za ochotu při poskytování informací.

OBSAH

1. Úvod	8
2. Cíle práce	9
3. Použitá metodika	10
4. Rešerše literatury	12
5. Cestovní ruch na území Československa před rokem 1989 – odvětvová a územní analýza	14
5.1. Vývoj cestovního ruchu v Československu	14
5.2. Rajonizace cestovního ruchu – vládní dokument	21
6. Vývoj cestovního ruchu v České a Slovenské republice po roce 1989	25
6.1. ČESKÁ REPUBLIKA	26
6.1.1. Přírodní a kulturní podmínky pro rozvoj cestovního ruchu	26
6.1.2. Ukazatele vývoje cestovního ruchu v České republice	28
6.1.3. Řízení a propagace cestovního ruchu v české republice	40
6.2. SLOVENSKÁ REPUBLIKA	45
6.2.1. Přírodní a kulturní podmínky pro rozvoj cestovního ruchu	45
6.2.2. Ukazatele vývoje cestovního ruchu v Slovenské republice	48
6.2.3. Řízení a propagace cestovního ruchu v Slovenské republice	57
7. Srovnání vývoje cestovního ruchu v České a Slovenské republice po roce 1989	62
7.1. Srovnání přírodních a kulturních podmínek pro rozvoj cestovního ruchu	62
7.2. Srovnání kvantitativních ukazatelů charakterizující vývoj cestovního ruchu v České a Slovenské republice v období let 1993 až 2007	64
7.3. Srovnání řízení a propagace cestovního ruchu	75
8. Proměny prostorové organizace cestovního ruchu na území zájmových států	78
8.1. Nová prostorová dimenze cestovního ruchu	82
9. Lidová architektura v Česku a na Slovensku a její význam pro cestovní ruch	85
9.1. Objekty lidové architektury	85
9.2. Slavnosti spojené s lidovou architekturou	91

10. Závěr	93
11. Summary	91
12. Použité zdroje	95
12.1. Seznam literatury	95
12.2. Zdroje dat	98
12.3. Internetové zdroje	100
12.4. Ústní informace	101
13. Zkratky	103
14. Bibliografická identifikace	104

1. Úvod

Česká a Slovenská republika již šestnáct let tvoří samostatné státní útvary. Přes tento fakt je ale spojuje daleko delší období, kdy tvořily jeden celek. Vývojem politických událostí v roce 1989 došlo ke změnám, které zasáhly různé oblasti lidské aktivity.

Sled těchto událostí je projev i v cestovním ruchu. Poddimezované služby v tehdejší Československu a neexistence podmínek pro tržní prostředí neumožňovaly rozvoj cestovního ruchu ve zdravých konkurenčních podmínkách. Nástupnické republiky a jejich samostatná politika nejen v cestovním ruchu vytvořily rozdílné příležitosti pro rozvoj tohoto odvětví. Politická provázanost a kulturně-společenská podobnost těchto států přímo vybízí ke srovnání.

Cestovní ruch jako odvětví posilující ekonomiku daného státu má v České a Slovenské republice důležité místo. Je odvětvím citlivé na události jak přírodního tak společenského rázu. Důkazem toho jsou povodně v roce 1997 a 2002 nebo větrná kalamita ve Vysokých Tatrách v roce 2004, které se podepsaly na vývoji cestovního ruchu.

Cestovní ruch přestal být pouze způsobem, jak trávit volný časový fond, ale stal se významným článkem hospodářství daných států. Podílí se na ekonomické bilanci státu, popř. snižuje schodek státního rozpočtu. Uvědomění si potenciálu tohoto odvětví a programová podpora na parlamentní úrovni je pevným základem pro trvale udržitelný rozvoj.

Diplomová práce se zabývá analýzou vývoje cestovního ruchu po roce 1989 v České a Slovenské republice. Práce je rozdělena na jednotlivé kapitoly. Úvodní části se zabývají vlastní cíli a použitými metodami. Navazující kapitoly analyzují přírodní a kulturní potenciál a vývoj cestovního ruchu v České a Slovenské republice podle jednotlivých ukazatelů tohoto odvětví. Komparační metody následně umožňují srovnání vývoje obou republik. Samostatnou kapitolu tvoří Lidová architektura a její potenciál pro cestovní ruch.

Závěr obsahuje zhodnocení získaných výsledků..

2. Cíle práce

Cílem diplomové práce je komparativní analýza vývoje cestovního ruchu v České a Slovenské republice po roce 1989, resp. od vzniku samostatných republik, tj. od roku 1993 do roku 2007.

Tato komparativní analýza vychází z kvantitativních analýz jednotlivých ukazatelů charakterizujících cestovní ruch v obou republikách. Na tuto část pak navazuje srovnání Česka a Slovenska z pohledu řízení, propagace cestovního ruchu a koncepcí.

Díličí kapitola se zabývá lidovou architekturou. Cílem je nastínit potenciál objektů lidového architektury pro venkovský cestovní ruch a rozvoj cestovního ruchu vůbec

V diplomové práci se řeší tyto otázky:

- liší se vývoj kvantitativních ukazatelů cestovního ruchu v České republice a na Slovensku?
- probíhal vývoj cestovního ruchu v České republice dynamičtěji než ve Slovenské republice?
- jaké jsou hlavní faktory, které ovlivnily dynamičtější vývoj cestovního ruchu?
- existují rozdíly organizace řízení cestovního ruchu v Česku a na Slovensku?

3. Použitá metodika

Cestovní ruch je považován za odvětví budoucnosti, a to zejména z důvodu jeho multiplikačního efektu. Představuje komplexní hospodářsko-ekonomické odvětví, které významným způsobem ovlivňuje zaměstnanost, platební bilanci a socioekonomický rozvoj regionů, podílí se na tvorbě hrubého domácího produktu, má vliv na příjmy místních rozpočtů a v neposlední řadě podporuje i investiční aktivitu v regionech.

Definování samotného pojmu cestovní ruch není jednoduché. Je to složitý sociálně-ekonomický jev, který se dotýká mnoha stránek společnosti. Světová organizace turismu (WTO) jej definuje jako souhrn aktivit osob cestujících do místa mimo jejich obvyklé prostředí nebo pobývajících v těchto místech po dobu kratší než jeden souvislý rok za účelem trávení volného času, podnikání nebo jinými účely rozšiřují tak, že do cestovního ruchu zahrnují i souhrn procesů budování a provozování zařízení služeb pro účastníky cestovního ruchu včetně aktivit osob, které tyto služby nabízejí a zajišťují, aktivit spojených s využíváním a ochranou zdrojů pro cestovní ruch, a dále souhrn politických a veřejně právních aktivit a reakcí místní komunity a ekosystémů na uvedené aktivity.

Celá práce je rozdělena s ohledem na přehlednost a provázanost na několik kapitol a podkapitol.

V kapitole Cestovní ruch na území Československa před rokem 1989 je pomocí deskripce rozebrán vývoj tohoto odvětví od počátku do revolučního roku 1989. Pomocí grafů a tabulek jsou znázorněny změny jednotlivých ukazatelů v čase. Jsou zde zachyceny jen základní ukazatele pro deskripci cestovního ruchu jako např. výjezdy občanů ČSSR a příjezdy zahraničních návštěvníků, počet hromadných ubytovacích zařízení a lůžek v nich. V podkapitole *Rajonizace cestovního ruchu* je analyticky zhodnoceny principy dokumentu a vlastní funkce.

Podstatná část diplomové práce je věnována vývoji cestovního ruchu v Československu po roce 1989, resp. od roku 1993 do roku 2007. Pro zpřehlednění a úplnost statistických dat je prvním sledovaných rokem, rok 1993.

Pomocí deskripce jsou uvedeny základní podmínky pro rozvoj cestovního ruchu (přírodní a kulturní). Na tuto deskripci navazuje analytické zpracování vybraných ukazatelů cestovního ruchu pomocí grafů. Zdrojem statistických dat byly

zejména údaje zpracované národními statistickými úřady (Český statistický úřad, Štatistický urad Slovenskej republiky). Součástí této kapitoly je stručná charakteristika řízení, propagace a koncepční činnosti v oblasti cestovního ruchu na v daných státech.

Podkapitola Srovnání vývoje cestovního ruchu v České a Slovenské republice po roce 1989 je zpracována komparativní analýzou. Pro možné srovnání jsou data přepočítávány na 10 000 obyvatel, popř. na 1 obyvatele daného státu. V závěru kapitoly jsou komparační metodou zpracovány rozdíly a podobnosti v řízení a propagaci České a Slovenské republiky.

Samostatná kapitola Lidová architektura se deskripčním způsobem zabývá potenciálem objektů lidového stavitelství a analyzuje návštěvnost skanzenů lidové architektury.

4. Rešerše literatury

Stěžejním zdrojem dat pro moji diplomovou práci byla data získaná ze statistických ročenek České republiky a Slovenské republiky zpracované Českým statistickým úřadem a Štatistickým úradem Slovenskej republiky (ročenky 1993 – 2008), dále Historická statistická ročenka ČSSR (1985) data za období 1948 – 1983 a ročenka společné ČSSR (1989) a ČSFR (1990).

Použila jsem také analýzy cestovního ruchu zpracované národními agenturami pro rozvoj cestovního ruchu – Česká centrála cestovního ruchu (CzechTourism) a Slovenská agentura pre cestovný ruch (SACR).

Zdrojem informací týkající se rajonizace před rokem 1989 byla publikace autora Miroslava Kotrby a kolektivu - Rajonizace cestovního ruchu v ČSSR. Věnuje se rozčlenění Československa na regiony vhodné a nevhodné pro cestovní ruch. Využívá grafického zpracování do map. Tato rajonizace byla v roce 1985 aktualizována Václavem Dohnalem s kolektivem. Cílem bylo doplnění rajonizace původní.

Významným slovenským geografem zabývajícím se cestovním ruchem byl Peter Mariot. Věnoval se cestovnímu ruchu a typizaci středisek cestovního ruchu.

Cestovním ruchem v Československu se zabývali zejména autoři René Wokoun a Jiří Vystoupil, kteří vydali publikaci *Geografie cestovního ruchu a rekreace* (1987). Věnují se v ní regionálním rozdílům cestovního ruchu, lokalizují oblasti volného, vázaného a individuálního cestovního ruchu pomocí tabulek, grafů a map. Zabývají se také vlastní rajonizací cestovního ruchu a jednotlivými oblastmi.

Jiří Vystoupil (MU Brno) se zabýval rozvojem cestovního ruchu a rekreace v ČSSR, zaměřil se na její územní organizaci (Sborník československé geografické společnosti č. 3/ročník 1988). Po roce 1989 se podílel na významných publikacích týkající se cestovního ruchu (např. Atlas cestovního ruchu České republiky, 2006)

Otrubová Erika se zabývá socioekonomickou částí geografie, zejména zahraničním obchodem a cestovním ruchem ve své publikaci *Socioekonomická geografia*.

Autorem článků srovnání vývoje cestovního ruchu v Česku a Slovensku je zejména Jiří Šíp (JU v Táboře). Zabýval se komparací vývoje cestovního ruchu

v České a Slovenské republice ve sledovaném období 1993 – 2000 (Geografické rozhledy č. 4/1998).

Informace jsem dále čerpala z regionalizací cestovního ruchu. Návrh nové rajonizace cestovního ruchu ČR byl zpracován Jiří Vystoupilem a kolektivem v roce 2007. Na Slovensku vznikla Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike v roce 2005.

Významná publikace týkající se cestovního ruchu je Výkladový slovník cestovního ruchu autorů D. Páskové aj. Zelenky (2002), kdy se snažili o postihnutí pojmů vyskytujících se v cestovním ruchu.

Dále byly použity jako zdroje informací Koncepce státní politiky cestovního ruchu v České republice na období 2002 – 2007, Koncepce státní politiky cestovního ruchu v České republice na období 2007 – 2013 a Národní program rozvoje cestovného ruchu v Slovenskej republike a Nová stratéga cestovného ruchu Slovenskej republiky do roku 2013.

5. Cestovní ruch na území Československa před rokem 1989 – odvětvová a územní analýza

5.1. Vývoj cestovního ruchu v Československu

Historie cestovního ruchu v Československu sahá na přelom 19. a 20. století, kdy v závislosti na společenských a ekonomických podmínkách postupně zasahuje celou společnost, nabývá masivnosti a stává se součástí národního hospodářství. Vzrůstající zájem o cestování a rekreaci je dokladem tehdy se zvyšující životní úrovně i životního stylu obyvatelstva. Příčiny tohoto zájmu můžeme hledat v zintenzivnění urbanizace, potenciálu volného času a rostoucí mobilitě obyvatelstva.

Novodobý cestovní ruch v Československé republice, později České a Slovenské republice můžeme rozdělit do několika hlavních období: období do druhé světové války, období do roku 1989 a poslední období po roce 1989.

Období do konce 2. světové války

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 dochází v souvislosti se změnami sociálně ekonomických podmínek ve společnosti k prvotnímu rozvoji cestovního ruchu. Můžeme zde také hledat prvopočátky statistického sledování tohoto odvětví.

V celé etapě převládá domácí cestovní ruch, který byl podporován různými dobrovolnými seskupeními (např. **Klub československých turistů** založený v roce 1920). Organizovaný cestovní ruch byl rozvíjen díky zakládání podniků specializovaných na cestovní ruch (roku 1920 zahájil svou činnost **ČEDOK**, který zaujal prioritní postavení na trhu).

Mezi individuálními formami cestovního ruchu dominoval zejména na území České republiky tramping (zakládání trampských osad kolem řek).

Rozvoj turismu neprobíhal na území Československa stejnoměrně. Historický vývoj Slovenska se odrazil v jeho hospodářské a sociální zaostalosti. V cestovním ruchu se to projevilo především v nízké úrovni materiálně technické základny a pomalejším rozvoji ve srovnání s Českem.

Konec 20. a 30.let byl pro Československo příznivější, vzrůstal zájem domácích a zahraničních návštěvníků (především z Německa, Maďarska a Polska) o Prahu, lázeňská města a horské oblasti v Česku i na Slovensku. Tento zájem byl

přerušen hospodářskou krizí v roce 1933, která výrazně zasáhla počet zahraničních návštěvníků.

Období od 2. světové války do roku 1989

Další světová válka a následné vyrovnání se s poválečnou situací omezily rozvoj cestovního ruchu. Politické změny v roce 1948 se projevily jak v rozsahu, struktuře tak i ve směřování cestovního ruchu. Podstatně se změnilы zájmové cíle cestovního ruchu a v důsledku toho i jeho funkce, formy a druhy. Bylo to podmíněno různými činiteli např. růstem příjmů obyvatel, zkrácení pracovního doby, rozšířením mobility obyvatelstva atd.

V prvním desetiletí po 2. světové válce byl význam cestovního ruchu odsunut na okraj zájmu. Do popředí zájmu se dostala průmyslová industrializace. Služby byly investičně podceňovány, což se projevilo v nedostatečném materiálním vybavení a provozní kapacitě.

Znárodněním vznikly národní podniky např. Československé státní lázně a vřídla n.p., Slovenské hotely n.p., které nahradily soukromé zařízení v cestovním ruchu a začala se také vytvářet síť odborářských rekreačních zařízení. (Hesková, 2006)

Dominantní podíl v tomto období má domácí cestovní ruch. Bylo to především dáno politickými opatřeními po roce 1948, které znesnadňovaly vycestování do zahraničí (např. v roce 1970 se na něm podílelo 95 % všech účastníků cestovního ruchu). (Vystoupil, Wokoun, 1987).

Významnou formou krátkodobého rekreace se stal víkendový cestovní ruch, a to v souvislosti s rozvojem chataření a chalupaření (tato forma se rozvíjela především v ČSR). Fenomén chataření a chalupaření je ve světě poměrně vybočující - vznik díky potřebě individuální rekreace a také nemožnosti vycestovat mimo republiku.

Typické pro toto období je nově vzniklá forma cestovního ruchu – vázaný cestovní ruch. Fenoménem se staly organizované hromadné zájezdy typu závodní rekreace či rekreace ROH (pod dohledem Ústřední správy rekreační péče ROH). Tato doba s sebou přinesla díky rozvoji podílu vázaného cestovního ruchu rozsáhlou výstavbu rekreačních komplexů situovaných v atraktivních přírodních lokalitách. Většina rekreačních zařízení se nacházela v horských oblastech (Krkonosy, Vysoké Tatry), při rekreačních vodních nádržích (Slapská, Orlická, Vranovská přehrada,

Zemplínská Šírava, Domaša aj.), při vybraných vodních tocích (Vltava, Sázava, Lužnice) a lázeňských střediscích (Karlovy Vary, Luhačovice, Trenčianské Teplice).

Na organizovaném cestovním ruchu se významným způsobem podílely organizace: Čedok, Rekrea, Balnea či CKM.

Pasivní zahraniční cestovní ruch po druhé světové válce byl politicky omezen. Výjezdy našich občanů byly jednoznačně směřovány do socialistických zemí (viz tabulka č. 1). Podíl výjezdů do nesocialistických zemí se od roku 1960 snižoval až na 4% podíl v roce 1975. S postupným uvolňováním politických omezení došlo ke zvýšení výjezdů do nesocialistických zemí, zejména v revolučním roce 1989.

Tabulka č. 1: Pasivní zahraniční cestovní ruch obyvatelstva ČSSR v letech 1960–1989 (v mil. osob)

Rok	Pasivní zahraniční cestovní ruch	Z toho			
		Socialistické státy		Nesocialistické státy	
		Absolutní hodnoty	v %	Absolutní hodnoty	v %
1960	0,514	0,426	82,5	0,090	17,5
1965	1,740	1,572	89,2	0,169	10,8
1970	2,060	1,873	90,9	0,188	9,1
1975	7,395	7,101	96,0	0,294	4,0
1980	10,343	9,792	94,7	0,551	5,3
1985	8,394	7,928	94,4	0,466	5,6
1989	8,569	6,248	73,0	2,321	27,0

Zdroj: Historická statistická ročenka ČSSR, SNTL, Praha, 1985

Statistická ročenka ČSFR, 1990

Drtivá většina zahraničních turistů přijíždějících do ČSSR pocházela v souladu s koncepcí upevňování vztahů mezi socialistickými zeměmi právě z těchto zemí (Maďarsko, Polsko, NDR a SSSR). Z kapitalistických zemí se na aktivním zahraničním cestovním ruchu nejvíce podílely země Rakousko, NSR, Francie a USA. (Historická statistická ročenka ČSSR, 1985)

Od roku 1960 docházelo k nárůstu celkového počtu příjezdů, kdy v posledním sledovaném roce došlo k více než 20ti násobnému zvýšení. Podíl příjezdů turistů

ze socialistických zemí se pohyboval od 6,2 do 25,0 %. Snížení příjezdů z nesocialistických zemí můžeme pozorovat do roku 1985, stejně jako u aktivního cestovního ruchu s postupným uvolňování politických omezení, se příjezdy zvyšují.

Tabulka č. 2: Aktivní zahraniční cestovní ruch v ČSSR v letech 1960 – 1989
(v mil. osob)

Rok	Aktivní zahraniční cestovní ruch	Z toho			
		socialistické státy		nesocialistické státy	
		absolutní hodnoty	v %	absolutní hodnoty	v %
1960	1,319	0,989	75,0	0,328	25,0
1965	2,947	2,328	79,0	0,618	21,0
1970	3,545	2,215	62,5	0,731	37,5
1975	13,863	12,958	93,5	0,904	6,5
1980	18,503	17,363	93,8	1,141	6,2
1985	16,506	15,203	92,1	1,303	7,9
1989	29,608	27,585	93,2	2,023	6,8

Zdroj: Historická statistická ročenka ČSSR, SNTL, Praha, 1985

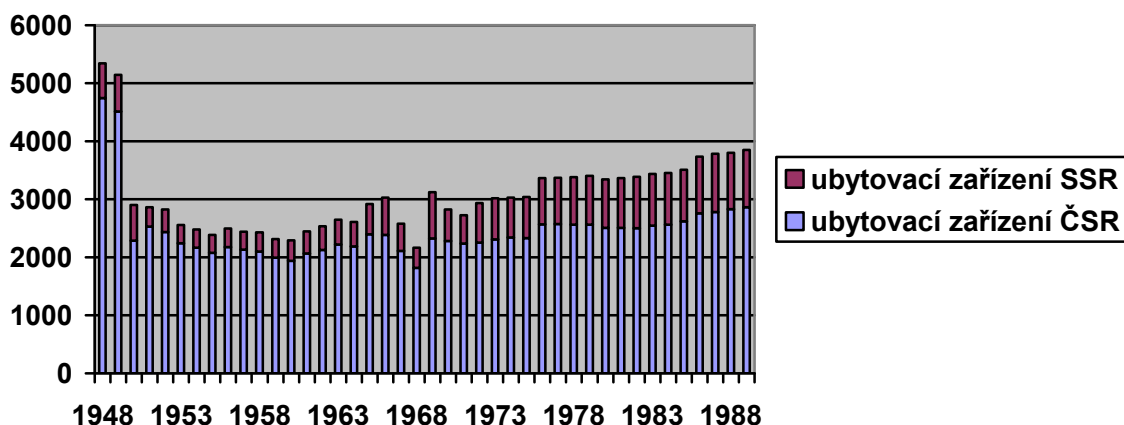
Statistická ročenka ČSFR, 1990

Vývoj počtu hromadných ubytovacích zařízení

Vývoj počtu ubytovacích zařízení v Československo po roce 1948 nabral jasný směr, došlo k razantnímu snížení pod hranici 3000 ubytovacích zařízení na celé Československo. K mírnému zvýšení ubytovacích zařízení dochází od roku 1970 do roku 1989 (viz. graf č. 1).

Většina ubytovacích zařízení se nacházela na území České socialistické republiky, podíl počtu ubytovacích zařízení na Slovensku z celkového počtu ubytovacích zařízení činil v roce 1948 11,2 %. V průběhu sledovaného období se tento poměr zvyšoval, v roce 1989 již činil 25,7 % z celkového počtu ubytovacích zařízení. Tímto faktem lze sledovat dynamičtější růst v počtu ubytovacích zařízení na Slovensku.

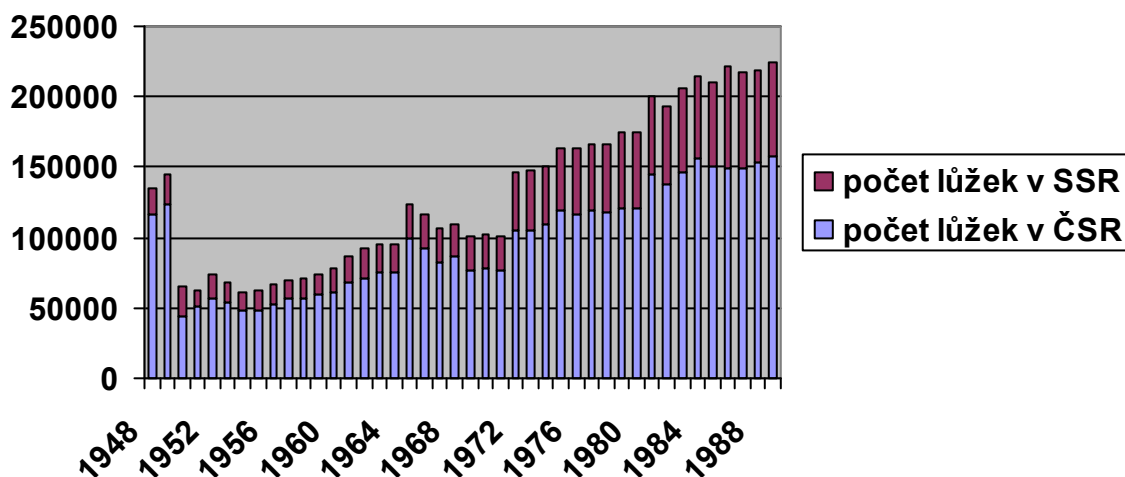
Graf č. 1 : Vývoj počtu ubytovacích zařízení v ČSSR v letech 1948 - 1989

Zdroj: Historická statistická ročenka ČSSR, SNTL, Praha, 1985
 Statistická ročenka ČSFR, 1990

Díky poklesu ubytovacích zařízení od roku 1948 došlo i k razantnímu snížení lůžkové kapacity těch to zařízení. Od roku 1954 můžeme pozorovat mírný nárůst, v roce 1974 byl překonán počet lůžek z roku 1948. Dále můžeme sledovat dynamický růst počtu lůžek až k poslednímu sledovanému roku 1989.

Graf č. 2: Vývoj počtu lůžek v ubytovacích zařízeních v ČSSR v letech 1948-1989

Zdroj: Historická statistická ročenka ČSSR, SNTL, Praha, 1985
 Statistická ročenka ČSFR, 1990

Zásadní rozdíl existuje mezi vývojem ubytovacích zařízení a lůžkovou kapacitou. Při porovnání průměrného počtu lůžek na jedno ubytovací zařízení lze pozorovat nárůst průměrné lůžkové kapacity na jedno ubytovací zařízení. V roce 1948 tak činil průměr 25,2 lůžek, v roce 1960 34,2 lůžka, v roce 1970 36,4 lůžek, v roce 1980 52,2 lůžek a v roce 1989 již 58,3 lůžek na jedno ubytovací zařízení. To jednoznačně dokazuje, že ačkoliv nárůst ubytovacích zařízení byl pozvolný, nárůst lůžkové kapacity probíhal dynamičtěji. Docházelo tak v budování ubytovacích zařízení s větším počtem lůžek.

Obr. č. 1 Hotel Pyramida (Praha 6)

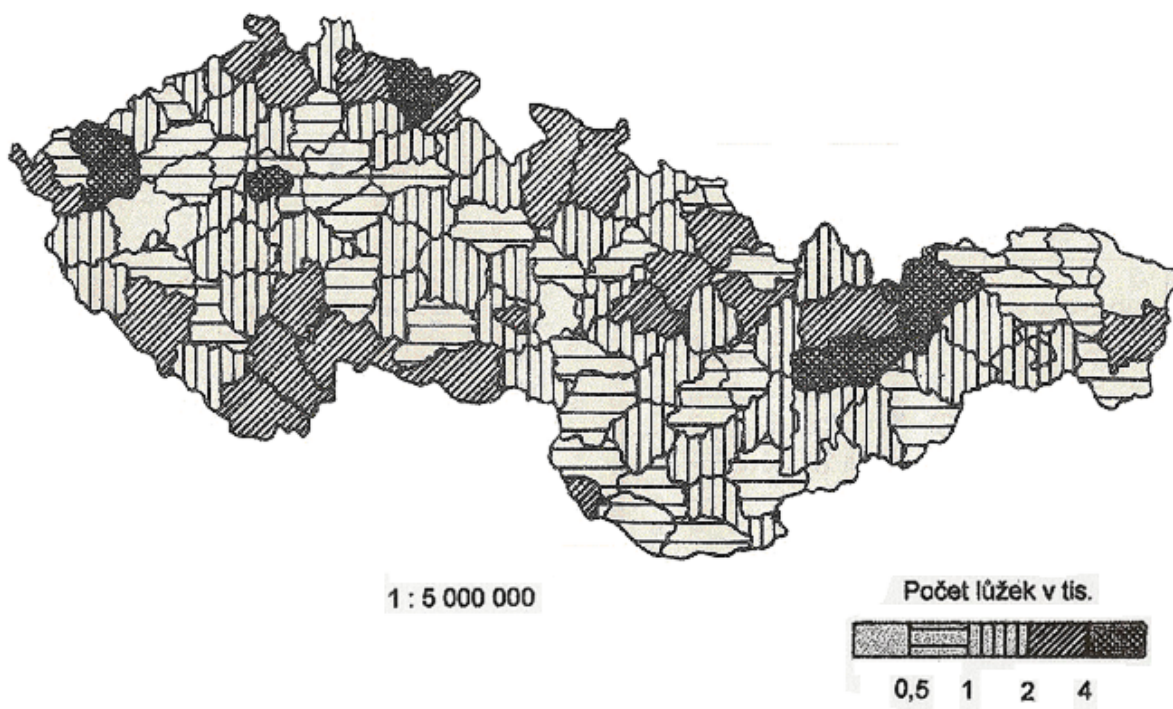

Zdroj: <http://www.hotel-pyramida.ubytovani-hotel-praha.eu/Praha.htm>

60 % lůžkové kapacity těchto volných ubytovacích zařízení se nacházelo v hlavních rekreačních oblastech ČSSR, tj. v Krkonoších, na Šumavě, v Jeseníkách, Beskydách, Povltaví, Posázaví, Vysokých a Nízkých Tatrách, Malé a Velké Fatře a u vodních nádrží s rekreační funkcí (Lipno, Vranov nad Dyjí, Zemplínská Šírava a jiné). Další 10 % ubytovacích kapacit se nacházelo v největších městech ČSSR (Praha, Bratislava, Brno, Plzeň). (Vystoupil, Wokoun)

Podle statistických údajů z roku 1989 bylo nejvíce lůžek v ubytovacích zařízeních volného cestovního ruchu v rámci ČSSR v Praze (14 571 lůžek), ve Vysokých Tatrách (11 192 lůžek), Bratislavě (3 980 lůžek) a v Brně (3 361 lůžek). Další města s významným počtem lůžek byly Karlovy Vary, Piešťany a Hradec Králové (přes 2 tisíce lůžek).

Obr. č. 2: Regionální rozmístění lůžkových kapacit volného cestovního ruchu
v roce 1981 v ČSSR

Zdroj: převzato *Rajonizace cestovního ruchu ČSSR (1968)*

Z hlediska počtu přenocování v roce 1989 dominuje město Praha (4,4 mil nocí), Vysoké Tatry (1,3 mil nocí), Brno (1,1 mil nocí) a Bratislava (0,9 mil přenocování). V počtu ubytovaných hostů opět vede Praha (1,6 mil hostů), Bratislava a Brno (0,4 mil hostů), Vysoké Tatry (0,3 mil hostů) a Karlovy Vary (0,2 mil hostů).

Průměrný počet přenocování klesl s poklesem ubytovacích zařízení a tudíž i počtem lůžek. Ještě v roce 1949 činil průměrný počet přenocování 4,7 noci, od tohoto roku však došlo ke snížení na hodnotu 2,0 v roce 1956. Mírný nárůst můžeme sledovat od roku 1968, kdy se průměrný počet přenocování zvýšil na 2,4 noci, tento trend mírného nárůstu pokračoval až do roku 1986, kdy průměrný počet přenocování činil 3,1 noci.

Přes tempo růstu a trendů rozvoje cestovního ruchu v Československu v závěru sledovaného období nedosahoval kvalitativní ani kvantitativní stav cestovního ruchu západní konkurenci. Vyplývalo to z tehdejšího chápání cestovního ruchu jako vytváření zázemí pro odpočinek a rekreaci obyvatel bez vytváření kapitálu.

Centrálně řízený státní aparát zlikvidoval soukromé podnikání nejen v cestovním ruchu, zničil tak zdravé konkurenční prostředí nutící podnikatele do investic a inovací. Vytvořil monopolní národní podniky, které měly uspokojovat poptávku.

Cestovní ruch byl úzce spjat se státní politikou, která rozhodovala o jeho dalším vývoji. Plánovala pomocí koncepcí a rajonizací oblasti cestovního ruchu, jejich rozvoj do budoucna, směrné kapacity atd.

5.2. Rajonizace cestovního ruchu – vládní dokument

Narůstající disproporce mezi dostupnými službami cestovního ruchu a poptávkou vyvolalo potřebu zásadního komplexního řešení a koordinaci úloh v rozvoji materiálně – technické základny cestovního ruchu. Situaci řešila v letech 1961 – 1962 vypracovaná a koncem roku 1962 vládou schválená **Rajonizace cestovního ruchu v ČSSR**. Tento dokument vypracoval Státní ústav pro rajónové plánování. Vláda usnesením č. 992/1962 schválila rajonizaci cestovního ruchu jako základní dokument pro plánování a řízení rozvoje cestovního ruchu v Československu.

Tvorbou dokumentu zabývajícím se rajonizací se tak zařadilo Československo mezi první státy na světě, v nichž se uskutečnilo komplexní hodnocení předpokladů cestovního ruchu. Tehdy šlo o unikátní dokument, jeho metodika byla aplikována při zpracování projektů pro zahraničí, např. Bulharsko, Rumunsko, Maďarsko nebo v Keni.

Původní dokument z roku 1962 byl pak aktualizován v roce 1981. Aktualizace proběhla odděleně pro obě republiky, území ČSR zpracoval Terplan – Státní ústav pro územní plánování v Praze a území SSR Výzkumný ústav cestovního ruchu v Bratislavě, a to vzhledem ke značným specifikám na území obou republik, avšak podle jednotné metodiky a za průběžné koordinace. (Vystoupil, Wokoun, 1987). Oba projekty vycházely z hodnocení podmínek pro rozvoj a realizaci cestovního ruchu. Největší důraz byl přitom kladl na přírodní a antropogenní podmínky (kulturně–historické aktivity, dopravní podmínky, vybavenost zařízeními cestovního ruchu – ubytovací a stravovací kapacity, technická vybavenost) a také vlivy negativních faktorů na rozvoj cestovního ruchu.

Podle charakteru předpokladů se určily pro každou z oblastí hlavní funkce i společenský význam s přihlédnutím na tendence rozvoje do budoucnosti, stanovily se směrné kapacity materiálně – technické základny cestovního ruchu, směrné kapacity přípustného zatížení území a pořadí jejich výstavby infrastruktury, určily se hlavní směry příměstské rekreace a kategorie našich lázeňských i městských středisek cestovního ruchu. (Návrh nové rajonizace cestovního ruchu ČR, 2007)

Po zhodnocení dat vycházejících z daných kritérií bylo území Československé republiky v Rajonizaci z roku 1962 rozděleno na 67 územních jednotek (ČSR 47, SSR 20) vhodných pro cestovní ruch označených jako oblasti cestovního ruchu I., II., III. a IV. kategorie a na území, kde převažují vlastnosti nevhodné pro cestovní ruch označené jako území mimo oblasti cestovního ruchu.

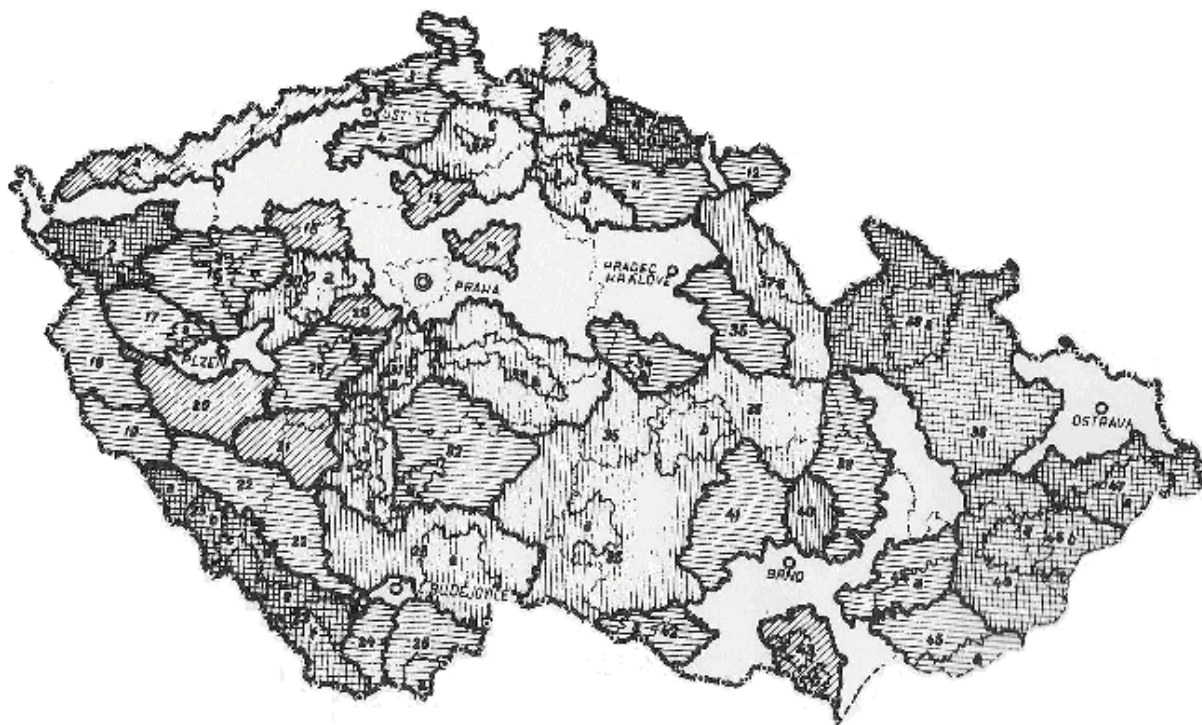
Tato rajonizace se v rozvoji cestovního ruchu uplatnila pouze částečně, centrálně řízený systém nerespektoval zásady, podle kterých byla rajonizace vypracována. Postupně docházelo k likvidaci nebo devastaci kulturně – historických atraktivit, bylo poškozováno přírodní prostředí, měnily se podmínky v materiálně – technické základně. Na druhou stranu rajonizace zjednodušila složité problémy související s cestovním ruchem, bylo možné sledovat a řídit jeho vývoj v menších územních celcích – oblastech cestovního ruchu.

Mezi lety 1962 a 1981 se v některých částech Československa výrazně změnila atraktivita lokalizačních předpokladů cestovního ruchu. Za významné skutečnosti lze považovat např. koncentraci obyvatelstva do městských sídel, díky čemuž vzniklo více poptávkových center po cestovním ruchu; zvýšení poptávky ze zahraničí, výstavba nových vodních nádrží (Šírava, Domaša, Lipno, a další), navrtáním pramenů termálních a minerálních vod mimo oblasti cestovního ruchu, potřeba začleňování dalších potenciálních území umožňující rovnoměrnější rozložení nabídky cestovního ruchu, rozvoj podnikové a individuální rekreace atd.). Proto došlo na začátku 80. let k přepracování rajonizace cestovního ruchu, tj. byla změněna kategorizace vymezených územních celků.

Aktualizace se věnovala zejména zpřesnění hranic oblastí cestovního ruchu, zpřesnění a klasifikaci územních hodnot v rámci oblastí cestovního ruchu, určení nových perspektivních rekreačních území a vymezení rekreačních prostor mimo oblasti cestovního ruchu. Původní rozdělení území do 67 oblastí bylo upraveno, nová rajonizace rozdělila území ČSSR do 71 oblastí cestovního ruchu, z nichž 47 se

nacházelo v ČSR a 24 v SSR. Z celkové rozlohy ČSSR připadalo tak na území oblastí cestovního ruchu 103 866 km², tj. 81,2 %.

Obr. č. 3: Rajonizace cestovního ruchu v ČSSR v roce 1981

Zdroj: převzato *Rajonizace cestovního ruchu ČSSR (1968)*

Určení kategorií bylo závazné pro plánování a výstavbu infrastruktury cestovního ruchu. Každá oblast měla určenou i průměrnou denní návštěvnost (současnou i výhledovou do roku 2000) a v návaznosti na to i zatížitelnost (počet návštěvníků na 1 ha rekreační plochy) využívané rekreační krajiny. Pro plánování a zabezpečení rozvoje oblastí a podoblastí cestovního ruchu se na základě možností jejich využívání stanovily směrné objemy návštěvnosti a ubytovací kapacity.

6. Vývoj cestovního ruchu v České a Slovenské republice po roce 1989

Politické změny v roce 1989 znamenaly i radikální změny v organizaci cestovního ruchu. Jednalo se především o privatizaci materiálně technické základny cestovního ruchu, čímž se vytvořilo konkurenční prostředí potřebné pro zlepšení málo kvalitních a poddimenzovaných služeb. Privatizací a vytvořením konkurenčního prostředí se cestovní ruch začal rozvíjet na principech liberální tržní ekonomiky. Stát ho přestal direktivně řídit, stanovovat mu úlohy státního plánu apod. Změnila se jeho struktura, zejména postupným snižováním vázaného cestovního ruchu (pobyty odborových a mládežnických organizací).

Dalším významným faktem bylo otevření hranic, odstranění pasových a vízových povinností, které bránily občanům České a Slovenské republiky svobodně se podílet na zahraničním cestovním ruchu. Díky tomuto fakt se krátce po revoluci rychle rozvíjel trh s cestovními kanceláři.

Řízení cestovního ruchu po roce 1989 připadlo do kompetence Ministerstva obchodu a cestovního ruchu ČR, ve spolupráci s Ministerstvy zahraničního obchodu, zahraničních věcí a Ministerstvem vnitra. V rámci reorganizace státní správy bylo zrušeno Ministerstvo obchodu a cestovního ruchu k 31. 12. 1991 a tato problematika byla svěřena do působnosti Ministerstva hospodářství.

Pro celé období i roku 1989 je charakteristické prudký nárůst hlavních ukazatelů cestovního ruchu. Pro komparaci obou republik bylo zvoleno pouze období od roku 1993, tj. od vzniku samostatné České a Slovenské republiky.

6.1. ČESKÁ REPUBLIKA

6.1.1. Přírodní a kulturní podmínky pro rozvoj cestovního ruchu

Česko díky své poloze, snadné dostupnosti a potenciálem pro využití v cestovním ruchu patří k důležitým centrům cestovního ruchu ve střední Evropě.

Povrch České republiky má převážně charakter pahorkatin a vrchovin (69 %), pouze 11 % z celkové rozlohy tvoří hornatiny. Pro využití cestovního ruchu je výhodná pestrost krajiny od rovinných nížinných oblastí až po hornaté. Z hlediska atraktivity jí chybí moře a velehory¹.

Výhodou jsou i klimatické podmínky a z něj vyplývající čtyři roční období, které umožňují řadu slunných teplých dnů v létě, v zimě pak podmínky s dostatečnou sněhovou pokrývkou.

Přírodní bohatství České republiky spočívá v rozmanitosti přírodních útvarů. Nacházejí se zde 4 národní parky (v Krkonoších, na Šumavě, v Podyjí a v Českém Švýcarsku) a 26 chráněných krajinných oblastí². Turisticky přitažlivé jsou především Krkonoše, Šumava, Jeseníky nebo Beskydy. Na seznamu mezinárodně chráněných území UNESCO byly zapsány CHKO Bílé Karpaty, Křivoklátsko, Pálava, Šumava a další.

Kulturní a historické dědictví České republiky je založeno na množství a hodnotě hradů a zámků, technických památkách a lidových památkách. V současnosti je evidováno kolem 36 000 kulturně historických památek, z toho 2200 zámků a hradů³. Turisticky navštěvované jsou především Karlštejn, Konopiště, Hluboká, Pernštejn. Centrem pozornosti zejména zahraničních turistů je soustředěno do hlavního města Prahy, kde se nachází řada významných památek a atrakcí (Pražský hrad, Zlatá ulička, Malá Strana, Staroměstská radnice aj.).

Atraktivní jsou i další významná města České republiky, z nichž řada má památku UNESCO (Český Krumlov, Holešovice, Kutná Hora, Telč, Karlovy Vary, Olomouc, Lednicko-valtický areál).

Mezinárodně jsou uznávané české lázně s dlouholetou tradicí, a to především Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně, Luhačovice a jiné.

¹ Školní Atlas České republiky, 2005

² <http://www.ochranaprirody.cz/?cmd=page&type=102>

³ Památková péče, cestovní ruch a veřejná správa, 2007

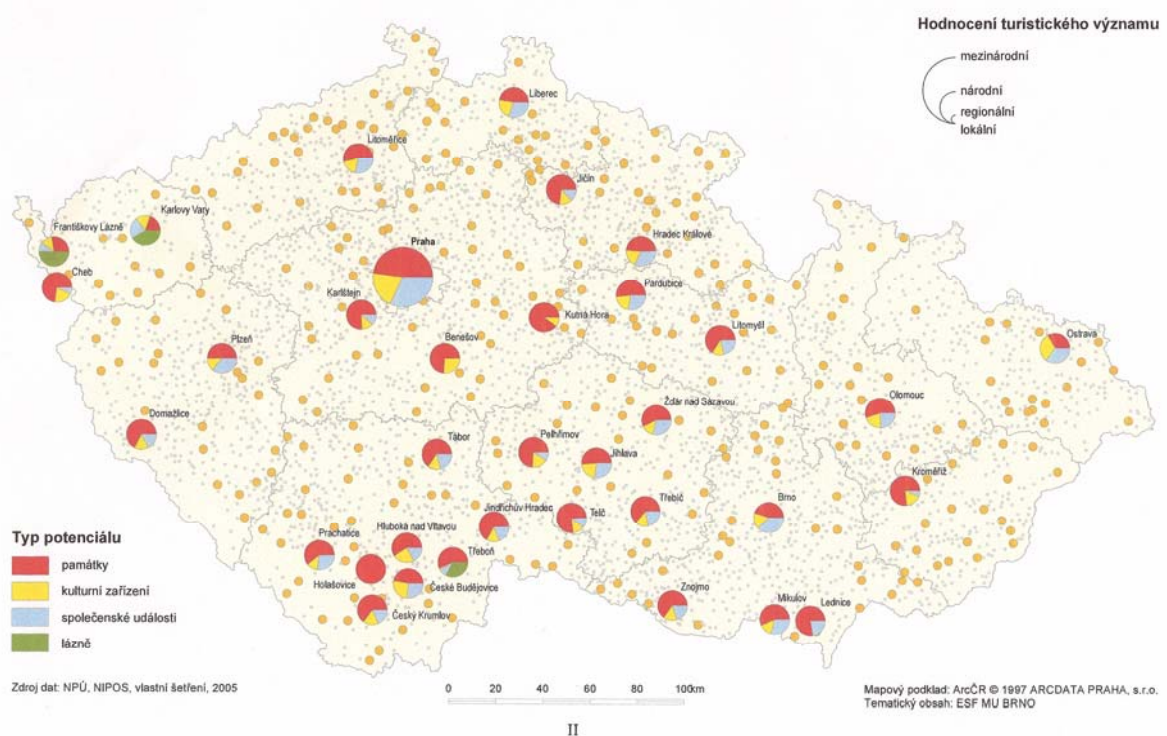
Součástí řady obcí jsou státem chráněné městské památkové rezervace (Jihlava, Tábor, Štamberk) a vesnické památkové rezervace (Holešovice).

Ke sportovním akcím mezinárodního významu patří Velká Pardubická, Velká cena ČR v Brně a např. Zlatá lyže v Novém Městě na Moravě.

Pro rozvoj šetrných forem cestovního ruchu je důležitá hustá a kvalitně značená síť pěších turistických stezek.

Obr. č. 4: Kulturně-historický potenciál České republiky

KULTURNĚ - HISTORICKÝ POTENCIÁL ČESKÉ REPUBLIKY

Zdroj: převzato z *Návrhu nové rajonizace cestovního ruchu v ČR, 2007*

Za strategicky nosné formy cestovního ruchu s potenciálem uplatnění jak na domácím tak i mezinárodním trhu lze považovat:

- městský a kulturní cestovní ruch
- dovolená v přírodě
- sportovní a aktivní dovolená
- kongresový a incentivní cestovní ruch
- lázeňský cestovní ruch

(podle Koncepce státní politiky cestovního ruchu v České republice na období 2007 – 2013)

6.1.2. Ukazatele vývoje cestovního ruchu v České republice

Pro zhodnocení dosavadního vývoje cestovního ruchu byly zvoleny určité statistické ukazatele. Pro posouzení vlivu cestovního ruchu na ekonomiku státu jsou to ukazatele devizové příjmy a výdaje z aktivního zahraničního cestovního ruchu a podíl cestovního ruchu na tvorbě HDP.

Dále byl sledován počet hromadných ubytovacích zařízení a lůžková kapacita v nich, příjezdy zahraničních návštěvníků a výjezdy občanů České republiky do zahraničí, počet a struktura ubytovaných hostů a jejich přenocování v zařízeních.

Podíl cestovního ruchu na ekonomice České republiky

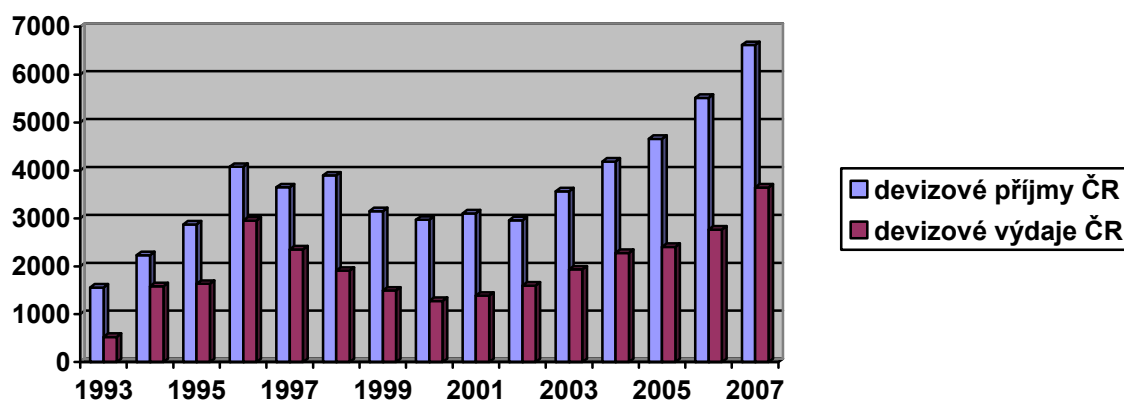
Sledování příjmů z cestovního ruchu je prováděno prostřednictvím devizových příjmů a výdajů. Tyto údaje zpracovává Česká národní banka. Ekonomický význam cestovního ruchu jako hospodářského odvětví spočívá v jeho schopnosti pozitivně ovlivňovat ekonomickou situaci daného státu (tj. o devizové příjmy účastníků cestovního ruchu).

Díky politickému uvolnění hranic a možnosti svobodného cestování jak českých občanů do zahraničí tak i zahraničních občanů do České republiky se na začátku 90. let zvýšily devizové příjmy a výdaje z cestovního ruchu. Rok 1997 byl prvním rokem, kdy oba ukazatelé poklesly. Na poklesu devizových příjmů se zřejmě podílelo více faktorů: postupné vyrovnávání cen v České republice s cenami světovými, jistá okoukanost republiky jako postkomunistické turistické destinace, nepoměr kvality a ceny služeb atd. Ve stejném roce můžeme pozorovat i pokles devizových výdajů, což je způsobeno horší ekonomickou situací v 2. polovině 90. let, popř. znovuoživení domácích destinací.

Důvodů, proč od roku 2001 můžeme opět sledovat nárůst devizových příjmů a výdajů se nabízí několik. Zvýšení počtů příjezdů zahraničních turistů můžeme např. hledat v kvalitnější nabídce služeb a produktů cestovního ruchu aj. Výjezdy domácích občanů jsou ovlivněny silícím kurzem koruny vůči světovým měnám (např. k 3. 1. 2000 1 USD za 35,80 Kč, k 31.12.2007 18,10 Kč). Češi si tak mohli dovolit dražší dovolenou v zahraničí, na zahraniční turisty však kurz měny působí negativně – zdražili se jim poskytované služby. Přesto od roku 2001 můžeme pozorovat zvýšení počtu ubytovaných zahraničních hostů (rok 2001 5,4 mil. osob, rok

2007 již 6,7 mil. osob viz graf č. 9) a od toho faktu se také odvíjí zvýšení devizových příjmů.

Graf č. 3: Vývoj devizových příjmů a výdajů ze zahraničního cestovního ruchu v České republice v období let 1993 – 2007 (mil. USD)

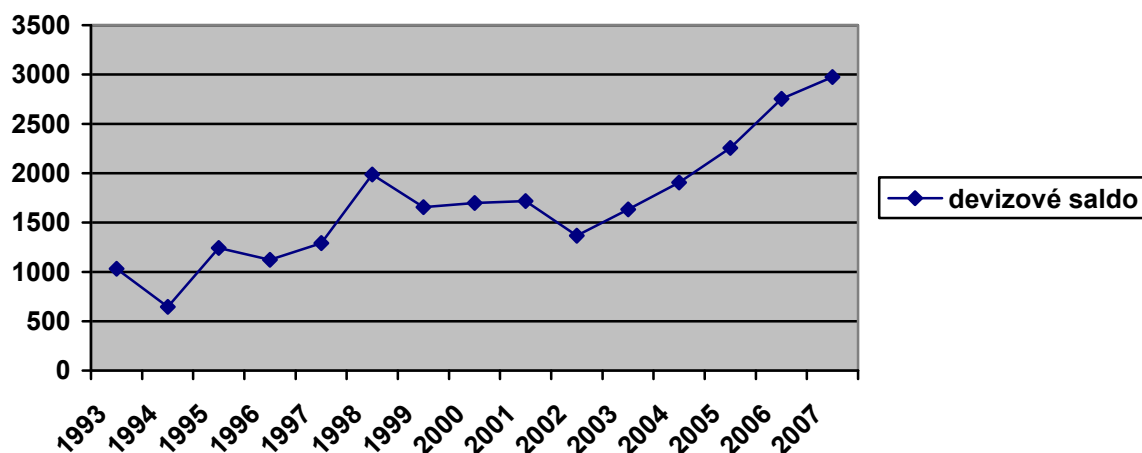

Zdroj: http://www.cot.cz/data/cesky/99_03/3_statistika2.htm
<http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/analyza/vyvojcr1993.pdf>

Devizové saldo se v celém sledovaném období nachází v kladným hodnotách. Podílí se tak na snižování schodku obchodní bilance zahraničního obchodu. Do roku 1994 saldo z cestovního ruchu stačilo pokrýt zápornou obchodní bilanci ostatních hospodářských odvětví, v následujících letech tento schodek kryje jenom částečně.

Křivka devizové salda má rostoucí charakter. Minima bylo dosaženo v roce 1994 645 mil. USD, maxima v roce 2007 2975 mil. USD.

Graf č. 4: Vývoj devizového salda ze zahraničního cestovního ruchu v České republice v letech 1993 - 2007 (mil. USD)

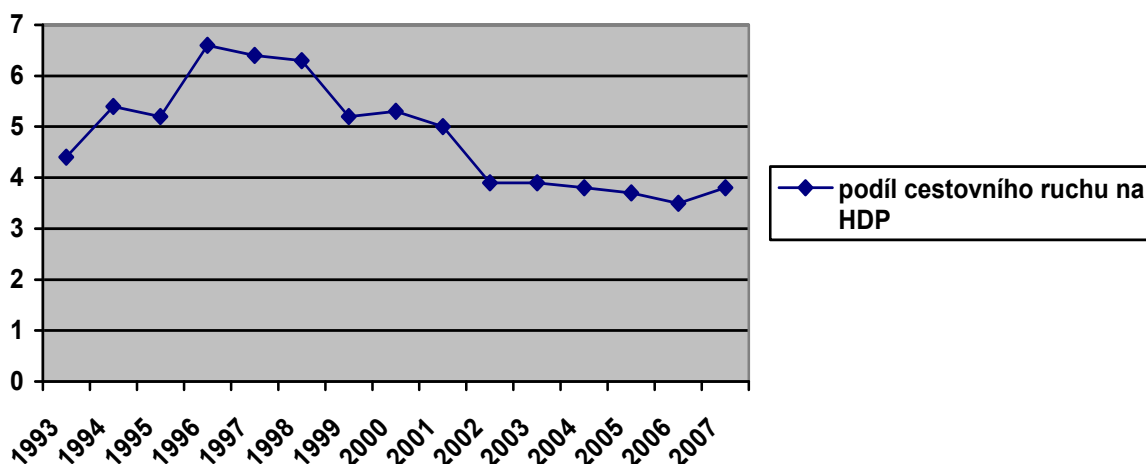
Zdroj: www.czechtourism.cz/files/statistiky/analyza/vyvojcr1993.pdf

Podíl cestovního ruchu na tvorbě HDP

Vývoj podílu cestovního ruchu na tvorbě HDP vykazuje v 1. polovině 90. let růst s maximem 6,6 % podílu cestovního ruchu na HDP. Je to dáno dobrými výkony ukazatelů devizových příjmů z cestovního ruchu. Od roku 1997 dochází k poklesu podílu cestovního ruchu na HDP, příčinu můžeme hledat v poklesu devizových příjmů v 2. polovině 90. let a také zvýšení celkové hodnoty HDP.

Minimální hodnoty procentuálního podílu cestovního ruchu na HDP bylo dosaženo v roce 2006 a to 3,6 % HDP. Přes rostoucí devizové příjmy z cestovního ruchu tento podíl klesá (v roce 2007 6,618 mil USD). Příčinou je již zmíněné zvyšování celkové hodnoty HDP.

Graf č. 5: Vývoj podílu cestovního ruchu na tvorbě HDP (v %)

Zdroj: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/statistika/>

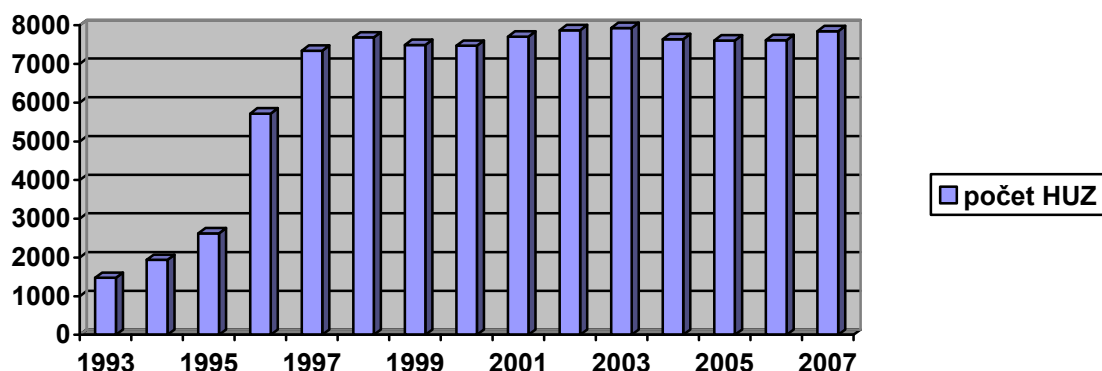
Vývoj počtu hromadných ubytovacích zařízení

Počet hromadných ubytovacích zařízení se během sledovaného období výrazně měnil. Můžeme sledovat razantní nárůst hromadných ubytovacích zařízení zejména mezi lety 1995 – 1997. Toto zvýšení počtu hromadných ubytovacích zařízení je ovlivněno především změnou metodiky statistického zjišťování než skutečným nárůstem.

Minimální počet hromadných ubytovacích zařízení byl sledováno v roce 1993 a to 1476, maximum bylo sledováno v roce 2003 (1926 hromadných ubytovacích zařízení). V následujících obdobích došlo pouze k nevýraznému snížení počtu zařízení.

V současnosti se statisticky sledují pouze hromadná ubytovací zařízení, a to z náročnosti na zjišťování jiných druhů ubytovacích zařízení..

Graf č. 6: Vývoj počtu hromadných ubytovacích zařízení v České republice v letech 1993 - 2007

Zdroj: Statistická ročenka České republiky (1993 – 2008)

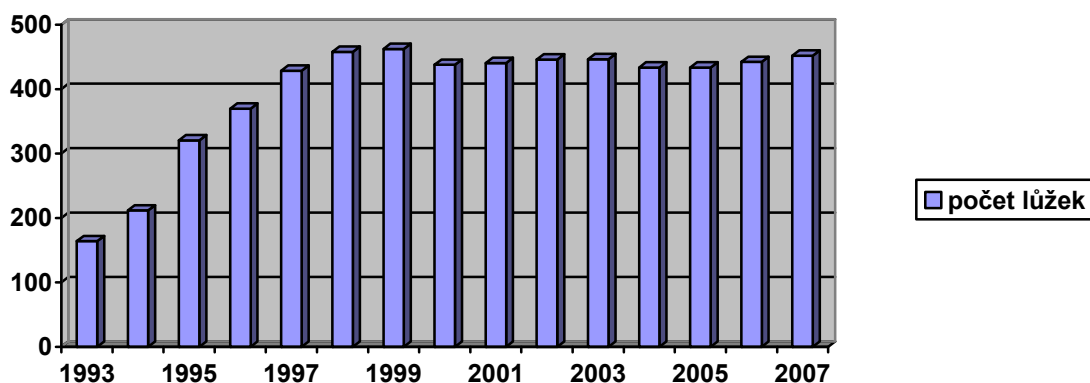
Vývoj počtu lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních

Vývoj lůžkové kapacity v hromadných ubytovacích zařízeních se odvíjel od počtu těchto zařízení. Nárůst počtu lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních lze sledovat především v 90. let, kdy se jejich počet více jak ztrojnásobil, a to především z důvodu změny metodiky statistického zjišťování.

Menší úbytek lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních lze sledovat mezi lety 1999 a 2000. Od roku 2000 jsou sledována pouze lůžka stálá, na rozdíl od dříve sledovaných všech lůžek, tedy i včetně lůžek příležitostných (přistýlek).

Maximální hodnoty bylo dosaženo v roce 1999 (462 126 lůžek), tento fakt je však ovlivněn započítáváním přistýlek. Minimální hodnota byla v roce 1993, kdy lůžková kapacita v hromadných ubytovacích zařízeních činila 163 877 lůžek. Od roku 2000 se výrazně počet lůžek nemění.

Graf č. 7: Vývoj počtu lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních v České republice v letech 1993 – 2007 (v tis.)

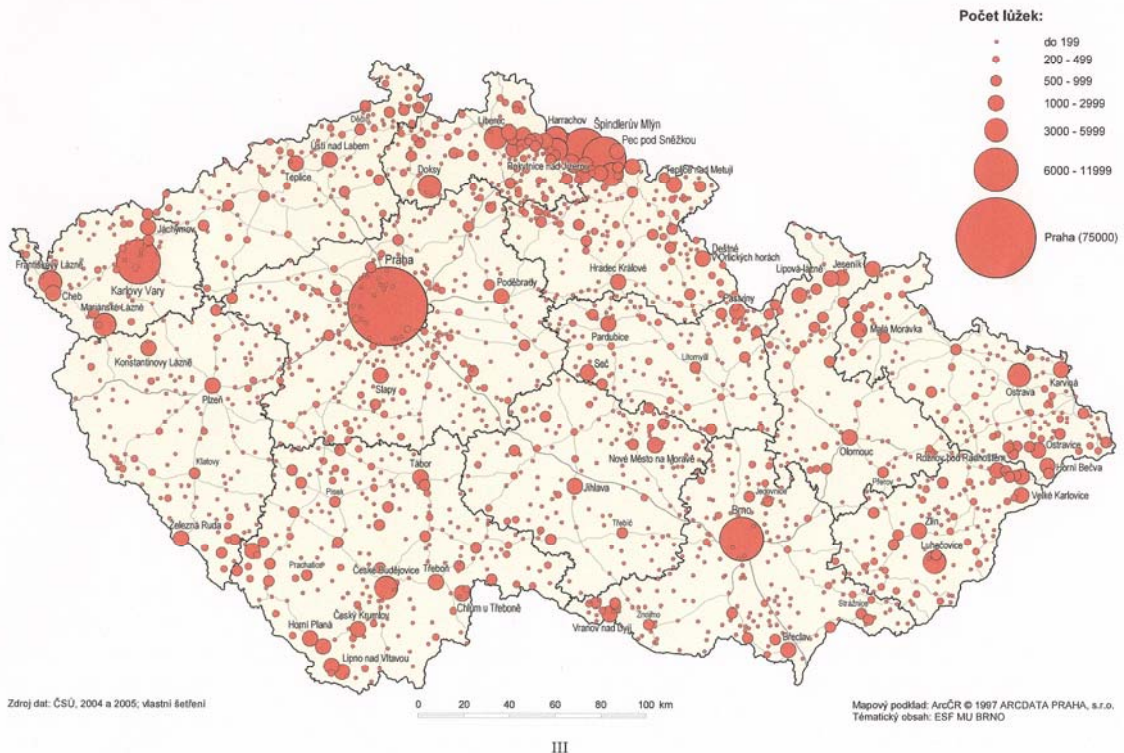
Zdroj: Statistická ročenka České republiky (1993 – 2008)

Při přepočítání průměrného počtu lůžek na jedno hromadné ubytovací zařízení došlo v průběhu sledovaného období ke změně. V roce 1993 byl průměr lůžek na jednoho hromadné ubytovací zařízení 111,0 lůžek, v roce 2000 již 58,6 lůžek a v posledních sledovaném roce 2007 57,6 lůžek.

Jednoznačně z těchto údajů vyplývá, že se průměrná lůžková kapacita v HUZ snižuje. Trendem se stavět hromadná ubytovací zařízení v průměru s nižší lůžkovou kapacitou než tomu bylo před rokem 1989 (snížení téměř o 48 %).

Obr. č. 5: Hromadná ubytovací zařízení

HROMADNÁ UBYTOVACÍ ZAŘÍZENÍ

Zdroj: převzato z *Návrhu nové rajonizace cestovního ruchu*, Brno 2007

Při regionálně-geografickém hodnocení České republiky (viz obr. č. 2) vyplývá, že podstatná část lůžkové kapacity se nachází v hlavním městě Praze, významný podíl v Brně, horských oblastech (Krkonoše, Lužické hory, Jeseníky, Moravskoslezské Beskydy, Šumava) a v severozápadní oblasti České republiky (Karlovy Vary, Mariánské lázně aj.).

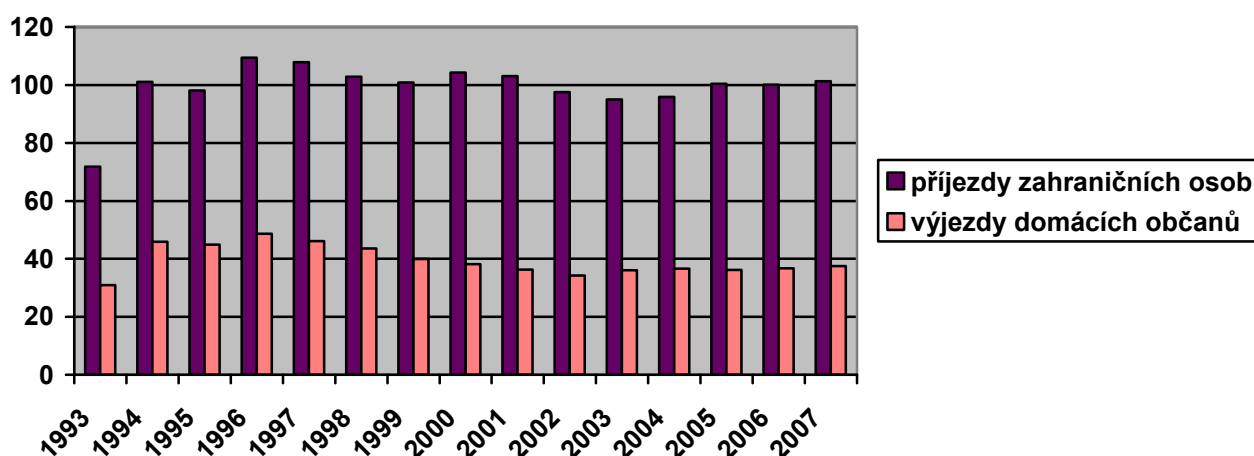
Vývoj počtu příjezdů zahraničních návštěvníků do České republiky a výjezdů českých občanů do zahraničí

Pro charakteristiku pohybu osob přes hranice slouží sledování počtu příjezdů zahraničních návštěvníků do České republiky a výjezdů českých občanů do zahraničí. Tyto údaje však vypovídají pouze o faktu překročení hraničního přechodu. Pouze část z těchto osob využívá ubytovacích zařízení a dalších služeb cestovního ruchu.

Z grafu č. 8 je patrné, že převažují příjezdy zahraničních osob nad výjezdy domácích občanů. Tento fakt je příznivý pro domácí ekonomiku, kdy zahraniční návštěvníci, kteří do České republiky míří nebo přes Českou republiku tranzitují, zde mohou utrácet finanční zdroje.

Po celé sledované období je charakteristické přibližně dvojnásobně větší počet příjezdů než výjezdů. Nárůst příjezdů a výjezdů je patrný zejména v 1. polovině 90. let, od roku 1996 můžeme pozorovat mírný pokles. Minima příjezdů a výjezdů byly zjištěny v roce 1993, naopak maximum obou ukazatelů z roce 1996.

Graf č. 8: Vývoj počtu příjezdů zahraničních návštěvníků do České republiky a výjezdů českých občanů do zahraničí v letech 1993 až 2007 (v mil.)

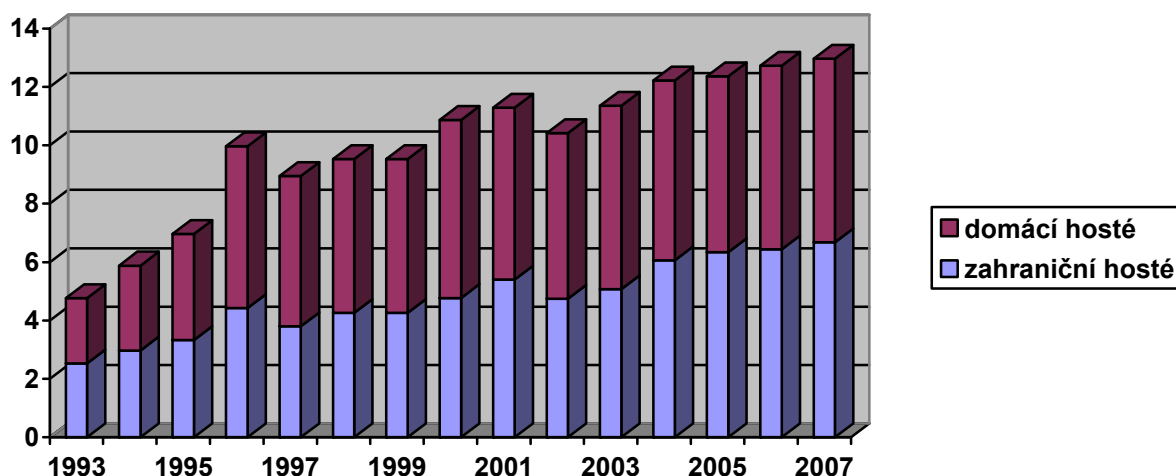

Zdroj: Statistická ročenka České republiky (1993 – 2008)

Vývoj počtu hostů v hromadných ubytovacích zařízeních

Turisté, kteří se rozhodli strávit v České republice více jak jeden den, mohli využít služeb ubytovacích zařízení (hromadných nebo individuálních). Vývoj počtu hostů v hromadných ubytovacích zařízeních má rostoucí charakter. Minima bylo dosaženo v roce 1993 (4,77 mil. návštěvníků v HUZ) a maxima v posledním sledovaném roce 2007 (12,96 mil. osob).

Graf č. 9: Vývoj počtu hostů v HUZ v letech 1993 až 2007 (v mil.)

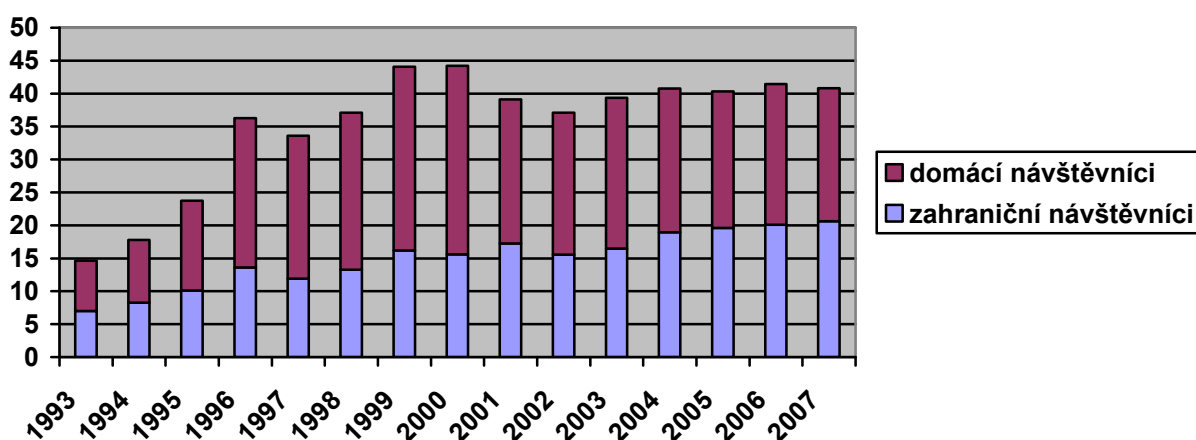

Zdroj: Statistická ročenka České republiky (1993 – 2008)

Poměr domácích a zahraničních návštěvníků ubytovaných v HUZ se v tomto sledovaném období měnil, mezi lety 1995 až 2004 převažoval podíl domácích občanů ubytovaných v HUZ. Od roku 2005 převažuje podíl zahraničních návštěvníků v HUZ. Od roku 2000 se již počet domácích návštěvníků nezvyšuje, zatímco počet ubytovaných zahraničních návštěvníků stále roste.

Vývoj počtu přenocování návštěvníků v HUZ

Graf č. 10: Vývoj počtu přenocování návštěvníků v HUZ (v mil.)

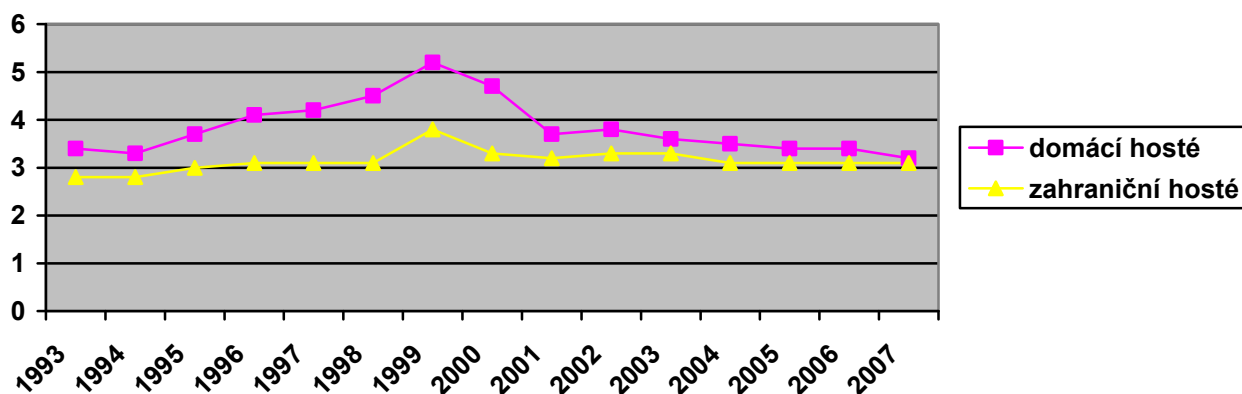
Zdroj: Statistické ročenky České republiky 1993 - 2008

Vývoj počtu přenocování hostů ubytovaných v HUZ má stoupající charakter. Minimum bylo zaznamenáno v roce 1993 (14,6 mil. přenocování), maximum v roce 2000 (44,2 mil. přenocování). Po roce 2000 došlo k nepatrnému snížení počtu přenocování až na hodnotu 40,8 mil. přenocování v roce 2007.

Při srovnání počtu přenocování domácích a zahraničních hostů převažuje podíl přenocování domácích. Tento stav je charakteristický pro celé sledované období, mimo roku 2007, kdy převažuje podíl přenocování zahraničních hostů.

Kromě absolutní hodnot počtu ubytovaných hostů a počtu přenocování můžeme využít přepočítání na jednoho hosta – tj. průměrný počet přenocování. Při přepočtu průměrného počtu přenocování na jednoho hosta HUZ dochází v průběhu 90. let ke zvýšení z 3,1 noci na 4,6 noci v roce 1999. Od roku 2000 však můžeme sledovat trend poklesu průměrného počtu přenocování na 3,1 noci v roce 2007. Zkracování počtu přenocování patří k celosvětovému trendu. Jisté rozdíly jsou však patrné v počtu průměrného přenocování mezi domácími a zahraničními

Graf č. 11: Vývoj průměrného počtu přenocování zahraničních a domácích hostů v HUZ v letech 1993 - 2007

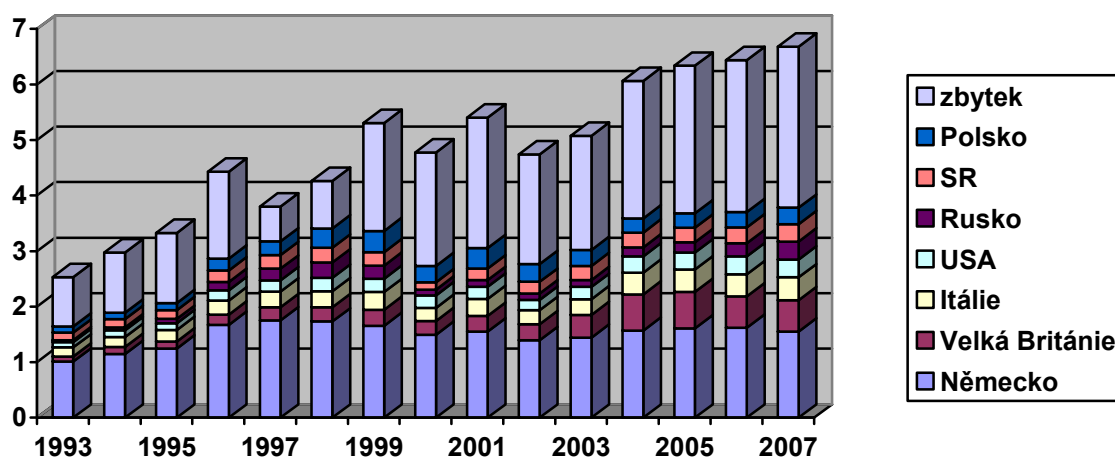
Zdroj: Statistické ročenky České republiky (1993 – 2008), vlastní přepočty

Češi využívají ubytování v HUZ v průměru déle než zahraniční turisté. Největších rozdílů bylo dosaženo v 2. polovině 90. let díky zvýšení celkového počtu přenocování domácích občanů na území Česka. Po roce 2000 je patrný trend snižování průměrného počtu přenocování jak domácích tak zahraničních hostů s tendencí vyrovnání se hodnotám z roku 1993.

Vývoj struktury zahraničních hostů v hromadných ubytovacích zařízeních

Zahraniční hosté tvoří v hromadných ubytovacích zařízeních značnou část klientely. Objem jejich výdajů ovlivňuje řada faktorů vyplývajících z ekonomické situace dané země. Proto je důležité zabývat se strukturou zahraničních hostů.

Graf č. 12: Vývoj struktury zahraničních hostů v hromadných ubytovacích zařízeních (v mil osob)

Zdroj: Statistické ročenky České republiky (1993 – 2008), vlastní přepočty

V grafu je zachyceno 7 států, které v posledním sledovaném roce 2007 představovaly pro Českou republiku největší zdrojové oblasti pro aktivní cestovní ruch. Dále je zde znázorněn jejich vývoj v čase.

Zásadní význam pro cestovní ruch mají Němci, kteří si stabilně drží své postavení. V období sledovaných roků neklesal počet německých hostů v hromadných ubytovacích zařízeních pod jeden milion ubytovaných osob. Celý průběh křivky má kolísavý charakter. Vlastního minima bylo dosaženo v roce 1993 (1,0 mil. ubytovaných hostů), maxima v roce 1997 1,8 mil. hostů. Od tohoto roku můžeme sledovat mírný pokles s dílčím minimem v roce 2002 (1,4 mil. hostů). V posledním roce 2007 bylo dosaženo hodnoty 1,5 mil. hostů.

Druhá největší zdrojová oblast turistů pro aktivní cestovní ruch České republiky je Velká Británie. Z grafu lze vyčíst největší nárůst zejména v období od roku 2003 do roku 2007. Minima ve sledovaném období bylo dosaženo v roce 1993 s hodnotou cca 88 000 návštěvníků, naopak maxima v roce 2005 cca 657 000

návštěvníků. Jde tak o markantní nárůst, více jak o 7,5 násobek hodnoty z roku 1993.

Itálie jako třetí nejvýznamnější země představuje stabilní část hostů v průběhu sledovaného období. Minimum představuje rok 1993, kdy se ubytovalo cca 166 000 italských občanů, maximum v roce 2007 cca 413 000 hostů.

Další země, které dosáhly v roce 2007 nad hranici 300 000 hostů v HUZ jsou Rusko, USA a Slovensko.

6.1.3. Řízení a propagace cestovního ruchu v České republice

Problematika řízení cestovního ruchu spadá mezi kompetence Ministerstva pro místní rozvoj. Toto ministerstvo zřízené v roce 1996 ji převzalo z pravomocí Ministerstva hospodářství, která ve spolupráci s dalšími ministerstvy (zahraničních věcí, zemědělství, financí a kultury) zajišťovalo podmínky rozvoje cestovního ruchu.

V rámci ministerstva vznikly speciální útvary se zaměřením na cestovní ruch: Odbor cestovního ruchu, Rada pro cestovní ruch a Česká centrála cestovního ruchu (dnes agentura CzechTourism). Hlavním posláním Odboru cestovního ruchu je zejména tvorba legislativních, koncepčních a metodických podmínek pro rozvoj cestovního ruchu včetně využívání strukturálních fondů a koordinace mezinárodních aktivit spojených s rozvojem cestovního ruchu

Mezi jeho úkoly patří řešení otázek koordinace subjektů působících v oblasti cestovního ruchu, členství v mezinárodních organizacích, dále se zabývá problematikou rozvoje cestovního ruchu, tvorbou strategických dokumentů podporující cestovní ruch aj.

Na parlamentní úrovni se cestovním ruchem zabývají Hospodářský výbor Poslanecké sněmovny České republiky (Podvýbor pro obchod a cestovní ruch) a Výbor pro hospodářství, zemědělství a dopravu (Podvýbor pro cestovní ruch) v Senátu České republiky. Řeší především legislativní záležitosti týkající se cestovního ruchu.

Na regionální úrovni je oblast cestovního ruchu v kompetenci jednotlivých krajů, kdy krajské úřady mají zřízeny oddělení cestovního ruchu, která mohou být součástí odborů pro regionální rozvoj, kulturu, památkovou péči či marketing. Města či obce mohou mít v rámci samosprávních organizací cestovních odborů součástí těchto odborů.

Propagací České republiky jako cílové destinace se věnuje **Česká centrála cestovního ruchu (CzechTourism)**. Tato příspěvková organizace Ministerstva pro místní rozvoj byla zřízena v roce 1. 4. 1993. Jejím posláním je koordinace státní propagace (ediční a veletržní činnost, workshopy) s činnostmi podnikatelské sféry v cestovním ruchu. V současné době má zastoupení v 26 zemích po celém světě (např. Čína, Argentina, Mexiko, Rusko, USA a další země). Do roku 2001 byla

zřízeno již 12 zahraničních zastoupení, v následujících let zbývajících 13. Od roku 2003 se CzechTourism systematicky věnuje propagaci domácího cestovního ruchu. Intenzita činností provozovaných agenturou CzechTourism se odvíjí od finančních možností. V roce 2007 agentura pracovala s rozpočtem ve výši 420 125 tisíc Kč⁴.

6.1.3. Koncepční politika cestovního ruchu

Tvorba koncepcí a strategií rozvoje se zvýšila s iniciací snah České republiky o členství v Evropské unii a od roku 2004 vlastním členstvím. V posledním desetiletí byla na národní úrovni zpracována řada dokumentů řešících nebo alespoň obsahujících problematiku cestovního ruchu.

Zejména se jednalo o následující dokumenty:

- Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2002 – 2007
- Koncepce státní politiky cestovního ruchu v České republice na období 2007 - 2013
- Národní rozvojový plán ČR (2007 – 2013)
- Strategie regionálního rozvoje (2007 – 2013)
- Strategický program ekonomického a sociálního rozvoje ČR (2000)
- Strategie rozvoje kulturního cestovního ruchu v ČR (2002)
- regionální strategie rozvoje cestovního ruchu měst a obcí

Cílem těchto koncepcí je rozvoj cestovního ruchu (tj. zvýšení ekonomické výkonnosti tohoto odvětví, další rozvoj dostupného potenciálu a tím zvýšení konkurenceschopnosti celého odvětví na národní i regionální úrovni). Pro dosažení vlastních cílů jsou stanovovány priority a opatření. Struktura priorit koncepcí rozvoje vychází z předpokladu, že odvětví cestovního ruchu je jedním z mnoha nástrojů regionální politiky. Koncepce jsou rovněž východiskem pro zpracování operačních programů financovaných ze strukturálních fondů EU v oblasti cestovního ruchu a tvoří tak nástroje její realizace.

Přístup k cestovnímu ruchu se po roce zásadně 1989 změnil, stal se jednou z významných složek národního hospodářství. Rozšířila se nabídka turistických

⁴ http://www.czechtourism.cz/files/CzT/vzpravy/21_07_08_vyr_zprava_2007.pdf

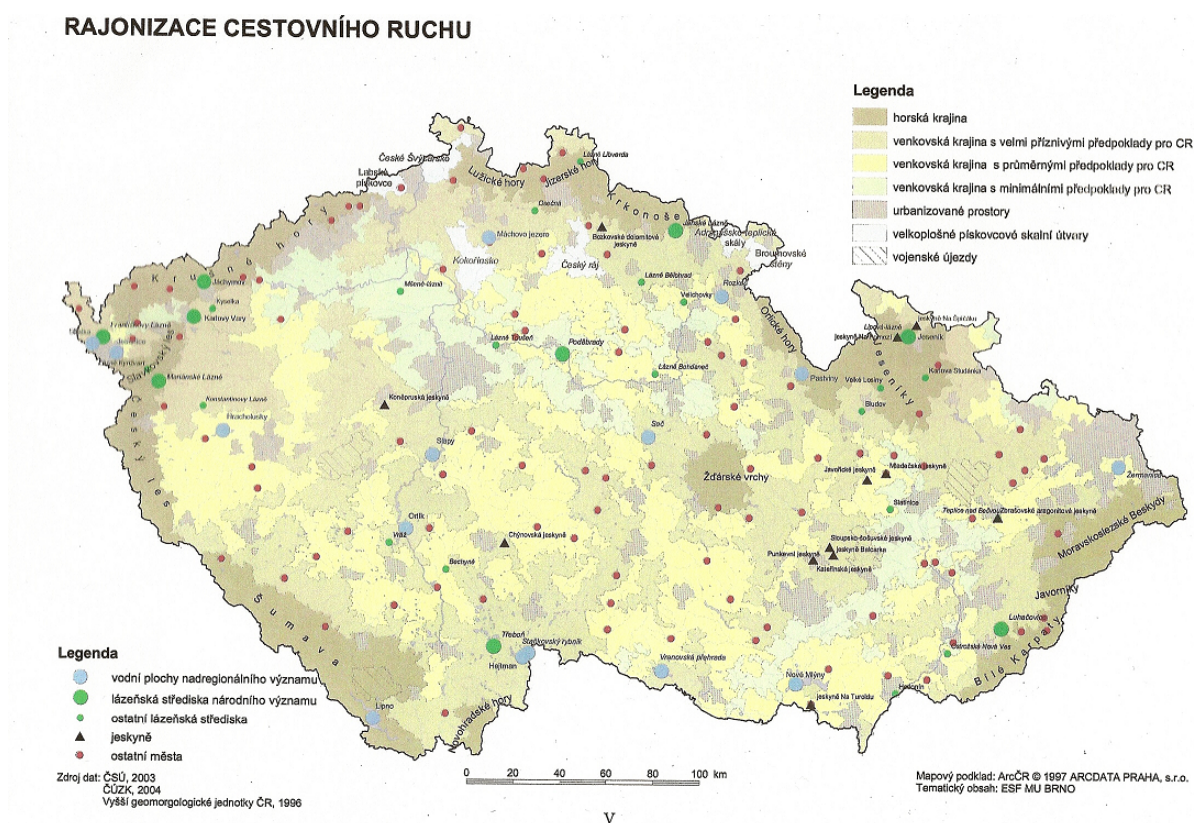
programů a produktů, zvýšila se kvalita ubytovacích kapacit a ostatní turistické infrastruktury. Směrné kapacity cestovního ruchu a vlastní normativně plánovací pojetí, pro které jsou charakteristické rajonizace před rokem 1989, ztratily na významu. Přesto v roce 2007 vznikl **Návrh nové rajonizace cestovního ruchu v České republice**. Za cíl si kladl komplexní posouzení problematiky cestovního ruchu a rekreace v České republice v závislosti na hodnocení přírodního a kulturně-historického potenciálu, infrastruktury, návštěvnosti, hlavních forem a funkční a časové využitelnosti cestovního ruchu.

Zdůrazňuje územní specifika, které se promítají do jednotlivých regionů a jednak do samotného návrhu nové rajonizace cestovního ruchu. Na rozdíl od předchozích rajonizací se spíše zaměřuje na regionálně-geografické hledisko. Nová rajonizace diferencuje území ve dvou rovinách⁵. První rovinou je členění území do relativně homogenních geografických celků, druhým hlediskem je pohled na území prostřednictvím středisek cestovního ruchu (městská střediska, lázeňská střediska, horská střediska zimní a letní rekreace, atd.).

Výstupy z Návrhu rajonizace cestovního ruchu mohou být nápomocny k tvorbě podkladů, které budou sloužit k přijetí zákonných norem směřujících k podpoře rozvoje cestovního ruchu, při zpracování programů rozvoje cestovního ruchu krajů, marketingových turistických regionů, žádostí o finanční dotaci z EU aj. Jde vlastně o podpůrný dokument hodnotící předpoklady cestovního ruchu v České republice bez potřeby tvorby kapacitních norem rozvoje.

⁵ Návrh nové rajonizace cestovního ruchu v ČR, 2007

Obr. č. 6: Rajonizace cestovního ruchu

Zdroj: převzato z *Návrhu nové rajonizace cestovního ruchu v ČR, 2007*

Motivace turistů k návštěvě regionů se liší. Je to především dáno přírodním a kulturním potenciálem, např. severozápadní část České republiky je typická oblast s rozvinutým lázeňským cestovním ruchem, Krkonoše jsou spojené s pobyty v horském prostředí a další. Z těchto informací pak bylo vytvořeno členění republiky na turistické-marketingové regiony⁶, které slouží především k propagaci turistického potenciálu. Tyto marketingové regiony mají z hlediska podmínek rozvoje cestovního ruchu unikátní vlastnosti, kterými se liší od ostatních. Odlišností pak mohou zaujmout potenciální návštěvníky dané oblasti. V rámci Atlasu cestovního ruchu České republiky byly vyhodnoceny tyto marketingové turistické regiony: Západočeské lázně, Plzeňsko, Šumava, Jižní Čechy, Okolí Prahy, Praha, Severozápadní Čechy, Český Sever, Český ráj, Krkonoše, Východní Čechy, Vysočina, Jižní Morava, Střední Morava, Severní Morava a Slezsko. Atraktivnost jednotlivých regionů byla šetřena z roce 2004. Pro domácí návštěvníky byly nejatraktivnější tyto regiony: Jižní Čechy,

⁶ Atlas cestovního ruchu České republiky, 2006

Šumava a Jižní Morava; naopak nejméně Střední Morava a Český sever. Pro zahraniční návštěvníky byla dominantní Praha a Západočeské lázně.

Obr. č. 7: Marketingové turistické regiony

Zdroj: převzato z *Atlasu cestovního ruchu České republiky, 2006*

6.2. SLOVENSKÁ REPUBLIKA

6.2.1. Přírodní a kulturní podmínky pro rozvoj cestovního ruchu

Slovensko před svoji nevelkou rozlohou disponuje vysokým potenciálem přírodních a historicko-kulturních atraktivit. Z hlediska vnitrozemské polohy a rozmanitosti turistických atraktivit je Slovensko podobné Rakousku či Švýcarsku.

Je to především dáno reliéfem samotného státu, kdy 22 % území tvoří hornatiny. Ty dávají Slovensku velmi dobré podmínky pro rozvoj cestovního ruchu jak v zimní tak v letní sezóně a mnohdy dosahují až mezinárodního významu jako např. Vysoké Tatry. To je jedna z konkurenčních výhod, které má Slovensko i v porovnání se sousedními zeměmi (kromě Rakouska).

Oblasti s nižší nadmořskou výškou nabízejí aktivity související s pobyty u vody, např. rekreace u vodních ploch (Domaša, Liptovská Mara), lázeňská a wellness turistika s využitím minerálních a termálních vod (přes 1200 pramenů, mnohé s léčivými účinky - Piešťany, Trenčianské Teplice, Bardejovské Kapele aj.).

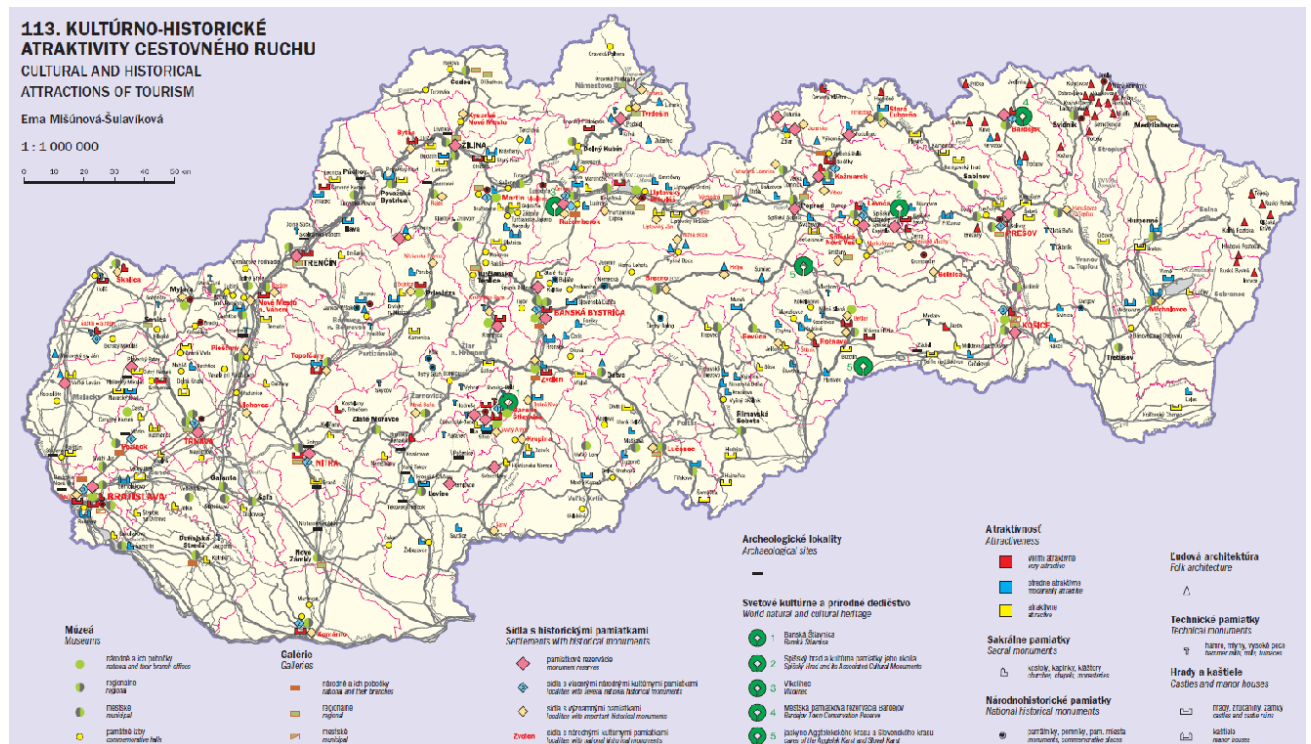
Samotný reliéf pak dotváří další přírodní faktory ovlivňující cestovní ruch. Jde např. lesnatost povrchu, méně narušená příroda a s tím související zvyšující se hodnota krajiny (9 národních parků, 14 chráněných krajinných oblastí⁷), množství zajímavých přírodních útvarů jako jsou jeskyně (téměř 4000, z nichž nejznámější jsou jeskyně Domica, Jaslovská j., Gombasecká j.), početná jezera, vývěry pramenů a další.

Na seznam Světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO byly zapsány dvě významné přírodní památky bukové pralesy ve Východních Karpatech a Slovenský kras.

Kulturní a historický potenciál cestovního ruchu čerpá především z množství kulturních památek (hrady, zámky, technické stavby aj.), z bohaté historie a samotné kultury Slováků.

⁷ <http://www.sopsr.sk/index.php?page=cinnost/vchu>

Obr. č. 8: Kulturně-historické atraktivity cestovního ruchu Slovenska

Zdroj: převzato z *Atlasu krajiny Slovenskej republiky, 2002*

Na území Slovenska se nachází 19 městských památkových rezervací (např. Kežmarok, Košice, Levoča nebo Prešov) umožňující rozvoj městského cestovního ruchu.

Velký potenciál pro cestovní ruch znamenají památky zapsané na Seznam UNESCO, jsou to: Banská Štiavnica a technické památky okolí, Spišský hrad a památky okolí, rezervace lidové architektury Vlkolánc, historické jádro města Bardejova, dřevěné kostelíky ve slovenské části karpatského oblouku.

Dalším potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu jsou města a v nich městský cestovní ruch související s nákupy, prohlídkami památek a muzeí či návštěvami veletrhů. V posledních letech se také rozvíjí kongresový cestovní ruch, a to zejména v hlavním městě Bratislavě, popř. v Nitře.

Neopomenutelnou atraktivitou jak pro domácí tak i zahraniční účastníky cestovního ruchu je silně zakořeněná lidová kultura. Díky této tradici jsou rozšířené folklórní festivaly a různé kulturní akce podporující lidovou tvorbu (festivaly lidové hudby ve Východné aj.

Největší potenciál pro další rozvoj cestovního ruchu na Slovensku mají tyto formy cestovního ruchu:

- letní turistika a pobyty u vody (využití koupališť, pobyt ve střediscích pro letní sporty, aquaparky, termální koupaliště)
- lázeňský a zdravotní cestovní ruch (lázeňské pobyty, produkty wellness)
- zimní cestovní ruch a zimní sporty (využívání lyžařských středisek)
- městský a kulturně-poznávací cestovní ruch (návštěvy hradů, zámků, folklórní festivaly)
- venkovský cestovní ruch a agroturistika (hlavně podhorských a horských oblastech)

(podle koncepce Nová stratégia cestovného ruchu Slovenskej republiky do roku 2013)

6.2.2. Ukazatele vývoje cestovního ruchu v Slovenské republice

Pro zhodnocení vývoje cestovního ruchu byly zvoleny stejné ukazatele jako u kapitoly týkající se České republiky, a to z důvodu komparace v další části diplomové práce.

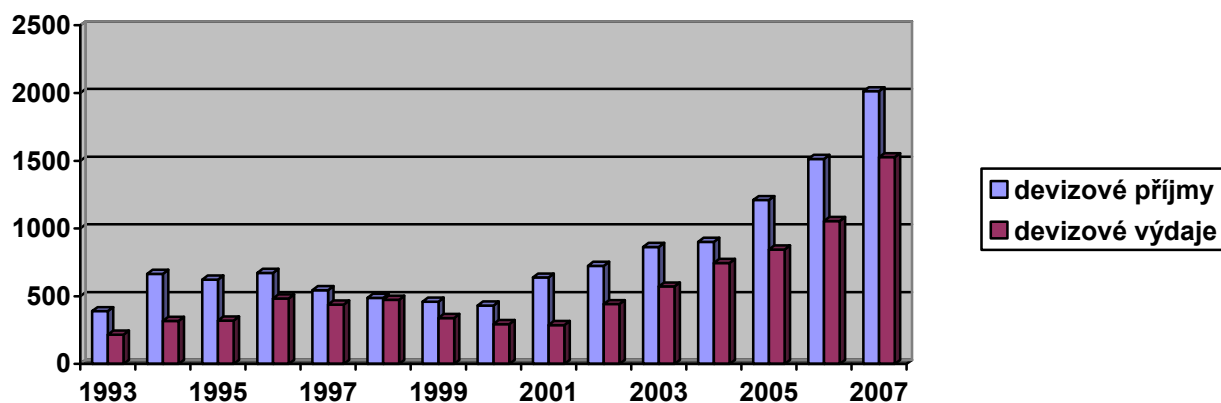
Podíl cestovního ruchu na ekonomice Slovenska

Devizové příjmy z aktivního zahraničního cestovního ruchu mají po vzniku samostatného Slovenského státu rostoucí charakter, který trval do roku 1996. Následné snížení zájmu o Slovensko jako turistickou destinaci se projevilo i v devizových příjmech s minimem v roce 2000, kdy příjmy tvořily 431,5 mil. USD. Tato hodnota je pouze o 41,3 mil. USD více než v roce 1993.

Od roku 2000 dochází k opětovnému růstu devizových příjmů ze zahraničního cestovního ruchu v mnohem intenzivnější formě, kdy vrcholem je rok 2007, tedy poslední sledovaný rok. Hodnota v roce 2007 činí 2013,2 mil. USD, což je 4,7 násobek hodnoty z roku 2000.

Vývoj devizových výdajů kopíruje tvar křivky devizových příjmů, avšak s přibližně ročním zpožděním. V počátečním vývoji můžeme sledovat růst výdajů a to až do roku 1996 (482,8 mil. USD), od tohoto roku dochází k postupnému snižování s minimem v roce 2001 (286,7 mil. USD). Během těchto pěti let se devizové výdaje snížily téměř o 40 %. Od roku 2001 dochází vlivem zvyšující se návštěvnosti domácích turistů v zahraničí k opětovnému růstu výdajů v vrcholem v roce 2007. Ten představuje 5,3 násobek hodnoty z roku 2001. V posledním sledovaném roce bylo dosaženo hodnoty výdajů 1526,4 mil. USD.

Graf č.12: Vývoj devizových příjmů a výdajů ze zahraničního cestovního ruchu na Slovensku v období let 1993 – 2007 (mil. USD)

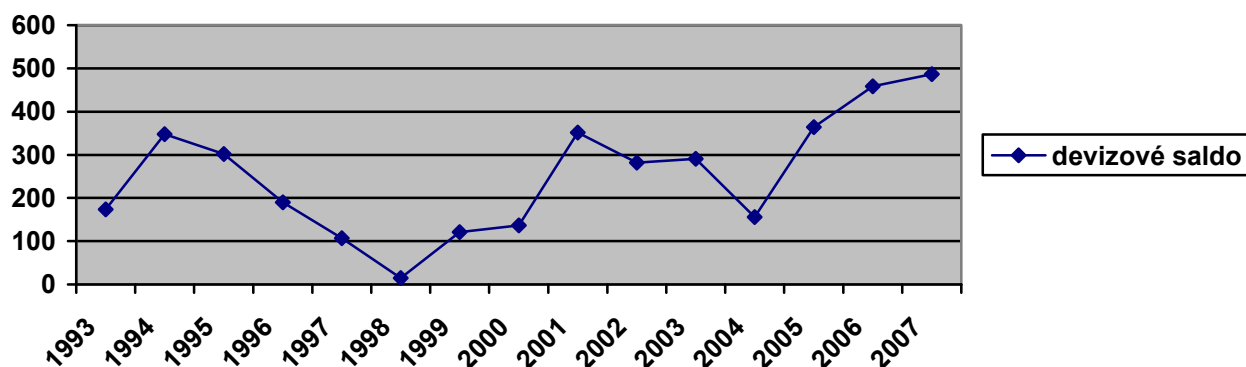

Zdroj: <http://www.economy.gov.sk/statisticke-informacie-5587/127272s>

V počátku 90. let mělo saldo zahraničního cestovního ruchu rostoucí charakter. Od roku 1995 v důsledku zvyšování počtu výjezdů a snižování počtu příjezdů dochází k jeho snižování s minimem v roce 1998, kdy saldo tvoří pouze 14,3 mil. USD. Je to minimální hodnota v celém sledovaném období. Pro ekonomiku Slovenska to znamenalo zejména pokles finančních zdrojů, což se projevilo i v poklesu podílu cestovního ruchu na HDP.

V dalších letech opět devizové saldo narůstá, a to až do roku 2001 s hodnotou 351,8 mil. USD. Následující propad s minimem v roce 2004 byl ovlivněn růstem devizových výdajů. Vrcholem salda zahraničního cestovního ruchu je rok 2007, kdy bylo dosaženo rekordní hodnoty 486,8 mil. USD.

Graf č. 13: Vývoj devizového salda ze zahraničního cestovního ruchu ve Slovenské republice v letech 1993 – 2007 (mil. USD)

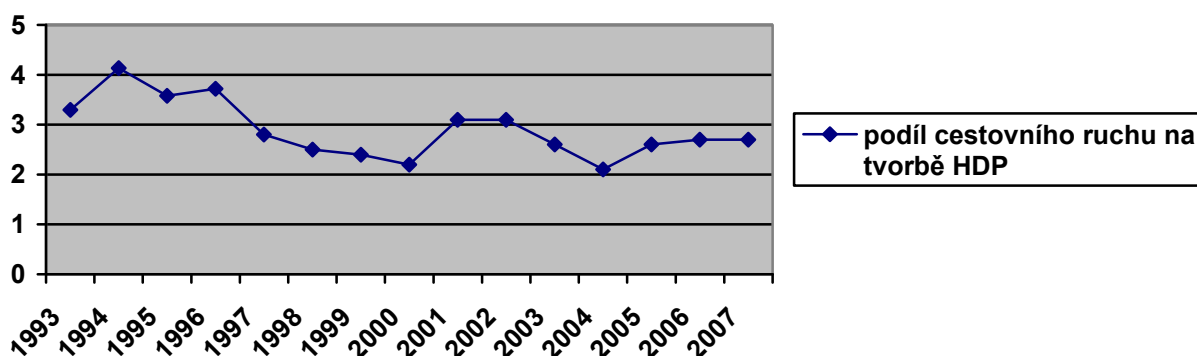
Zdroj: <http://www.economy.gov.sk/statisticke-informacie-5587/127272s>, vlastní přepočty

Vývoj podílu cestovního ruchu Slovenska na tvorbě HDP

Maximální podíl, kdy se cestovní ruch podílel na tvorbě HDP, byl v roce 1994 (4,13 % HDP). Je to především dáno nižší hodnotou celkového HDP. Snižování hodnoty podíl na hrubém domácím produktu v následujících letech je způsobeno nárůstem celkové hodnoty HDP a také menšími devizovými příjmy. Nejnižších hodnot bylo dosaženo v roce 2004, kdy se cestovní ruch podílel 2,1 % na tvorbě HDP.

V posledních letech můžeme pozorovat ustálení podílu cestovního ruchu na HDP v rozsahu hodnot 2,6/2,7 %. Je to způsobeno především nastartováním slovenské ekonomiky a zvyšování hodnoty HDP.

Graf č. 14: Vývoj podílu cestovního ruchu Slovenska na tvorbě HDP (v %)

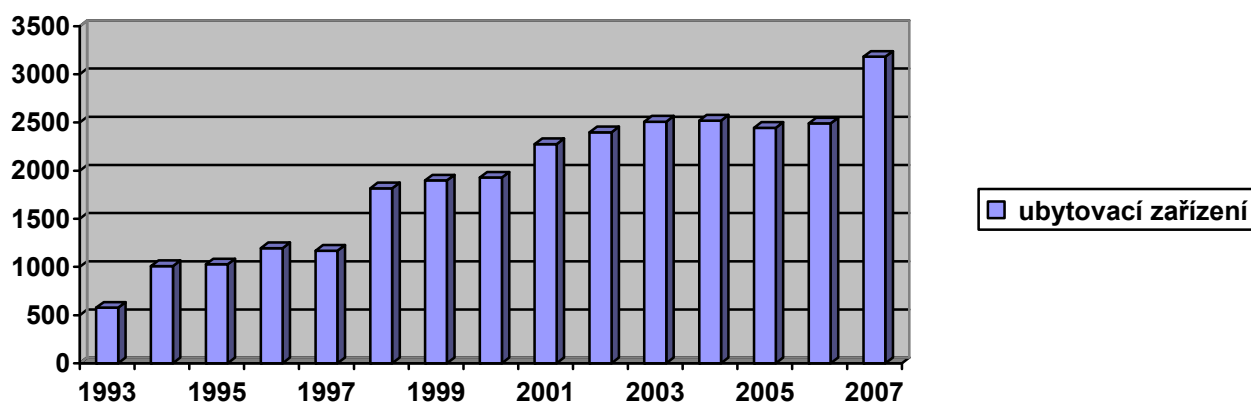

Zdroj: <http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje>

Vývoj počtu ubytovacích zařízení⁸

Značně poddimenzovaná materiálně technická základna na Slovensku se po roce 1989 rozšířila. Z počtu 578 ubytovacích zařízení v roce 1993 se zvýšila na 3182 ubytovacích zařízení v posledním sledovaném roce. Pokud srovnáme oba zmiňované roky, můžeme pozorovat 5,5 násobný nárůst. Počet ubytovacích zařízení neprobíhal rovnoměrně, největší nárůst můžeme sledovat mezi lety 1993 až 1998, dále pak nárůst v posledním sledovaném roce.

Graf č. 15: Vývoj počtu hromadných ubytovacích zařízení

Zdroj: Štatistická ročenka Slovenskej republiky (1993 – 2008)

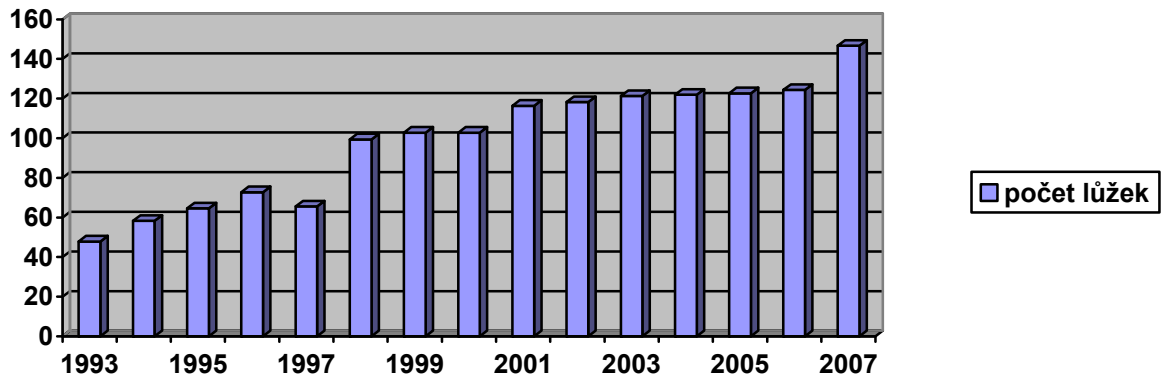
Vývoj počtu lůžek v ubytovacích zařízeních

Tento vývoj odráží počet vlastních ubytovacích zařízení na Slovensku. Nárůst lůžkové kapacity můžeme sledovat především v 90. letech. Minimální lůžková kapacita Slovenska byla zjištěna v roce 1993 (47 843 lůžek), maximální v roce 2007 (146 655 lůžek).

Při porovnání let 1993 a 2007 došlo k 3,1 násobnému růstu. Z tohoto přepočtu vyplývá, že ačkoliv počet ubytovacích zařízení vzrostl 5,5 násobně, počet lůžek jenom 3,1 násobně. Je to dáno zejména tím, že po roce 1989 se stavěly ubytovací zařízení s menší lůžkovou kapacitou.

⁸ ubytovací zařízení – pojem zahrnuje hromadná ubytovací zařízení i ubytování v soukromí (tzn. liší se od statistických údajů týkajících se České republiky)

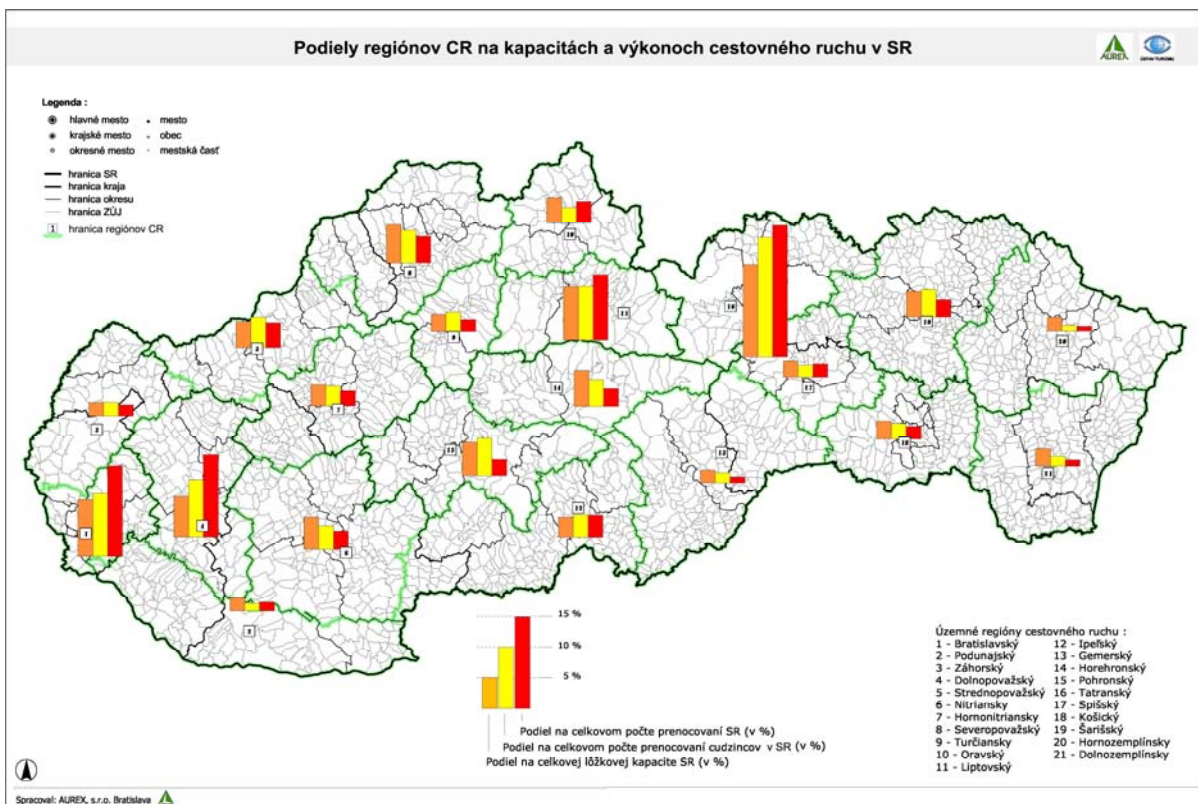
Graf č. 16: Vývoj počtu lůžek ve Slovenské republice v období let (v tis. lůžek)

Zdroj: Štatistická ročenka Slovenskej republiky (1993 – 2008)

Při srovnání regionů Slovenska podle lůžkové kapacity, existují výrazné rozdíly. Největší množství lůžek se nachází v regionech Vysokých a Nízkých Tater, Malé Fatry a Bratislavy a blízkého okolí. Nejmenší podíl lůžek v ubytovacích zařízeních je ve východních a jihovýchodních regionech (Košický, Šarišský, Gemerský a Podunajský).

Obr. č. 9 : Lůžková kapacita v regionech Slovenska

Zdroj: Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike, 2005

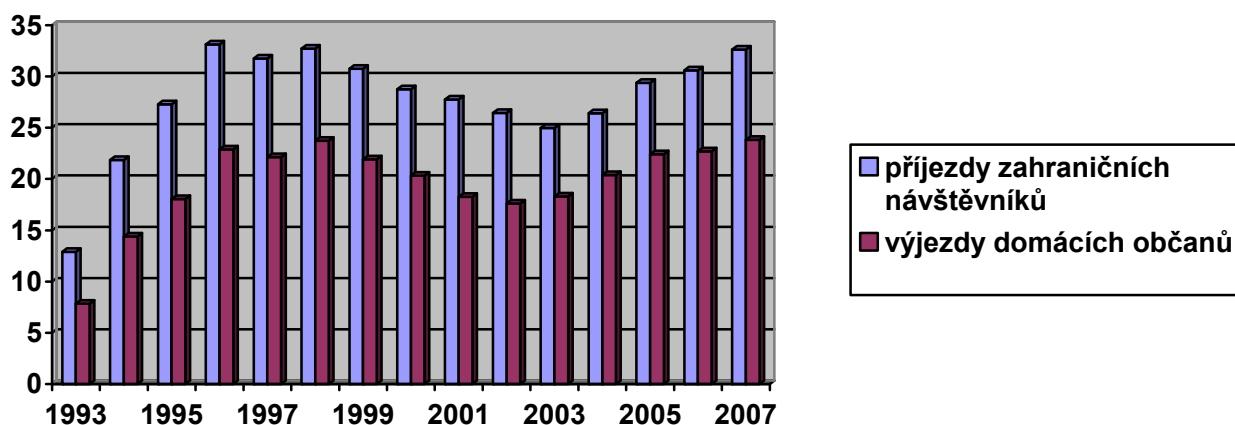
Vývoj počtu příjezdů zahraničních návštěvníků na Slovensko a výjezdů slovenských občanů do zahraničí

Vývoj počtu příjezdů zahraničních návštěvníků a výjezdů domácích obyvatel probíhal velmi dynamicky. Maxima zahraniční návštěvnosti bylo dosaženo v roce 1996, kdy na Slovensko přicestovalo 33,1 mil. osob. V následujících letech docházelo k poklesu až do roku 2003, kdy na Slovensko přicestovalo jen 25,0 mil. (tj. pokles o 25 %). Od roku 2004 opět narůstá počet zahraničních návštěvníků až do hodnoty 32,6 mil. zahraničních účastníků v roce 2007.

Příčinu snížení růstu zahraničních návštěvníků od roku 1996 můžeme hledat ve ztrátu atraktivnosti Slovenska jako postkomunistické země sice s levnějšími ale méně kvalitnějšími službami, které klientelu zaujaly méně. Slovensko nebylo schopno zaujmout nabídkou produktů cestovního ruchu klientelu, která by se do této destinace vracela a také kvalitou poskytovaných služeb.

Výjezdy občanů Slovenska se dynamicky zvyšovaly až do roku 1998, kdy celkem vyjelo 23,7 mil. občanů Slovenska do zahraničí. Tato hodnota vyjadřuje přibližně dvojnásobek výjezdů z roku 1993. Stejně jako u vývoje zahraničních příjezdů následoval mírný propad na hodnotu 17,6 mil. výjezdů v roce 2002 (pokles o 25 %). Od roku 2002 dochází k postupnému zvyšování výjezdů s tendencí vyrovnat se hodnotě z roku 1998. Maxima výjezdů slovenských občanů do zahraničí bylo dosaženo v posledním sledovaném roce 2007 (23,8 mil. osob).

Graf č. 17: Vývoj příjezdů zahraničních návštěvníků a výjezdů slovenských občanů v letech 1993 – 2007 (v mil. osob)

Zdroj: Štatistická ročenka Slovenskej republiky (1993 – 2008)

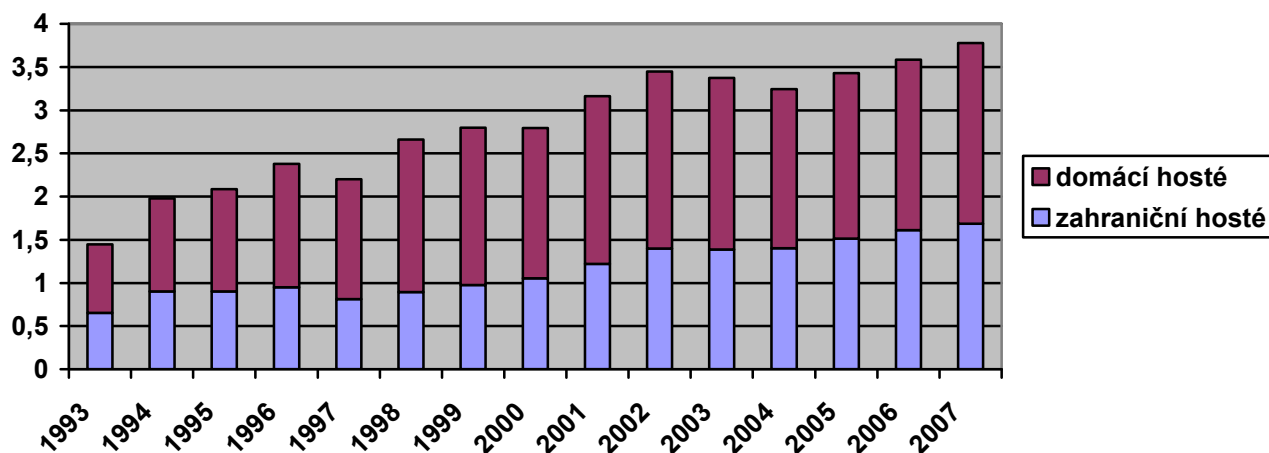
Vývoj počtu hostů v ubytovacích zařízeních

Nejvíce hostů se ubytovalo v posledním roce sledované etapy, a to v roce 2007, kdy hodnota činila 3,78 mil. ubytovaných osob. Z celkového objemu ubytovaných hostů tvořila domácí klientela 55 %. V absolutní hodnotě tento podíl činí 2,1 mil. domácích návštěvníků, což je maximum za celé sledované období.

Vývoj počtu zahraničních hostů má od propadu v roce 1997 mírně narůstající charakter. Nejvyšší hodnoty bylo dosaženo v roce 2007 a to 1,69 mil. osob.

Při porovnávání poměrů domácích a zahraničních hostů v letech 1993 až 2007 můžeme sledovat trend k vyrovnávání poměrů se stále však převažujícím podílem domácích hostů. Právě výkyvy v počtu domácích hostů se daleko více projeví v celkovém počtu ubytovaných, (způsobily větší nárůst v letech 1998 a 1999 a také pokles v roce 2004).

Graf č. 18: Vývoj počtu hostů v ubytovacích zařízeních na Slovensku (v mil. osob)

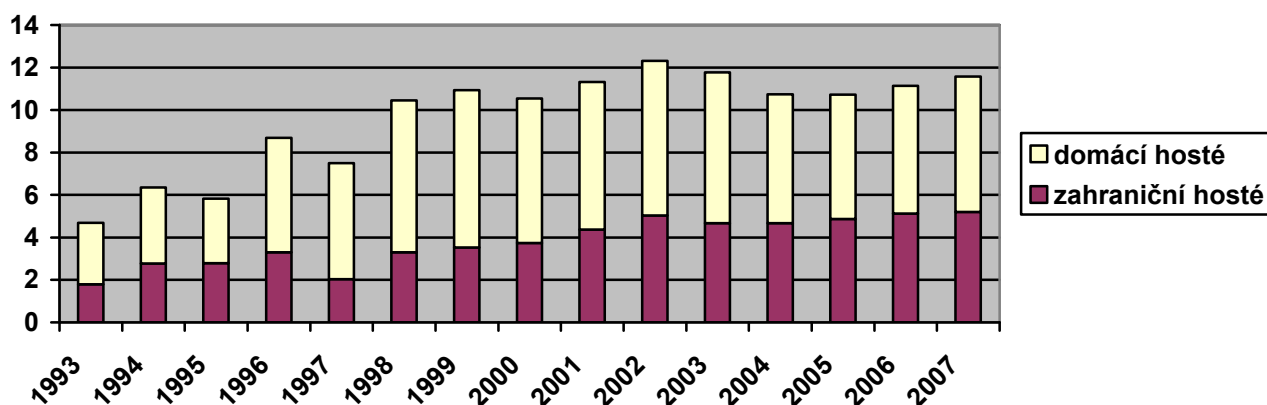

Zdroj: Štatistická ročenka Slovenskej republiky (1993 – 2008)

Vývoj počtu přenocování hostů v HUZ

Maximálního počtu přenocování bylo dosaženo v roce 2002 (5,4 mil. přenocování), a to u zahraničních hostů a celkového počtu přenocování. Vývoj počtu přenocování zahraničních hostů je stabilnější a vykazuje menší výkyvy v čase na rozdíl od počtu přenocování domácích. Právě změny v počtu přenocování domácích hostů ovlivňují charakter celkového počtu přenocování.

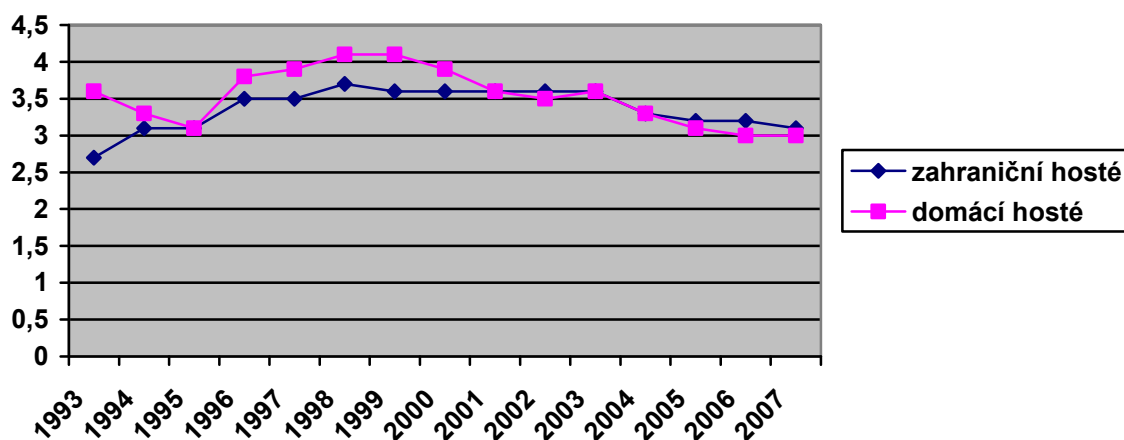
Graf č. 19: Vývoj počtu přenocování domácích a zahraničních hostů v ubytovacích zařízeních na Slovensku v letech 1993 – 2007 (v mil. přenocování)

Zdroj: Štatistická ročenka Slovenskej republiky (1993 – 2008)

Při výpočtu průměrného počtu přenocování lze v posledním desetiletí sledovat mírný pokles. Zatímco v roce 1993 průměrný pobyt hostů trval 3,3 noci, do roku 1997 se v průměru zvýšil na 3,9 přenocování a v roce 2007 poklesl na 3,1 přenocování. Při porovnání průměrného přenocování domácích a zahraničních osob se hodnoty mírně liší. V 90. letech převažuje přenocování domácích hostů, tento trend trvá do roku 2000 (např. rozdíl v roce 1999 činil 0,5 přenocování). V následujících letech se průměrný počet přenocování domácích a zahraničních hostů příliš neliší, obě tyto křivky klesají v roce 2007 na hodnotu 3,1 přenocování u domácích hostů a 3,0 přenocování u zahraničních hostů.

Graf č. 20: Vývoj průměrného počtu přenocování domácích a zahraničních hostů v ubytovacích zařízeních na Slovensku v letech 1993 až 2007

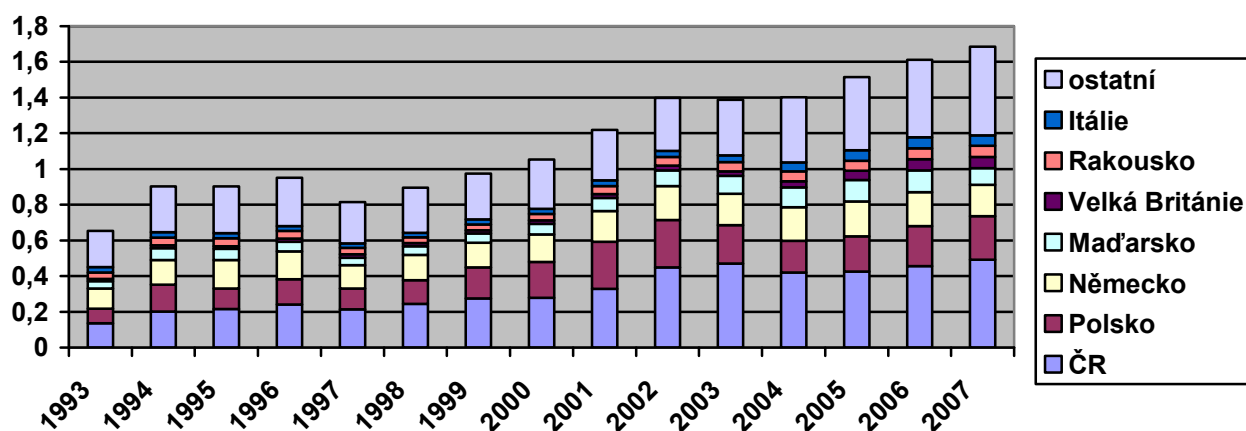

Zdroj: Štatistická ročenka Slovenskej republiky (1993 – 2008), vlastní výpočty

Vývoj počtu a struktury zahraničních hostů z vybraných zemí v ubytovacích zařízeních v letech 1993 - 2007

V roce 2007 měl zásadní podíl ve struktuře zahraničních hostů sedm zemí⁹, a to: Česká republika, Polsko, Německo, Maďarsko, Velká Británie, Rakousko a Itálie. Ostatní státy tvoří přibližně čtvrtinu z ubytovaných hostů.

Graf č. 21: Vývoj počtu a struktury zahraničních hostů z vybraných zemí v ubytovacích zařízeních v letech 1993 až 2007 (v mil. osob)

Zdroj: Štatistická ročenka Slovenskej republiky (1993 – 2008), vlastní výpočty

⁹ vybrány podle nejvyššího počtu hostů v ubytovacích zařízeních v roce 2007

Největší podíl ubytovaných hostů si po celé sledované období udržela Česká republika. V roce 1993 se v hromadných ubytovacích zařízeních ubytovalo cca 136 000 českých hostů, což představuje minimum v celém sledovaném období. Maxima bylo dosaženo v roce 2007, kdy se ubytovalo cca 497 000 Čechů.

Druhá země v pořadí počtu zahraničních hostů je Polsko, minima v počtu bylo dosaženo v roce 1993 (cca 81 000 ubytovaných Poláků) a maxima v roce 2002 (cca 267 000 ubytovaných). Od roku 2002 do roku 2004 můžeme sledovat mírný pokles v ubytování polských občanů, který však v posledním letech má opět stoupavý směr s trendem vyrovnat se maximu z roku 2002.

Významnou složku klientely tvoří také Německo. Nárůst počtu ubytovaných Němců není tak výrazný ve srovnání s počty občanů jiných států, přesto si němečtí obyvatelé udržují pevné postavení v ubytovacích zařízeních. Minima bylo dosaženo v roce 1993 (114 000 ubytovaných návštěvníků) a maxima v roce 2005 (194 000 občanů Německa). Tento pozvolný nárůst si můžeme vysvětlit tím, že pro německé klienty není Slovensko jako turistická destinace novinkou. Již před rokem 1989 patřili němečtí klienti k rozhodujícím hostů v ubytovacích zařízeních.

Maďarští turisté také Slovensko jako cílovou destinaci znají již ze socialistické éry. Přesto ve sledovaném období došlo ke kolísání počtu maďarských hostů. Minima v počtu ubytovaných občanů Maďarska bylo dosaženo v roce 1993 (cca 40 000 Maďarů) a maxima v roce 2006 (cca 122 000 ubytovaných občanů). Snížení počtu hostů bylo pozorováno v 2. polovině 90. let, od roku 2001 můžeme pozorovat trvalý nárůst.

Další země jako Velká Británie, Rakousko a Itálie měly v posledním sledovaném roce více jak 50 000 ubytovaných občanů.

6.2.3 Řízení a propagace cestovního ruchu ve Slovenské republice

Ústřední výkonný orgán zodpovědný za řízení a rozvoj cestovního ruchu je Ministerstvo hospodárstva. Realizačním útvarem v rámci ministerstva je Odbor *rozvoje cestovního ruchu*, jehož úlohou je vypracování a zabezpečení jednotného strategického postupu v celém odvětví, stanovení cílů pro trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu v zemi, vytváření podmínek pro mezinárodní spolupráci

v cestovním ruchu aj. Pro otázky propagace, marketingu a šíření informací o cestovním ruchu zřídilo ministerstvo Slovenskou agenturu pro cestovní ruch.

Na parlamentní úrovni se cestovním ruchem zabývá Výbor Národní rady Slovenskej republiky pre hospodársku politiku a v něm Komisia pre cestovní ruch.

Ve sféře marketingu a propagace Slovenska jako turistické destinace působí Slovenská agentúra pre cestovní ruch (zřízena 1. 9. 1995). Propagace je zaměřena na domácí a zahraniční klientelu, zejména prostřednictvím veletrhů a výstav. Zabývá se také pořádáním tiskových konferencí v zahraničí a mimořádnou pozornost věnuje přípravě a organizaci workshopů.

Slovensko má v současné době pouze šest zahraničních zastoupení a to těchto zemích: Česká republika, Německo, Nizozemí, Polsko, Rakousko a Rusko. Přičemž zastoupení v České republice bylo zřízeno jako první v pořadí (v roce 2000), ostatní v letech 2002 a 2003, jako poslední Maďarsko v roce 2007.

V posledním sledované roce 2007 Slovenská agentura pro cestovní ruch pracovala s rozpočtem 99 464 tisíc Sk¹⁰.

Koncepční politika cestovního ruchu

Cestovní ruch jako hospodářské odvětví ovlivňující i další oblasti lidské činnosti bývá právě pro tuto vlastnost implementován do programů podporujících různé oblasti lidské činnosti. Jako přímou pomoc podpory rozvoje cestovního ruchu můžeme považovat využívání fondů nejen Evropské unie a dotací ze státního rozpočtu. Nepřímá forma podpory je realizovaná prostřednictvím úprav zákonů Národní radou.

Problematika cestovního ruchu je součástí řady koncepcí:

- Stratégia rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky do roku 2013
- Nová stratégia rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky do roku 2013
- Národný strategický referenčný rámec 2007 – 2013
- Národný program rozvoja cestovného ruchu v Slovenskej republike

¹⁰ http://new.sacr.sk/fileadmin/user_upload/vyroczne_spravy/Vyroчна_sprava_SACR_2007.pdf

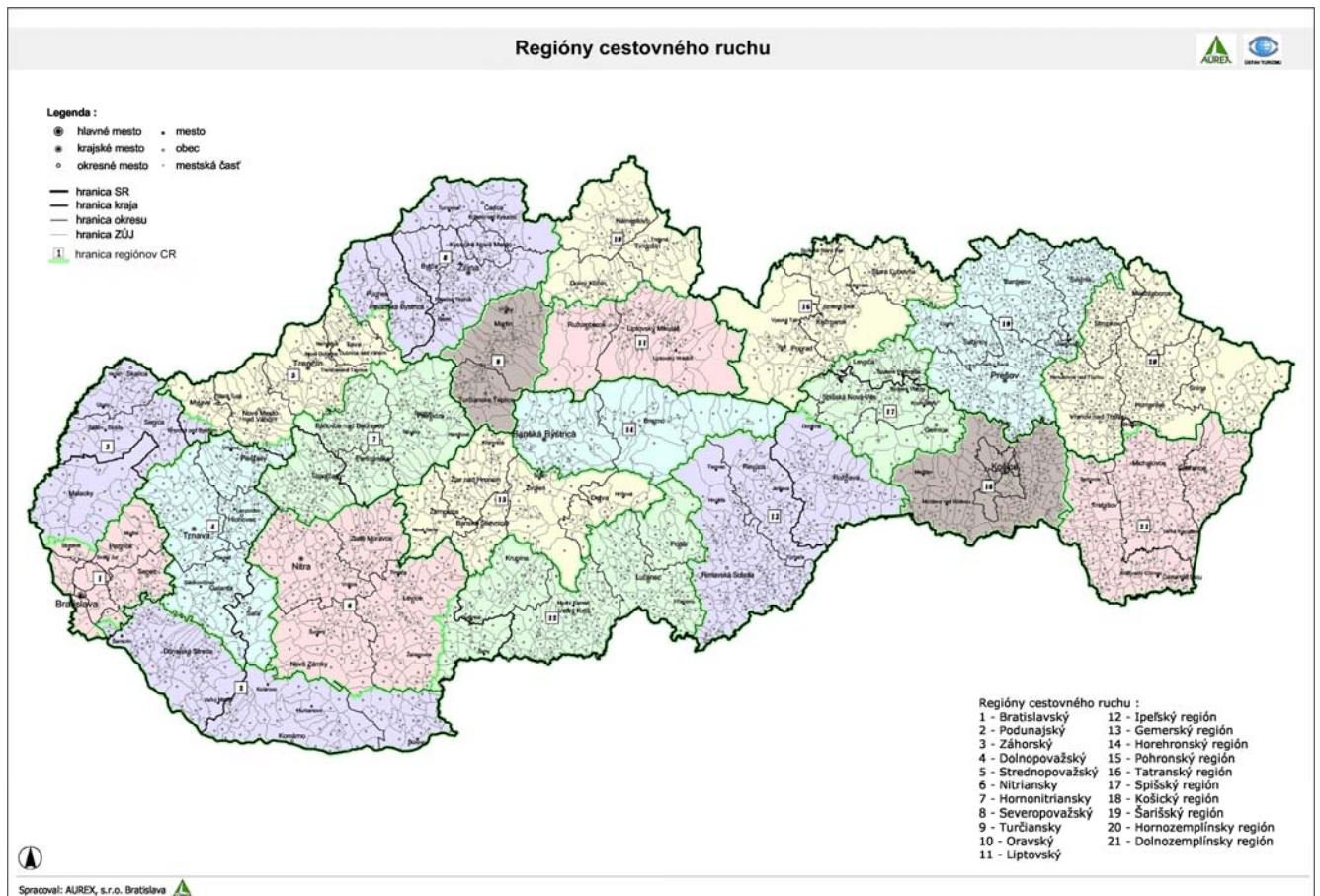
- Štátná politika cestovného ruchu v Slovenskej republike
- regionální strategie rozvoje cestovního ruchu

Čerpání financí pro podporu rozvoje cestovního ruchu z Evropské unie je záležitostí Evropského fondu regionálního rozvoje (v rámci Sektorového operačního programu Priemysl a služby). V tomto programu byly stanoveny strategické cíle, na které se Slovensko zaměřuje: posilnění postavení odvětví cestovního ruchu v národním hospodářství, zvýšení atraktivnosti Slovenska jako cíle dovolených, zvýšení objemu pobytového cestovního ruchu, zlepšení struktury zahraničních návštěvníků Slovenska zkvalitňováním poskytovaných služeb a podpora tvorby nových pracovních příležitostí zejména v regionech s významným potenciálem pro cestovní ruch.

V roce 2005 byla Ústavem turizmu v Bratislavě vypracována **Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike**. Tento dokument má mít charakter podpůrného nástroje v dalších koncepcích/strategiích. Není však direktivně závazný.

Do rajonizace byly zahrnuty i regiony, které byly dosud vyčleňovány mimo oblasti cestovního ruchu (např. Podunajská a Východoslovenská nížina). Nová regionalizace člení Slovensko na 21 regiónů, které z části kopírují přírodní regiony, nekryjí se však s administrativními regiony.

Obr. č. 9: Regiony cestovního ruchu Slovenska

Zdroj: převzato z *Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike, Bratislava 2005*

Cílem regionalizace¹¹ je především vyhodnocení současného stavu území regionů Slovenska z hlediska podmínek pro trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu a kategorizace území podle regionů cestovního ruchu s využitím jejich potenciálu.

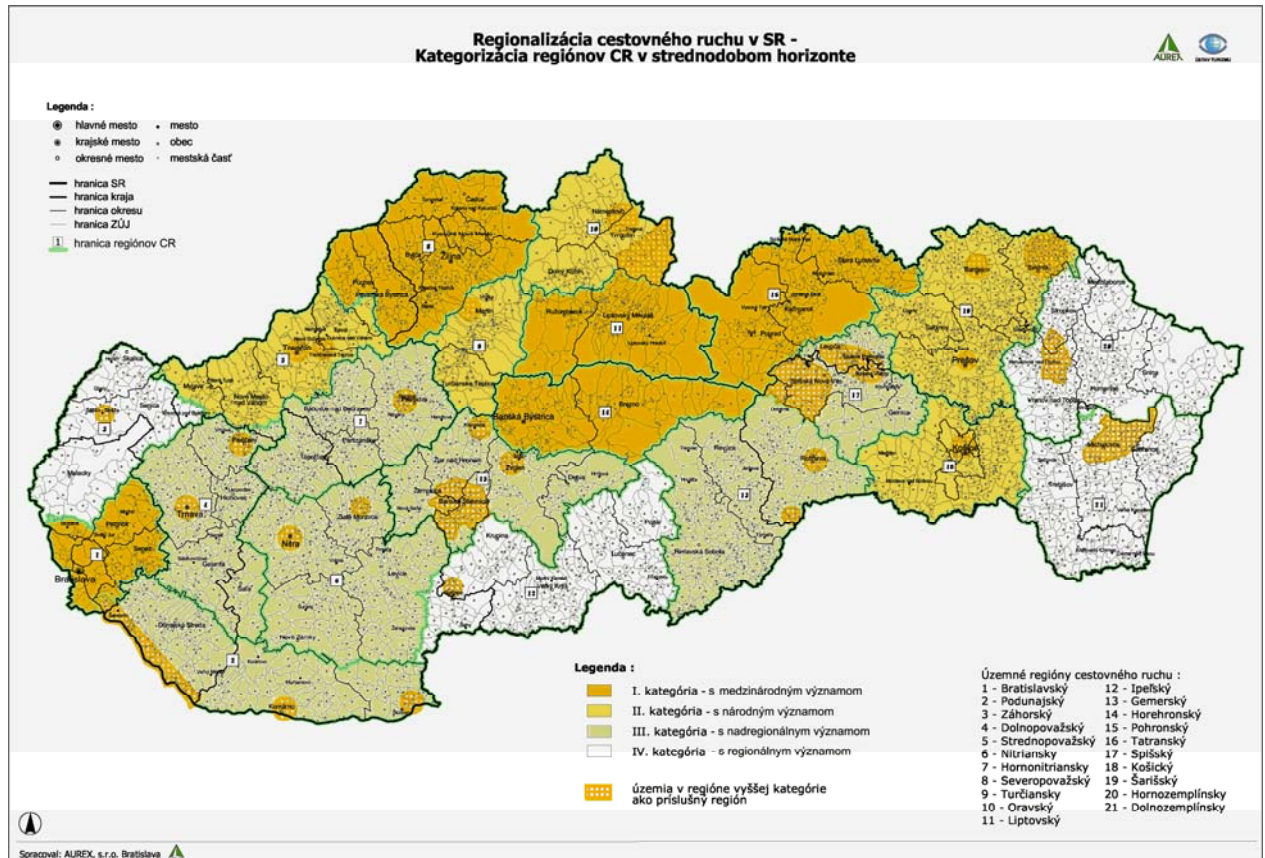
Z metodického hlediska se při regionalizaci hledaly různé druhy potenciálů pro cestovní ruch (vázaný na přírodní prostředí – vodní sporty, lyžařská turistika; vázaný na vytvořené prostředí – kulturně historické památky a zařízení poskytující služby cestovního ruchu; vázaný na organizační předpoklady – kongresy, výstavy aj.)

Na hodnocení úrovně potenciálu cestovního ruchu daného území byly zvoleny čtyři stupně vhodnosti území pro vykonávání jednotlivých aktivit cestovního ruchu (základní, průměrný, dobrý a vysoký potenciál). Na základě uvedené metodiky bylo vymezení regionů a stanovení jejich kategorií významu ve čtyřech kategoriích (mezinárodní význam, převážně národní význam, nadregionální význam a regionální

¹¹ Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike, 2005

význam). Kategorizace regionů byla vypracována ve dvou časových horizontech – střednědobé a dlouhodobém.

Obr. č. 10: Regionalizace cestovního ruchu Slovenska

Zdroj: převzato z Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike, Bratislava 2005

7. Srovnání vývoje cestovního ruchu v České a Slovenské republice po roce 1989

Socialistické Česko a Slovensko vycházelo z podobných podmínek. Rozdělením republik a vznikem samostatných států se vytvořil prostor pro jejich vlastní politiku. Nejinak tomu bylo i v oblasti cestovního ruchu. Rozpad na dva samostatné státy a specifický vývoj umožňuje vzájemné srovnávání, a to nejenom v oblasti cestovního ruchu.

Samotný fakt rozdělení se odrazil i ve statistickém zjišťování. Krátce po rozdělení to byla neúplnost statistického zjišťování (např. z důvodu neexistence hraničních přechodů mezi Českem a Slovenskem), později rozdílnost v použitých metodikách.

Srovnání obou republik není možné na základě absolutních údajů, které uvádějí statistiky. Pro přesnější porovnání jsou data přepočítávána na 10 000 obyvatel, popř. na 1 obyvatele daného státu. Tyto přepočty jsou pak vzájemně srovnávány.

7.1. Srovnání přírodních a kulturních podmínek

Geografická poloha obou států v rámci Evropy je podobná, nacházejí se ve střední Evropě. Spíše než v geografické poloze se obě země liší ve vertikální členitosti povrchu. Absolutní rozdíl maximální a minimální nadmořské výšky činí na Slovensku 2 561 m, zatímco v České republice pouze 1 487 m.

Tab. č. 3: Relativní výšková členitost reliéfu v České a Slovenské republice (v %)

Typy reliéfů	Česká republika	Slovenská republika
Roviny (0 – 30 m)	20	11
Pahorkatiny (30 – 150 m)	39	39
Vrchoviny (150 – 300 m)	30	26
Hornatiny (300 – 600 m)	11	22
Velehornatiny (nad 600 m)	-	2

Zdroj: Atlas České republiky (2005)

Školský atlas Slovenská republika (2006)

V obou státech se nachází přibližně stejný podíl pahorkatin a vrchovin (69 % v ČR, 65 % v SR). Významně se obě země liší v podílu hornatin a velehornatin (ČR 11 %, SR 24 %) a také v podílu rovin (ČR 20 %, SR jen 11 %). Reliéf a jeho jednotlivé typy ovlivnily rozvoj lidské činnosti a následně i rozvoj cestovního ruchu (vznik lidských sídel, později rozvoj zimních sportů a turistiky).

Klimatické poměry obou republik jsou mírné, střídají se čtyři roční období, což je pro cestovní ruch příznivé. Hlavní faktor, který ovlivňuje charakter místních klimatických podmínek, je tvar reliéfu.

Na území obou států se nachází velkoplošná chráněná území (národní parky, chráněné krajinné oblasti). Zalesněné plochy a chráněná území zvyšují potenciál krajiny pro cestovní ruch. Celkem se v Česku nachází 30 velkoplošně chráněných území a na Slovensku 23 území. Přes tento fakt činí vyšší podíl chráněných území z celkové rozlohy na Slovensku 17,0 % a v Česku 14,7 %.

Tab. č. 4: Velkoplošná chráněná území v České a Slovenské republice (k 1. 1. 2009)

	ČR	SR
NP	4	9
CHKO	26	14
Rozloha NP a CHKO	11 611,1 km ²	8 328,8 km ²
% z rozlohy státu	14,7 %	17 %

Zdroj: <<http://www.ochranaprirody.cz/?cmd=page&type=102>>

<http://www.sopsr.sk/index.php?page=cinnost/vchu>

Kulturní potenciál je v obou zemích rozsáhlý. Zahrnuje nejen hmotné ale i nehmotné kulturní dědictví. K nejčastěji turisticky využívaným hmotným památkám se řadí hrady, zámky, kostely, zříceniny, muzea apod.

Nehmotné památky jako např. lidová píseň, tanec, lidová řemesla a jejich regionální odlišnosti umocňují atraktivitu a přispívají k tvorbě regionálních produktů cestovního ruchu. Přispívá k tomu i vnímání tradičních etnografických regionů jako např. Valašsko, Šarišsko, Zemplínsko, Chodsko atd.

Tab. č. 5: Vybrané prvky přírodního a kulturního potenciálu v České a Slovenské republice

	ČR (k 1. 1. 2009)	SR (k 1. 1. 2007)
Památky UNESCO - přírodní	0	2
Památky UNESCO - kulturní	12	5
Městské památkové rezervace	40	18
Hrady	74	109
Národní kulturní památky	237	72
Kulturní památky	40 308	13 212

Zdroj: <http://www.npu.cz/npu/zprist/>

<http://www.pamiatky.sk/pamiatky/pamiatkovy-urad/evidencia-kulturnych-pamiatok-na-slovensku/>

Počet národních kulturních památek a kulturních památek je dokladem historického vývoje, životního stylu a prostředí společnosti od nejstarších dob po současnost. Mají jistou hodnotu, ať už architektonickou, historickou, technickou nebo vojenskou. V České republice se v absolutních číslech nachází více těchto památek, na Slovensku přibližně třetina. V počtu hradů převažuje Slovensko, kdy jsou tyto objekty soustředěny především v oblasti západního Slovenska v povodí Váhu a v Malých Karpatech. V Česku jsou hrady rozmístěny rovnoměrněji, mírně koncentrované v okolí Českého ráje a oblasti středních Čech.

Památky UNESCO představují mimořádné hodnoty přírodního a kulturního potenciálu zemí. Česko má na Seznamu památek pouze kulturní objekty, zatímco Slovensko i dvě přírodní lokality. Dominují zejména historická centra měst a jejich památky.

7.2. Srovnání kvantitativních ukazatelů charakterizující vývoj cestovního ruchu v České a Slovenské republice v období let 1993 až 2007

Pro potřeby komparace byl zvolen přepočítaný kvantitativní ukazatelů na 10 000 popř. na 1 obyvatele daného státu.

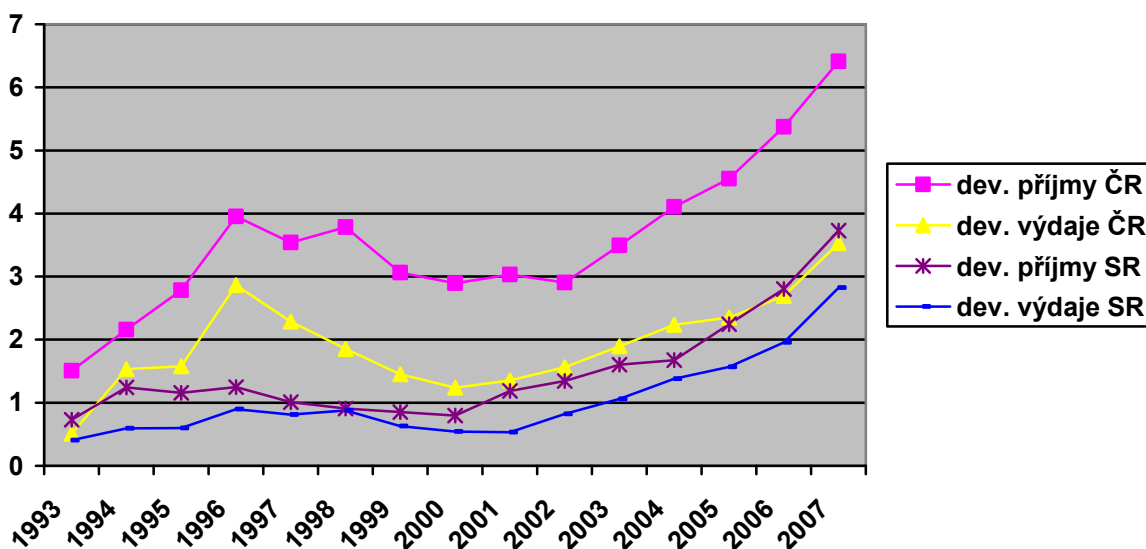
Srovnání vývoje devizových příjmů a výdajů z cestovního ruchu v České a Slovenské republice (přepočten na 10 000 obyv., v mil USD)

Křivky devizových příjmů České a Slovenské republiky mají přibližně stejný tvar. U obou zemí lze pozorovat růst devizových příjmů ve dvou vlnách.

V případě obou republik nárůst trvá do roku 1996, ČR (3,951 mil USD na 10 000 obyvatel) a SR (1,251 USD na 10 000 obyvatel). Druhou vlnu nárůstu můžeme pozorovat od roku 2001 u Slovenské republiky a od roku 2003 v České republice.

Srovnání poměrů roků 1993 a 2007 je následující: Česko vykazuje 4,2 násobek hodnoty z roku 1993, Slovensko 5,1 násobek hodnoty z roku 1993. U Slovenské republiky tak můžeme pozorovat dynamičtější nárůst než u České republiky. Minimálních hodnot bylo souhlasně u obou republik dosaženo v roce 1993, maximálních hodnot bylo dosaženo v roce 2007.

Graf č. 22: Vývoj devizových příjmů a výdajů v České a Slovenské republice v letech 1993 až 2007 (přepočteno na 10 000 obyvatel, v mil USD)

Zdroj: http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/Analyza_prijezdoveho_cestovniho_ruchu_92_07.pdf,
<http://www.economy.gov.sk/statisticke-informacie-5587/127272s>, vlastní přepočty

Vývoje devizových výdajů mají podobný charakter jako vývoj devizových příjmů. Do poloviny 90. let můžeme pozorovat růst devizových výdajů, od roku 1996 následuje pokles a to u obou republik. Další nárůst lze pozorovat od roku 2001

dosud. Minimálních hodnot devizových výdajů u obou republik bylo dosaženo v roce 1993, maximálních hodnot v posledním sledovaném roce 2007.

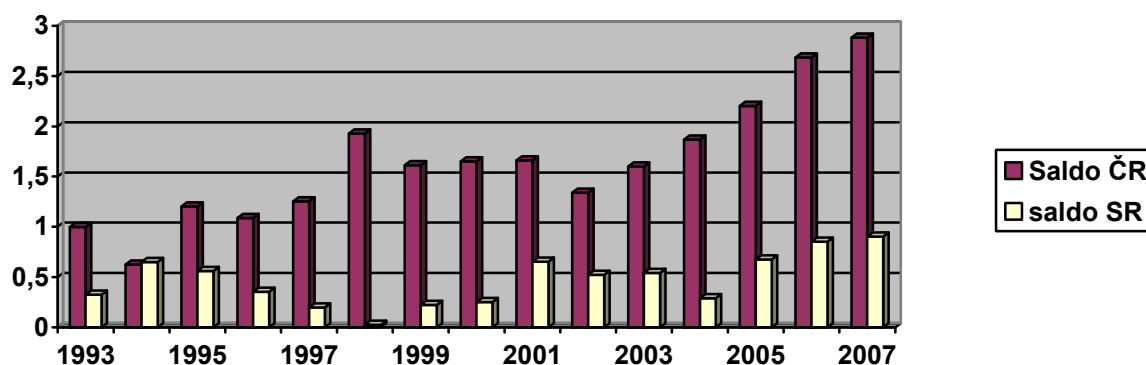
Rozdíly mezi Českou a Slovenskou republikou jsou patrné v 90. letech. Jde o rychlý nárůst devizových výdajů v České republice oproti jen mírnému nárůstu daného ukazatele Slovenské republiky. Při srovnání devizových výdajů v roce 1996 občané České republiky utratili až 3,2 násobek devíz občanů Slovenské republiky. Je to pravděpodobně dáno lepší ekonomickou situací v České republice, a tudíž možnostmi více utrácet za trávení volného času v zahraničí. Po mírném poklesu můžeme opět od roku 2001 pozorovat zvyšování devizových výdajů. Při srovnání obou republik lze pozorovat rychlejší nárůst devizových výdajů občanů Slovenské republiky (5,3 násobek devizových výdajů z roku 2001), Česko nárůst pouze 2,6 násobný.

Srovnání vývoje devizového salda cestovního ruchu (přepočet na 10 000 obyvatel, v mil USD)

Ve srovnání vývoje devizového salda České a Slovenské republiky jasně dominuje Česká republika. Křivky těchto ukazatelů jsou složitější než křivky devizových příjmů a výdajů.

Přesto se vždy devizové saldo nachází u obou republik v kladných hodnotách, a tak pozitivně působí na ekonomickou situaci daného státu. Rozdíly mezi státy jsou markantní, devizové saldo České republiky ve většině sledovaných let několikanásobně převyšuje hodnot devizového salda Slovenska. Např. v roce 1997 devizové saldo Slovenska bylo 3,1krát menší než saldo České republiky. Absolutně minimální hodnoty bylo dosaženo v roce 1998 na Slovensku (0,027 mil USD). Od roku 2004 můžeme sledovat u obou republik trvalý růst devizového salda.

Graf č. 23: Vývoj devizového salda v České a Slovenské republice v letech 1993 až 2007 (přečteno na 10 000 obyvatel, v mil USD)

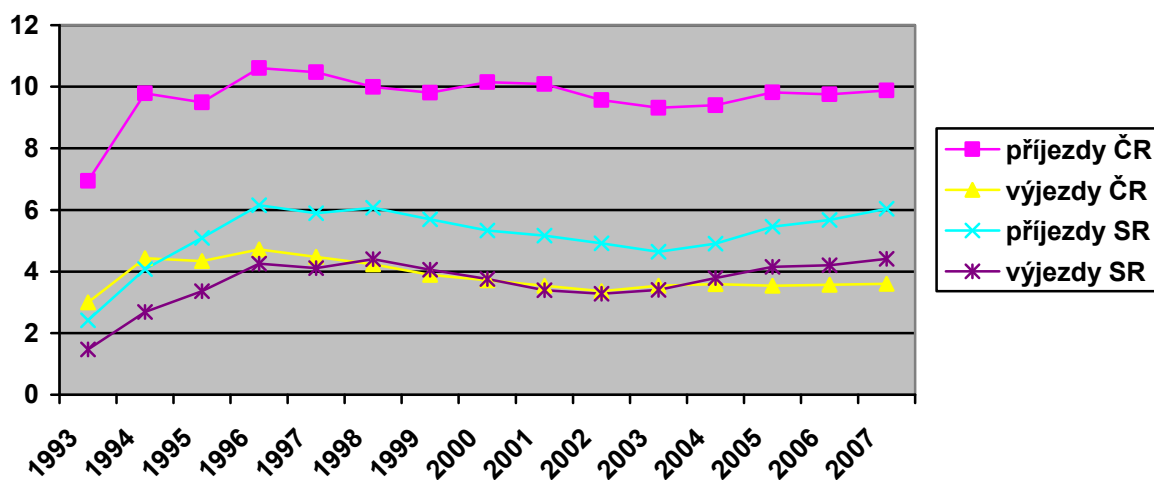
Zdroj: http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/Analyza_prijezdoveho_cestovniho_ruchu_92_07.pdf,
<http://www.economy.gov.sk/statisticke-informacie-5587/127272s>, vlastní přepočty

Srovnání vývoje příjezdů zahraničních osob a výjezdů občanů České a Slovenské republiky do zahraničí (přepočet na 1 obyvatele)

Údaje o příjezdech a výjezdech osob přes hraniční přechody a letiště sleduje cizinecká policie obou států. Sledování těchto údajů krátce po vzniku samostatných republik nebylo úplné z důvodu neexistence hraničních přechodů mezi nimi. Teprve od roku 1995 jsou sledovány všechny přechody a letiště.

Příjezdy zahraničních osob rostly zejména v 1. polovině 90. let a to u obou republik, přesto příjezdy zahraničních osob na Slovensko dosahují přibližně poloviční hodnoty než příjezdy do České republiky. V 2. polovině 20. století došlo u obou republik k mírnému poklesu příjezdů zahraničních osob. Naopak od roku 2003 můžeme opět pozorovat mírný nárůst s tendencí vyrovnat se hodnotám příjezdů z roku 1996 (hodnoty z tohoto roku byly maximální pro oba dva státy).

Graf č. 24: Srovnání vývoje příjezdů zahraničních osob a výjezdů občanů České a Slovenské republiky do zahraničí v letech 1993 – 2007 (přepočteno na 1 obyvatele)

Zdroj: *Statistická ročenka České republiky (1993 – 2008), vlastní přepočty*
Štatistická ročenka Slovenskej republiky (1993 – 2008), vlastní přepočty

Křivka vývoje výjezdů domácích občanů u ČR a SR je prakticky totožná. Rychlý nárůst výjezdů do poloviny 90. let, pokles v 2. polovině 90. let a opět mírný nárůst nebo stagnace po roce 2002 je charakteristický rys pro oba dva státy. Rozdíl lze spatřit ve větším počtu výjezdů v 1. polovině 90. let obyvatel České republiky (a to v roce 1993 2,0 násobek hodnoty za SR). Zajímavý rys ve srovnání vývoje výjezdů občanů je fakt, že od roku 1998 (s výjimkou let 2002 a 2003) častěji vyjíždějí občané Slovenské republiky.

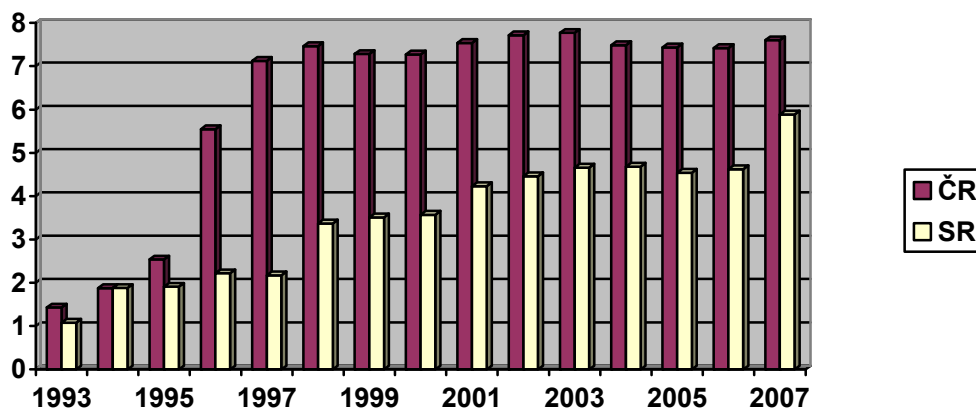
Při srovnání poměru výjezdů let 1993/2007 je větší hodnota u Slovenska (3,0) než v případě Česka (1,2), proto můžeme říci, že vývoj výjezdů slovenských občanů probíhá dynamičtěji.

Srovnání vývoje hromadných ubytovacích zařízení v České a ubytovacích zařízení ve Slovenské republice

Statistické zjišťování hromadných ubytovacích v České republice a ubytovacích zařízeních ve Slovenské republice je zatížené určitou chybou díky rozsahu sledovaných kategorií a metodickým změnám zjišťování.

Při srovnání vývoje zařízení sloužícím k ubytování účastníků cestovního ruchu můžeme pozorovat nárůst těchto zařízení po celé sledované období. Rychlejší nárůst v 90. let v Česku můžeme přičíst především metodickým změnám. Na začátku sledovaného období Česko i Slovensko vycházelo z podobných podmínek, kdy na 10 000 obyvatel daného státu připadalo přibližně jedno zařízení sloužící k ubytování. V posledním sledovaném roce dosáhla Česká republika hodnoty 7,6 hromadných ubytovacích zařízení na 10 000 obyvatel a Slovenská republika na 5,9 obyvatel. Jde tak v obou případech o zněkolikanásobení původních hodnot.

Graf č. 25: Srovnání vývoje hromadných ubytovacích zařízení v České republice a ubytovacích zařízení ve Slovenské republice v letech 1993 až 2007 (přepočteno na 10 000 obyvatel)

Zdroj: *Statistická ročenka České republiky (1993 – 2008), vlastní přepočty*
Štatistická ročenka Slovenskej republiky (1993 – 2008), vlastní přepočty

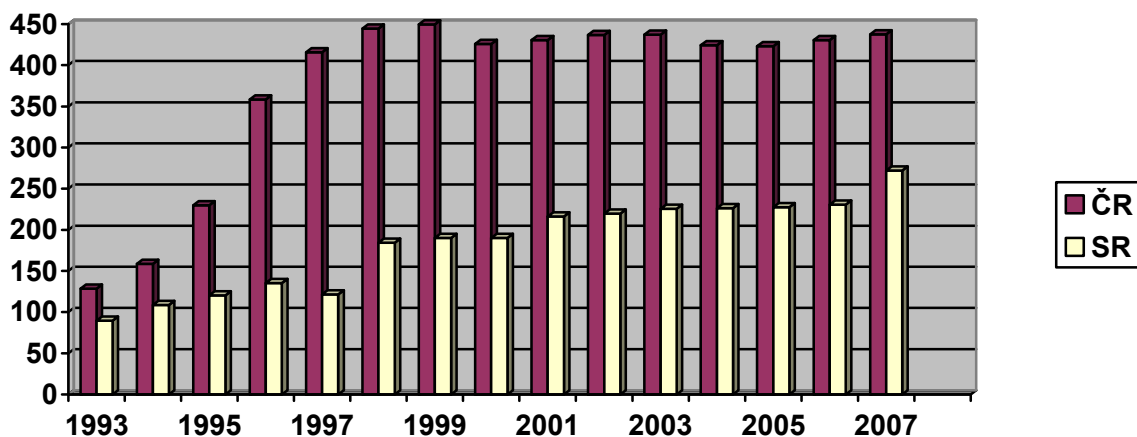
Možnost svobodného podnikání a také konkurenční prostředí ovlivňuje nabídku a kvalitu poskytovaných služeb. Vstup nadnárodních hotelových řetězců umožnilo rozvoj luxusních hotelů (Hilton, Hotel InterContinental aj.), které tak zkvalitňují nabídku ubytování. Při srovnání hlavních měst obou států podle počtu luxusních hotelů (*****) je zřetelný rozdíl. V Praze se nachází 26 hotelů¹² zatímco v Bratislavě pouze 1 hotel tohoto typu. Na Slovensku byl první hotel (*****) otevřen teprve v roce 2006 v Piešťanech.

¹² <http://cz.marys.cz/>

Srovnání vývoje lůžkové kapacity v hromadných ubytovacích zařízeních v České republice a ubytovacích zařízeních ve Slovenské republice

Lůžková kapacita se odvíjí od počtu (hromadných) ubytovacích zařízení. Větší počet lůžek se v celém sledovaném období nachází v České republice, kdy v 90. letech tvoří přibližně dvojnásobek počtu ubytovacích zařízení Slovenska. Od roku 2000 můžeme sledovat ustálení počtu (hromadných) ubytovacích zařízení, kdy dochází jen k nevýrazným změnám v Česku a k mírnému nárůstu na Slovensku. Spíše se tak mění kvalitativní podmínky zařízení než pouze kvantita.

Graf č. 26: Srovnání vývoje počtu lůžek v České a Slovenské republice v letech 1993 – 2007 (přepočteno na 10 000 obyvatel)

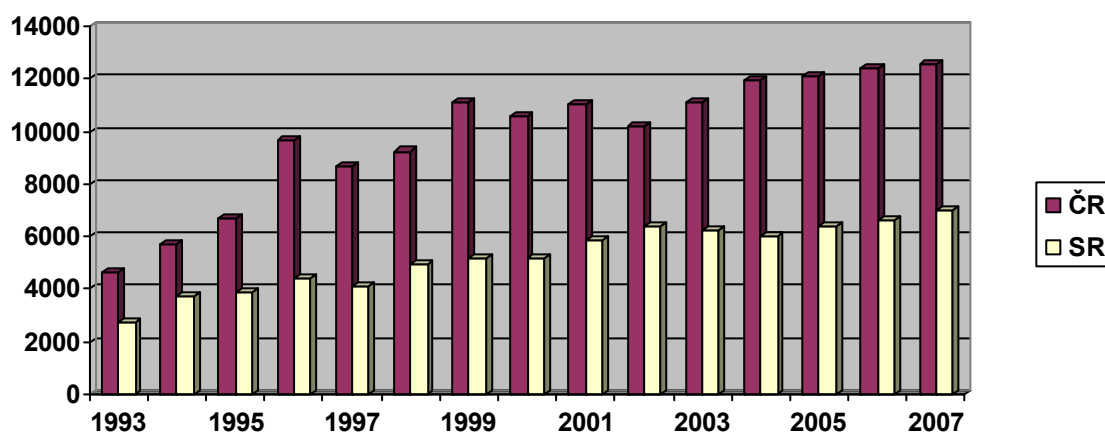
Zdroj: Statistická ročenka České republiky (1993 – 2008), vlastní přepočty
Štatistická ročenka Slovenskej republiky (1993 – 2008), vlastní přepočty

Srovnání vývoje počtu hostů (hromadných) ubytovacích zařízení (přepočteno na 10 000 obyvatel)

Graf vývoje počtu hostů v (hromadných) ubytovacích zařízeních má mírně stoupající charakter u obou republik (s mírnými výkyvy). Jasně počtem ubytovaných osob převyšuje Česká republika, její údaje v průběhu let převažují víceméně dvojnásobně nad hodnotami Slovenské republiky. V roce 1993 převyšovala Česká republika Slovensko 1,7 násobně, v roce 2000 její podíl tvořil 2,0 násobek a v roce 2007 1,8 násobek hodnoty Slovenska.

Obě dvě křivky mají mírně stoupavý charakter, kolísání hodnot můžeme pozorovat mezi lety 1996 až 2003. Větší úbytek v těchto letech pak můžeme pozorovat u České republiky (rozdíl mezi lety 1993 a 1997 je 979 návštěvníků, u Slovenské republiky je to jen 335 návštěvníků na 10 000 obyvatel).

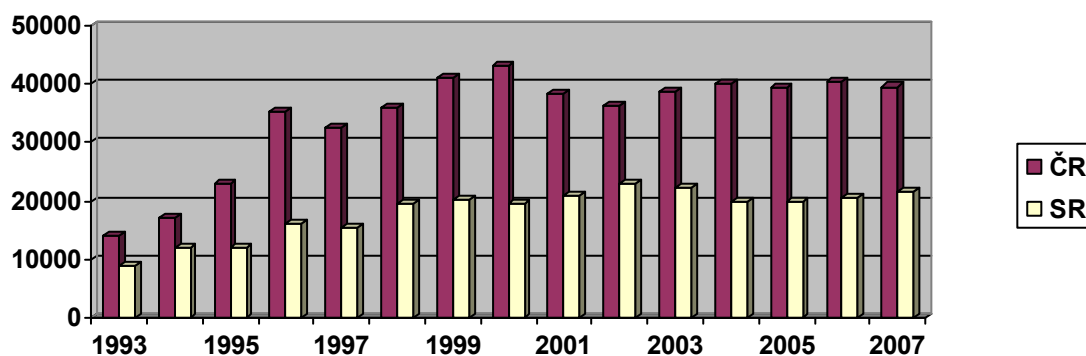
Graf č. 27: Vývoj počtu hostů v HUZ a UZ v České a Slovenské republice v letech 1993 až 2007

Zdroj: Statistická ročenka České republiky (1993 – 2008), vlastní přepočty
 Štatistická ročenka Slovenskej republiky (1993 – 2008), vlastní přepočty

Srovnání vývoje počtu přenocování návštěvníků v HUZ a UZ v České a Slovenské republice

Graf č. 28: Srovnání vývoje počtu přenocování hostů v HUZ a UZ v České a Slovenské republice (přepočet na 10 000 obyv.)

Zdroj: Statistická ročenka České republiky (1993 – 2008), vlastní přepočty
 Štatistická ročenka Slovenskej republiky (1993 – 2008), vlastní přepočty

Výraznějších výkyvů v počtu přenocování můžeme pozorovat v případě České republiky. Kdy se hodnota z roku 1993 přibližně ztrojnásobila s maximum v roce 2000. V následujících letech byl zaznamenán mírný pokles k hodnotě 40 000 přenocování na 10 000 obyvatel, tj. 4 přenocování na 1 obyvatele). Vývoj přenocování hostů v ubytovacích zařízeních Slovenska vykazuje menší rozdíly, maximum bylo zjištěno v roce 2002 (což je přibližně dvojnásobek z roku 1993). V posledním sledovaném roce připadalo na jednoho obyvatele 2 přenocování zahraničních hostů.

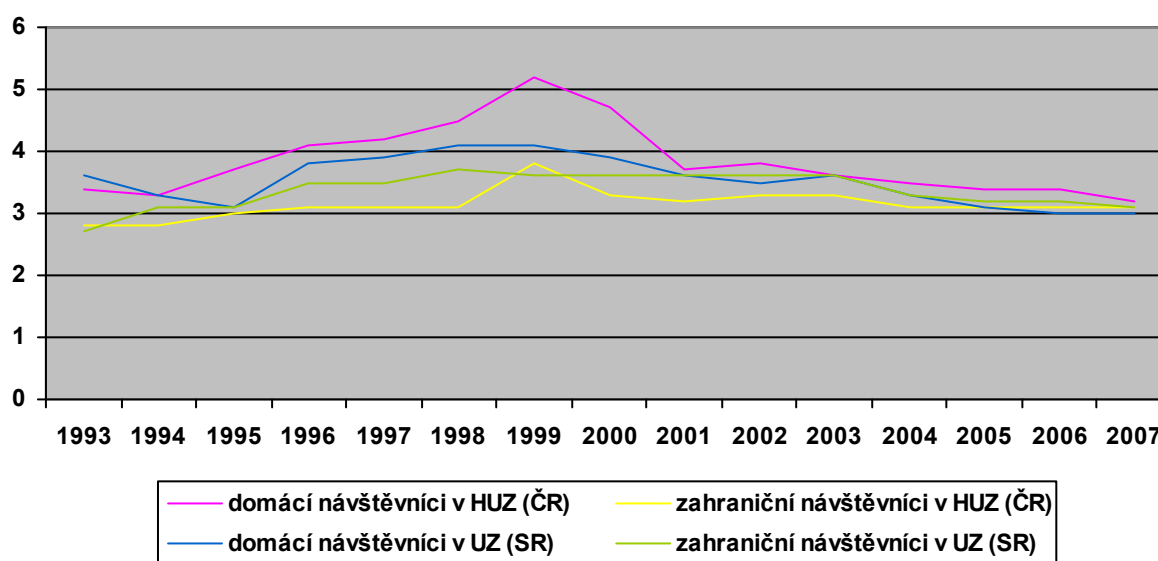
Srovnání vývoje průměrného počtu přenocování zahraničních a domácích hostů (hromadných) ubytovacích zařízení

Počet přenocování domácích a zahraničních hostů v (hromadných) ubytovacích zařízeních se liší nejen mezi Českou a Slovenskou republikou ale mění se i v čase.

Pro celé období je charakteristické průměrně vyšší počet přenocování domácích obyvatel v Česku nebo na Slovensku než zahraničních hostů. Větší výkyvy tohoto ukazatel může pozorovat u České republiky (max. průměrná délka přenocování domácích hostů v roce 1999 byla 5,2 noci, min. délka v roce 2007 3,2 noci). V případě Slovenska jsou křivky méně výrazné a navzájem si hodnotami blízké.

Společným trendem pro oba státy je postupné snižování průměrného počtu přenocování (domácích i zahraničních hostů). V posledním sledovaném roce se všechny ukazatelé pohybovaly v rozmezí hodnot 3,1 – 3,2 noci.

Graf č. 29: Srovnání vývoje průměrného počtu přenocování zahraničních a domácích hostů (hromadných) ubytovacích zařízení v České a Slovenské republice

Zdroj: *Statistická ročenka České republiky (1993 – 2008), vlastní přepočty*
Štatistická ročenka Slovenskej republiky (1993 – 2008), vlastní přepočty

Srovnání struktury zahraničních návštěvníků v (hromadných) ubytovacích zařízeních v České a Slovenské republice

Struktura zahraničních hostů v (hromadných) ubytovacích zařízeních České a Slovenské republiky se podstatně liší. Sousední země představují významný podíl klientely pro obě země. V Česku tvořily v roce 2007 hosté ze sousedních zemí 38,1 % z celkového objemu a na Slovensku 54,8 %. Ukazuje to fakt, že Česká republika je cílovou zemí i pro jiné vzdálenější státy (např. USA, Velká Británie a Itálie).

Pro Česko je nejdůležitější zdrojovou zemí Německo, to však na Slovensku tvoří až 3. zemi v pořadí podle podílu. Větší podíl polských občanů pravidelně využívá ubytovacích služeb na Slovensku než v České republice. Podíl rakouských hostů v Česku a Slovensku se v průběhu sledovaného období změnil. V současné době více Rakušanů přijíždí do Česka 4,8 (%) než na Slovensko (3,7 % hostů).

Tab. č. 6: Podíl zahraničních hostů v (hromadných) ubytovacích zařízení v České a Slovenské republice ve vybraných letech

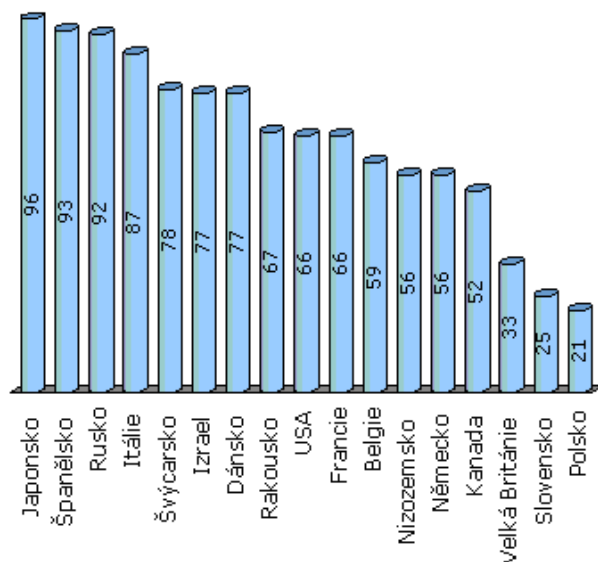
	1993		2000		2007	
	ČR	SR	ČR	SR	ČR	SR
Německo	39,9	17,5	31,3	14,7	23,2	10,5
Velká Británie	3,5	2,1	5,2	1,8	8,5	3,8
Itálie	6,6	4,6	4,9	2,7	6,2	3,5
Rakousko	1,3	5,4	2,2	3,5	4,8	3,7
Slovensko	5,3	-	2,8	-	4,6	-
Polsko	4,5	12,3	6,2	19,1	4,5	14,5
Česko	-	20,9	-	26,4	-	29,1
Ostatní	38,9	37,2	47,4	31,8	48,2	34,9

Zdroj: Statistická ročenka České republiky (1993 – 2008), vlastní přepočty
 Štatistická ročenka Slovenskej republiky (1993 – 2008), vlastní přepočty

Vzájemná bilance ubytovaných návštěvníků Česka a Slovenska ukazuje jednoznačné postavení Slovenska jako cílové destinace pro Čechy (cca 30 % podílu hostů tvoří Češi). Zatímco Slováci tvoří jen cca 5 % ze všech hostů Česka.

Struktura a kvantita hostů ovlivňuje finanční příjmy cestovního ruchu. K zemím, jejichž občané pravidelně utrácející více finančních prostředků, patří USA, Rakousko a Itálie. Naopak méně v celkové srovnání utrací Poláci a Slováci.

Graf č. 30: Výdaje zahraničních turistů v ČR v roce 2002 (v USD na osobu a den)

Zdroj: <http://www.penize.cz/15610-co-pro-nas-znamenaji-zahranicni-turiste>

7.3. Srovnání řízení a propagace cestovního ruchu v České a Slovenské republice

Cestovní ruch je v České a Slovenské republice pod dohledem různých ministerstvem. Ve federálním uspořádání Československa byl cestovní ruch řízen Ministerstvem obchodu a cestovního ruchu, později Ministerstvem hospodářství. Při rozpadu v roce 1993 v tomto systému obě země pokračovaly odděleně. V roce 1995 došlo v případě České republiky k reorganizaci, kdy legislativní pravomoc týkající se cestovního ruchu byla převedena na nově vzniklé Ministerstvo pro místní rozvoj. Na Slovensku je cestovní ruch stále součástí Ministerstva hospodářstva, které spravuje ekonomicky důležité oblasti jako průmysl, energetiku, těžbu, podnikání a obchod. Zabírá tak širší okruh problémů. Otázkou zůstává nakolik je problematika cestovního ruchu středem zájmu celého ministerstva. Vlastním regionálním rozvojem se na Slovensku zabývá Ministerstvo výstavby a regionálního rozvoja.

Efektivnější řízení a rozvoj cestovního ruchu je podle mého názoru výhodnější jako součást Ministerstva pro místní rozvoj. Samotné ministerstvo je zaměřeno na regionální rozvoj, koordinuje regionální politiku celého státu (ministerstva a jiné ústřední orgány), zajišťuje informační pomoc vyšším územním celkům, vystupuje jako centrální koordinátor využívání fondů EU aj. Je tak blíže regionům, vlastním operačním programům a čerpání dotací z fondů EU.

Obě sledované země mají zřízenou agenturu zabývající se propagací v zahraničí. V České republice to je Česká centrála cestovního ruchu (CzechTourism) a na Slovensku jde o Slovenskou agenturu cestovního ruchu (SACR). Obě tyto organizace vznikly v 1. polovině 90. let. K propagaci své země využívají zahraniční zastoupení, Česká republika jich má v současnosti 26 a Slovenská republika jen 6. Do nedávné doby měla však pouze jediné zastoupení a to v Praze.

Tab. č. 7: Charakteristika agentur cestovního ruchu v ČR a SR

	Česká republika	Slovenská republika
Rok vzniku agentury	1993	1995
Zahraniční zastoupení	26	6
Statut	Příspěvková organizace Ministerstva pro místní rozvoj	Příspěvková organizace Ministerstva hospodárstva
Rozpočet v roce 2007	22,5 mil USD (420,1 mil Kč)	4,3 mil USD (99,5 mil Sk)

Zdroj: www.sacr.sk, www.czechtourism.cz

Zásadní rozdíly jsou patrné v objemu finančních zdrojů určených agenturám cestovního ruchu. Podle finančního rozpočtu se tak odvíjí i možnosti prezentace potažmo počtu zahraničních zastoupení. Agentura Czechtourism v roce 2007 pracovala s 5,2 násobkem finančních zdrojů SACR.

Srovnání koncepcí rozvoje cestovního ruchu

Česko a Slovensko mají zpracované koncepce rozvoje cestovního ruchu (na období let 2004 – 2006, 2007 – 2013). Slouží k definování cílů rozvoje cestovního ruchu a postupů, jak jich dosáhnout. Zahrnují také hodnocení strategicky významných forem cestovního ruchu, o které se může daná země opřít.

Tab. č. 8: Srovnání strategicky významných forem cestovního ruchu

- městský a kulturní cestovní ruch	- letní turistika a pobyty u vody
- dovolená v přírodě	- lázeňský a zdravotní cestovní ruch
- sportovní a aktivní dovolená	- zimní cestovní ruch a zimní sporty
- kongresový a incentivní cestovní ruch	- městský a kulturně-poznávací cestovní ruch
- lázeňský cestovní ruch	- venkovský cestovní ruch a agroturistika

Zdroj: *Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR 2007 – 2013*

Nová stratégia rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky do roku 2013

Česko i Slovensko považují za strategicky významné formy cestovního ruchu velmi podobné kategorie. Obě dvě se soustředily na městský a kulturní cestovní ruch, na lázeňský cestovní ruch, dovolenou v přírodě (SR ji zahrnuje do formy venkovský cestovní ruch a agroturistika). Částečně se překrývají v případě sportovní a aktivní dovolené. Rozdíl spočívá v zaměření České republiky na kongresový a incentivní cestovní ruch.

8. Proměny prostorové organizace cestovního ruchu na území zájmových států

Regionální rozdíly intenzity cestovního ruchu závisí na vnímání turistické atraktivity daných regionů. Ta je v podstatě odvozena od přírodního (hory, minerální prameny, vodní plochy...) a kulturně-historického (památky, festivaly, města...) potenciálu území. Svou povahou tak umožňuje rozvoj městského, lázeňského, kongresového, zimního aj. cestovního ruchu.

Cestovní ruch a jeho specifické rysy v normalizaci byly výrazně ovlivněny politickými změnami v roce 1989. Změny se týkaly především vzniku soukromého podnikání provozovaného na komerčních principech, vzniku konkurenčního prostředí nebo vstupu zahraničního kapitálu. Původní podniková rekreace ztratila své opodstatnění díky nerentabilitě či likvidaci podniků. Nastal tak zde prostor pro soukromé podnikání, ať už v zařízeních získaných v restitucích či přímým prodejem.

Současné prostorové uspořádání hlavních oblastí cestovního ruchu v České a Slovenské republice vychází z podmínek vzniku středisek cestovního ruchu před rokem 1989.

Největší lůžková kapacita v České republice je tak soustředěna do hlavního města Prahy, horských oblastí (Krkonoše, Beskydy, Jeseníky a Šumava), do lázeňských oblastí (Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Luhačovice), kolem vodních ploch (Lipno nad Vltavou, Dokesko, Seč, Vranov nad Dyjí) a do větších měst – Brno, České Budějovice a Plzeň.

Výstavba nových hromadných ubytovacích zařízení je směřována do atraktivních oblastí, tj. do hlavního města Prahy, atraktivních středisek cestovního ruchu (hory, lázeňské oblasti) a větších měst. Převažuje výstavba ubytovacích zařízení s menší lůžkovou kapacitou než tomu bylo před rokem 1989 (např. penziony, ubytování v soukromí).

Hlavní atraktivity spočívají v městském cestovním ruchu Prahy, Brna a Českých Budějovic, a to jak mezinárodním tak v národním významu. Letní periodicitu cestovního ruchu zastupuje pobyt u vody, horská turistika a v zimním období horská střediska se zimními sporty.

Rozložení středisek cestovního ruchu (obr. č. 11) je významně územně koncentrována. Jejich největší četnost se nachází v Jihočeském, Libereckém,

Královéhradeckém a Moravskoslezském kraji¹³. V Jihočeském kraji se nacházejí střediska jak letní rekreace u vody, horská střediska zimní a letní rekreace tak i historická města potenciálem městského cestovního ruchu (České Budějovice, Český Krumlov, Třeboň. Střediska mají dosah na mezinárodní, národní a regionální úrovni. Velká koncentrace těchto středisek je způsobena rozlohou samotného kraje, který několikanásobně převyšuje rozlohou kraj Liberecký a Královéhradecký.

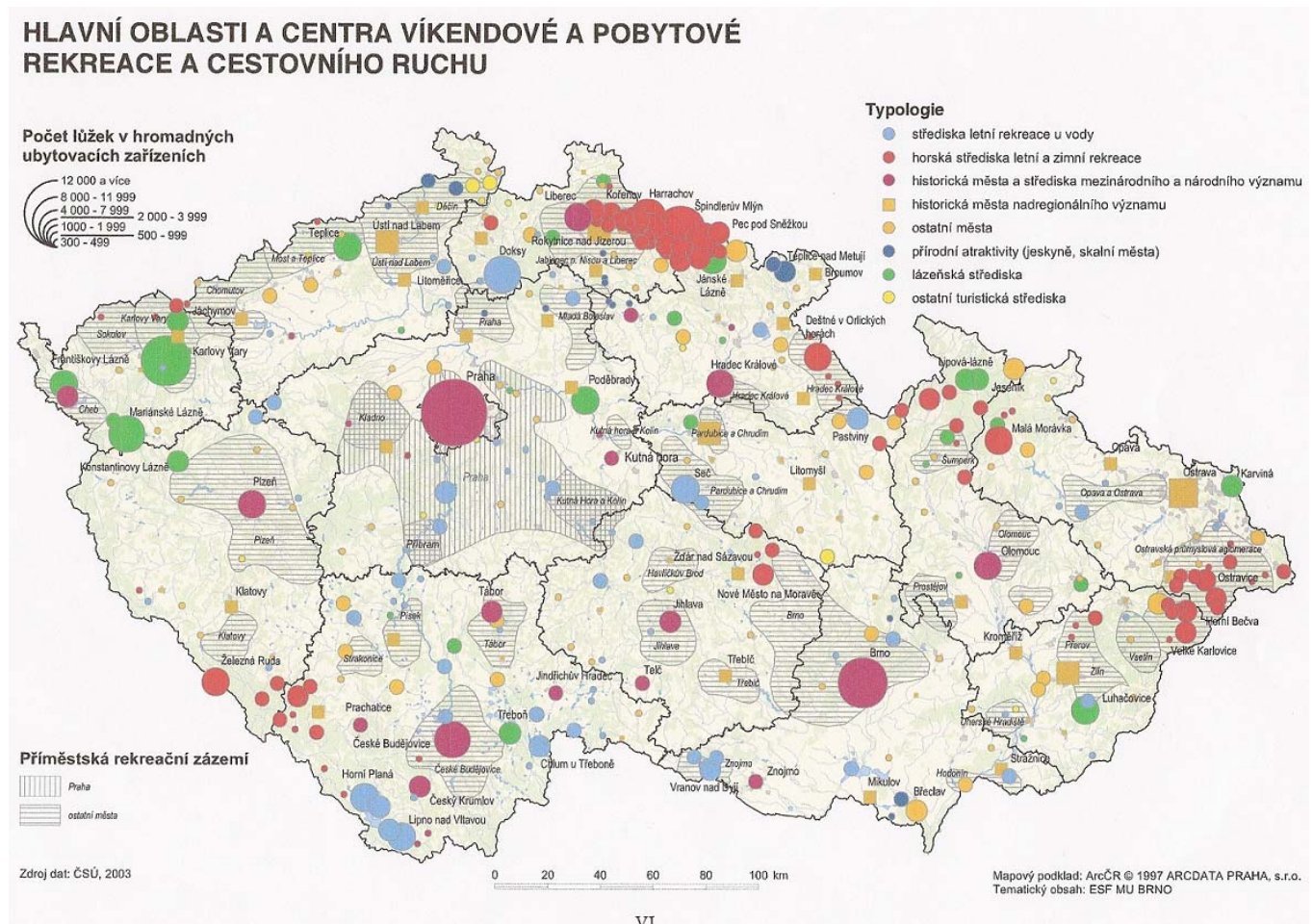
Kraje nacházející se na území Krkonoš (Královéhradecký a Liberecký) využívají především horských středisek letní a zimní rekreace, spolu s lázeňskými středisky, historickými městy a středisky letní rekreace u vody.

Svoji významnou úlohu má příměstská rekreace, kdy si nejrozsáhlejší území s nadregionálním významem vytvořilo hlavní města Praha zasahující až k hranicím Středočeského kraje. Další významná rekreační oblasti se nacházejí v zázemí větších měst – Brno (zasahuje do Žďárských vrchů), Plzeň a Ostrava, kde je rekreace směřována do Beskyd. Rekreační systémy oblastního významu – typické pro krajská a určitá okresní města – České Budějovice, Karlovy Vary, Liberec, Olomouc, Zlín aj.

Praha má v rámci rozložení cestovního ruchu zvláštní postavení. v kvantitativní ukazatelích cestovního ruchu převyšuje ostatní regiony České republiky. Je cílem návštěvy zejména zahraničních účastníků cestovního ruchu, pro které je Praha ve středu zájmu návštěvy České republiky. Zůstává zde ubytováno cca 60 % zahraničních návštěvníků.

¹³ Atlas cestovního ruchu České republiky, 2006

Obr. č. 11: Hlavní oblasti a centra víkendové a pobytové rekreace a cestovního ruchu

Zdroj: převzato Atlas cestovního ruchu České republiky, 2006

Centra cestovního ruchu na Slovensku jsou koncentrována do určitých oblastí. Lůžková kapacita ubytovacích zařízení se nachází především v horských oblastech Vysokých a Nízkých Tater, v Bratislavě a jejím okolí, v Banské Štiavnici a v Turčianských Teplicích. Podmínky pro vznik těchto středisek cestovního ruchu se však liší, v případě Tater jde o přírodní podmínky, Bratislava a Banská Štiavnica kulturní památky, Turčianské Teplice – minerální prameny a na ně navazující lázeňský cestovní ruch.

Využití cestovního ruchu je především v letní a zimní sezoně (horské oblasti), v letní sezoně rekreace u vodních ploch. Sezónní rozdíly snižuje městský cestovní ruch.

Hlavní oblasti mezinárodního cestovního ruchu na Slovensku se nacházejí v horských oblastech Vysokých a Nízkých Tater, Malé a Velké Fatry, v okolí

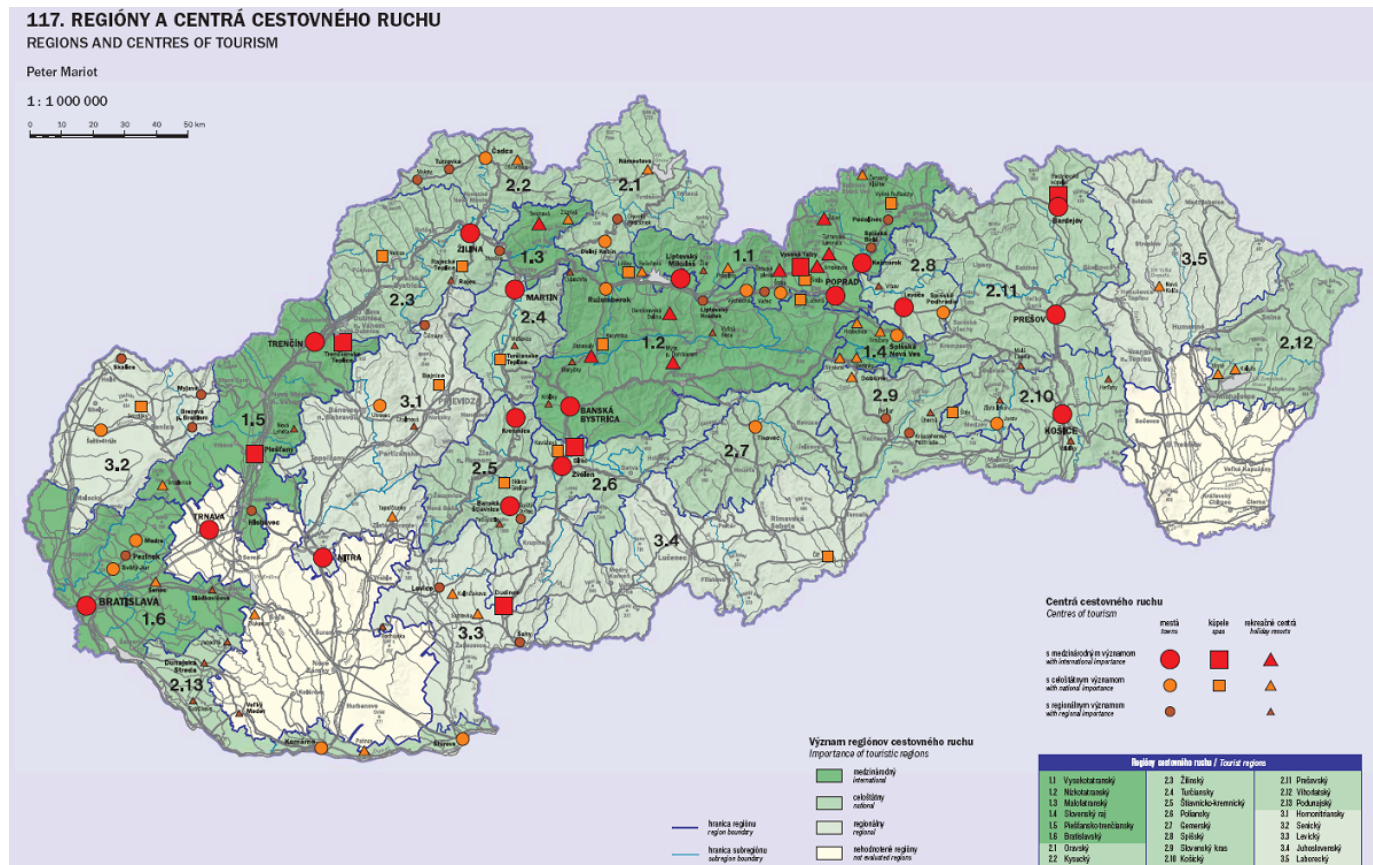
Slovenského ráje, Trenčína, Piešťan a Bratislavského regionu. Naopak nejméně vhodné podmínky pro cestovní ruch se nacházejí v oblasti Dolního Pováží (tj. v okolí měst Nové Zámky a Trnavy), dále na východě Slovenska v okolí měst Trebišov a Michalovce.

Centra městského cestovního ruchu se nacházejí v západní a severní části Slovenska. Jedná se o města Bratislava s přilehlými regiony Svätého Jura, Pezinku; Trenčína, Žiliny, oblast Liptova, Popradu, Kežmarku, Martina, ve středním Slovenska jde o Banskou Bystrici, Zvolen, Banská Štiavnica. Na východě pouze izolovaně Košice, Prešov a Bardejov. Lázeňský cestovní ruch má významné postavení v Trenčianských Teplicích, Piešťanech, Slizčí, Bardejově nebo braneckých Teplicích.

Oblasti s převládající individuální rekreací převažují v zázemí městských regionů, zejména a Bratislavy a Košic. Dále je tato individuální rekreace soustředěna v oblasti Vysokých Tater – okolí Litpovského Mikuláše, Žiliny, Nitry či Prievidzy.

Hlavní město Bratislava se na celkovém počtu přenocování podílí přibližně z 20 %. Velká část cestovního ruchu je však organizována jako jednodenní výlety spojené s návštěvou památek či nákupy. V současné době chybí Bratislavě kvalitní destinační nabídka, která by zaujala návštěvníky a ti v ní strávili delší dobu. Problém současnosti je také v podprůměrné délce pobytu (hosté tráví v hlavním městě v průměru 2,0 dne).

Obr. č. 12: Regiony a centra cestovního ruchu na Slovensku

Zdroj: převzato z *Regionalizácia cestovního ruchu v Slovenskej republike, 2005*

8.1. Nová prostorová dimenze cestovního ruchu

Cestovní ruch je dnes součástí strategií a koncepcí regionálního rozvoje jak na národních tak na regionálních úrovních řady států. Vytváří tak potenciál pro ekonomický růst daného regionu. Zásadně se tím odlišuje od pojetí cestovního ruchu před rokem 1989, kdy bylo pouze chápáno jako prostředník k odpočinku pracujícího lidu. Vlastní cestovní ruch byl směřován do středisek nebo center cestovního ruchu – docházelo tak k cílené koncentraci účastníků.

Dnes se tento přístup neuplatňuje. Mluví se o tzv. trvale udržitelném rozvoji cestovního ruchu, což je způsob rozvoje cestovního ruchu, který účastníkům zabezpečuje jejich potřeby tak, že pomáhá rozvoji území s přihlédnutím k šetrnému využívání přírodních a kulturních hodnot a vede k dlouhodobé prosperitě dané

oblasti, aniž by ohrozil uspokojení potřeb budoucích generací¹⁴. Cestovní ruch je tak směřován do oblastí s ekonomicky slabšími poměry, kde vytváří nová pracovní místa a příjmy cestovního ruchu jsou významnou složkou státních i místních rozpočtů. Týká se to zejména venkovských regionů, kde žije většina obyvatelstva Česka a Slovenska.

Venkovská cestovní ruch jako stimul rozvoje venkova

Venkovský cestovní ruch představuje souborné označení pro druh cestovního ruchu s vícedenním pobytem a s rekreačními aktivitami na venkově.

Jedním z důvodů rozvoje venkovského cestovního ruchu je touha po návratu k přírodě a snaha o obnovení vztahu k ní. Zájem o ní stoupá především mezi obyvateli měst. Často se tato forma cestovního ruchu označuje jako „zelený cestovní ruch“.

Můžeme ho rozdělit na několik kategorií¹⁵:

1. **Ekoturistika** (zaměřená na poznávání přírody zejm. v chráněných územích)
2. **Venkovský cestovní ruch** (zahrnuje oblasti venkova, mimo rekreační a turistická centra)
 - dělí se na:
 - vesnickou turistiku (pobyt je uskutečňován ve vesnickém prostředí, využívají se služby převážně místních podnikatelů)
 - agroturistika (pobyt je spjat se zemědělskou výrobou, např. účast při práci na farmě, konzumace produktů)
 - ekoagroturistika (druh agroturistiky, představuje pobyt na ekologických farmách, výroba bioproduktů)
 - formy chataření a chalupaření

Produkt venkovského cestovního ruchu by neměl obsahovat jen poskytování stravovacích a ubytovacích služeb, ale měl by také zajistit svým hostům zajímavý a jim atraktivní program (např. výuku jízdy na koních, projížďku v kočáře či bryčce, rybaření). Další činnosti, které mohou hosté podnikat v blízkém okolí jsou např. pěší

¹⁴ <http://www.mmr.cz/Cestovni-ruch/Informace-Udalosti/Konference-o-certifikaci-trvale-udrzitelnych-aktiv/2--Udrzitelny-rozvoj-cestovniho-ruchu>

¹⁵ www.zoo.unas.cz/agroturistika/Venkovska_turistika.doc

túry, cykloturistika, koupání, lyžování aj. Rozvoj venkovského cestovního ruchu souvisí s rozvoje venkova, budováním turistických tras a cyklostezek a rozvojem farem a alternativního zemědělství.

Význam venkovského cestovního ruchu je široký. Tvoří zdroj příjmů obyvatel obcí i samotné obce, stimuluje obnovu tradičních řemesel a folkloru, využívá přírodní a kulturní potenciál obce a okolí. Přesto však může způsobovat i negativní dopady jako je devastace životního prostředí, zvýšenou zátěž pro místní obyvatelstvo, necitlivou výstavbu ubytovacích zařízení apod.

Venkovský cestovní ruch se obsažen v národních koncepcích jako strategická forma rozvoje cestovního ruchu. Česká republika ho zahrnula do formy Dovolena v přírodě, Slovensko ho ve své koncepci definovalo jako Venkovský cestovní ruch a agroturistika.

9. Lidová architektura v Česku a na Slovensku a její význam pro cestovní ruch

Zatímco historické objekty jako např. hrady, zámky, městské památkové rezervace jsou téměř všeobecně známé a je jich tradičně věnována pozornost památkové péče i veřejnosti, lidová architektura stála donedávna v pozadí. Teprve v 90. letech se začal zvyšovat zájem o naši vesnici a studium venkovského prostoru vedlo i k vyhlášení řady vesnických památkových rezervací.

9.1. Objekty lidové architektury

Na území zájmových států se nachází velké množství nemovitých objektů dokumentující vývoj lidského stavitelství, historie a lidového umění vůbec. Některá z nich jsou chráněna zákony o památkové péči, kdy jsou prohlášeny za kulturní památky, národní kulturní památky. Pokud je jich lokalizováno více na stejném místě jedná se o vesnické památkové rezervace a vesnické památkové zóny. Velké množství podobných staveb však není státem chráněno vůbec, a tak ochrana a péče o tyto objekty závisí pouze na majiteli. Řada objektů tak chátrá, a to díky neexistenci vhodného investora a kvalitního investičního záměru, popř. nezájmem majitele o rekonstrukci.

V současné době v České a Slovenské republice existuje řada programů na obnovu památek lidové architektury. Většina jich existuje pod záštitou Ministerstvem kultury ČR (např. Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny) a Ministerstva kultury SR (např. Program Obnovme si svoj dom). Účelem je podpora obnovy a zachování kulturních památek, zejména památek lidové architektury.

Hodnotu staveb lidové architektury si lidé začali uvědomovat již na přelomu 19. a 20. století, kdy se objevily první snahy o záchranu staveb před nevhodnými zásahy industrializované společnosti. Tyto stavby se často nacházely rozptýleny v krajině, péče o ně by byla problematická. Řešením bylo zřízení skanzenů¹⁶ lidové

¹ skanzen – pochází ze švédštiny, což v překladu znamená *hradby* - tímto pojmem nazývaly Švédové své nejstarší muzeum v přírodě Skansen ve Stockholmu (z roku 1891)

architektury, kam se významné objekty lidové architektury přenášely a byly tak uchráněny před degradací.

Stejně jako lidová kultura se regionálně liší, tak i lidová architektura má svá územní specifika. Je ovlivněna řadou faktorů (kulturou, nadmořskou výškou, zeměpisnou šířkou, materiálem nacházejícím se v okolí, tradicí atd.). Právě tyto regionální odlišnosti umožňují zvýšit atraktivitu daného skanzenu

Skanzeny lidové architektury mají tu zvláštnost, že si mohou návštěvníci kromě výkladu o expozici vyzkoušet, naučit se činností typickým pro tehdejší dobu. Nejde tak jen o strohé předávání informací ale i ukázkou lidových zvyků, řemesel, tradic a vlastně prezentace života na vesnici během celého roku. Návštěvnost skanzenů zvyšuje pořádání atraktivních lidových slavností, folklorních festivalů a řemeslných soutěží.

V současnosti se na území České republiky nachází 61 vesnických památkových rezervací, z toho Holešovice byly zároveň vyhlášeny památkou UNESCO, a 211 vesnických památkových zón. Vesnické památkové zóny znamenají nižší stupeň podílu kulturních památek než vesnické památkové rezervace. Největší koncentrace objektů lidové architektury se nachází v Jihočeském kraji, ve Středočeském kraji a v Libereckém kraji.

Obr. č. 13: Vesnické památkové rezervace a zóny, významné objekty pivode architektury

VESNICKÉ PAMÁTKOVÉ REZERVACE A ZÓNY, LIDOVÁ ARCHITEKTURA

Zdroj: převzato Atlas cestovního ruchu České republiky, 2006

Odlišnost skanzenů a muzeí lidové architektury od rezervací a zón lidové architektury spočívá v tom, že skanzeny a muzea pouze prezentují způsob života obyvatel, zatímco v rezervacích a zónách běžně obyvatelé žijí, tj. objekty neslouží pouze pro expoziční potřeby.

Sledování objemu cestovního ruchu v těchto obcích je náročné, reálné je jen v případě výběru vstupné u skanzenů a muzeí lidové architektury. Tyto dva pojmy se liší svým rozsahem, skanzen obsahuje více objektů zpravidla na místo přenesené, zatímco muzea se nacházejí na původních místech vzniku.

Tab. č.9: Seznam skanzenů a muzeí lidové architektury v ČR

Skanzeny a muzea lidové architektury v ČR	
Křížovnický špýchar Prostřední Lhota	Boučkův statek Malá Skála
Muzeum lidových staveb v Kouřimi	Dlaskův statek v Dolánkách u Turnova
Hamousův statek Zbečno	Kopicův statek Kacanovy
Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy Strážnice	Muzeum lidové architektury Českého středohoří Zubrnice
Muzeum vesnických staveb Vysoký Chlumeč	Kotulova dřevěnka Havířov-Bludovice
Národopisné muzeum Slánska Třebíz	Kozinův statek Újezd
Polabské národopisné muzeum Přerov nad Labem	Soubor staveb lidové architektury Příkazy (Hanácké skanzen)
Skanzen Chanovice	Michalův statek v Pohledí
Soubor lidových staveb východní Hané Rymice	Mikuláščíkovo fojství Jasenná
Soubor lidových staveb Vysočina	Muzeum Velké Karlovice
Soukromé národopisné muzeum Doubrava	Rychta Kravaře-Víska
Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm	Podorlický skanzen Krňovice (ve výstavbě)

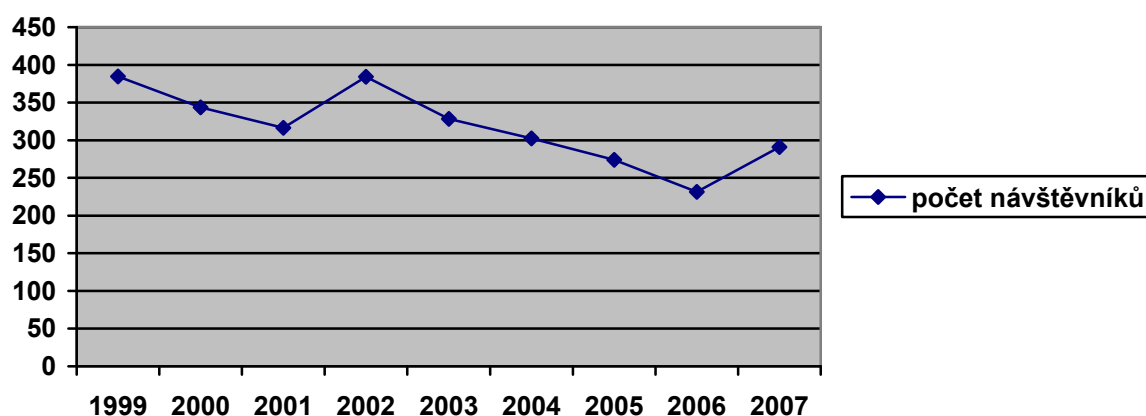
Zdroj: <http://www.lidova-architektura.cz/C-ochrana/muzea-skanzeny/muzea-skanzeny-uvod.htm>

Návštěvnost jednotlivých skanzenů lidové architektury se velmi liší – jak v regionálním srovnání tak i v časovém horizontu. Je to dáno především atraktivitou daného skanzenu (tradice, programy, festivaly, expozicemi, délkou sezóny atd.). Počet návštěvníků je také ovlivněn charakterem počasí (negativně tak může ovlivnit návštěvnost velkých festivalů), zájmem cestovních kanceláří a od něho se odvíjející poskytování zájezdů zejména pro školy a propagací. Podstatnou část návštěvníků tvoří právě organizované zájezdy škol, důchodců a různých občanských sdružení.

Největší počet osob navštěvuje skanzen Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm (cca 300 000 osob/rok). S určitým odstupem následují vybrané skanzeny a muzea: Soubor lidových staveb Vysočina (cca 70 000 osob/rok), Polabské muzeum Přerov nad Labem (cca 40 000 osob/rok). Ostatní skanzeny a muzea představují jen menší část v objemu návštěvnosti (např. Vysoký Chlumeč cca 7000 osob/rok, Rymice cca 3000 osob/rok).

Počet platících turistů se během několika let může velmi lišit. Dokladem je vývoj návštěvnosti ve Valašském muzeu v přírodě. Muzeum představuje svým počtem návštěvníků potenciál cestovního ruchu převyšující regionální význam. Přesto v uplynulých letech můžeme sledovat snížení návštěvnosti.

Graf č. 31: Vývoj počtu návštěvníků ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm v letech 1999 – 2007 (v tis.)

Zdroj: Valašské muzeum v přírodě

Díky tomuto faktu jej můžeme srovnávat s nejnavštěvovanějšími památkami Česka (návštěvnost Státního zámku Lednice cca 300 000 osob/rok, Státní hrad Karlštejn 280 000 osob/rok).

Tab. č. 10: Skanzeny a muzea lidové architektury na Slovensku

Skauzeny a muzea lidové architektury v SR	
Múzeum slovenskej dediny v Martine	Expozícia ľudovej architektúry a bývania Martovce
Múzeum liptovskej dediny v Pribyline	Expozícia Čičmany
Múzeum kysuckej dediny vo Vychylovce	Expozícia Tekovského muzea, Brhlovce
Múzeum oravskej dediny v Zuberec	Expozícia kultúry bývania vo Vlkolínci
Ľubovnianske múzeum v Starej Ľubovni	
Šarišské múzeum v Bardejove	
Múzeum ukrajinsko-rusínskej kultúry vo Svidníku	
Vihorlatské múzeum v Humennom	

Návštěvnost jednotlivých skanzenů lidové architektury se liší. Pro ilustraci jsou uvedeny některé skanzeny a jejich počet návštěvníků v roce 2007. Absolutní srovnání všech skanzenů a jejich návštěvností nebylo možné z důvodu neposkytnutí informací o návštěvnosti.

Tab. č. 11: Vybrané skanzeny na Slovensku a jejich návštěvnost

Vybraný skanzen	Počet návštěvníků
Muzeum kyseckej dediny vo Vychylovke	21 000 osob/rok
Ľubovnianske muzeum v Starej Ľubovni	41 000 osob/rok
Muzeum oravskej dediny v Zuberco	65 000 osob/rok

Na území Slovenska se nachází 10 rezervací lidové architektury a 33 památkových zón vesnického typu. Na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO byly zapsány dva významné soubory památek lidové architektury. Nejprve byla v roce 1993 vyhlášena památková rezervace lidové architektury Vlkolínec a později v roce 2008 vyhlášeny dřevěné kostely v slovenské části Karpatského oblouku. Právě tento fakt dokumentuje nadnárodní kulturní hodnotu těchto památek.

Zájem o lidovou architekturu z řad návštěvníků po roce 1989 nezaznamenal pokles, spíše nárůst. Je to především dáno trvalou kulturní hodnotou těchto objektů, zájmem o rozvoj venkova a vytváření nových produktů cestovního ruchu. Soukromé podnikání umožnilo vznik soukromých muzeí prezentující jak lidovou architekturu tak tehdejší způsob života na vesnici (např. od roku 2002 se buduje skanzen Podorlický skanzen Krňovice). Možnost svobodného cestování obohatila zahraniční účast na tradičních folklorních festivalech a vycestování domácích souborů.

V současné době, kdy roste zájem o rozvoj venkovského prostoru a s ním související rozvoj venkovského cestovního ruchu, postupně narůstá povědomí kulturní hodnoty lidové architektury. Možnosti jejího využití jsou obrovské (ubytovací zařízení ve venkovském stylu, soukromé expozice tehdejšího způsobu bydlení, prostory pro pořádání kulturních akcí, rustikální restaurační zařízení, prostory pro umělce a lidové tvoření, kroužky lidové výroby, využití ekofarmami, zapojení objektů do sítě cyklostezek aj.).

Jako fungující produkt cestovního ruchu lze považovat Moravské vinařské stezky, kde došlo k zapojení místních vinařů a jejich výrobků, vytvoření cyklistických stezek mezi vinicemi, prohlídky hodnotných vinných sklepů, pořádání různých festivalů a soutěží.

Venkovský cestovní ruch není masivně vyhledávanou formou cestovního ruchu a ani o to je své strategii trvale udržitelného rozvoje neusiluje. Přesto je potřeba mít jistou ekonomickou návratnost. Tu může zabezpečit kvalitně vypracovaný produkt venkovského cestovního ruchu zaměřený na vhodnou cílovou skupinu, propagaci či vytvoření spolupráce v rámci regionálních sdružení.

9.2. Slavnosti spojené s lidovou architekturou

Slavnosti spojené s folklorem a lidových uměním vůbec nejsou pouze záležitostí objektů lidové architektury. V řadě měst Česka a Slovenska jsou součástí kulturních programů pořádaných během roku (např. oskerušobraní, bramborobraní, vinobraní atd.). Jsou spojeny s vystoupeními folklorních souborů, lidovými jarmarky a ukázkami lidových řemesel. Často však využívají komerčněji zaměřených aktivit, a tím degradují kulturní hodnotu pořádaných slavností. Klasickým nešvarem jsou stánky s levným oblečením a prodej zboží typického pro tržnice.

Skutečné slavnosti zaměřené na kulturní dědictví lidové kultury jsou buď součástí skanzenů a muzeí lidové architektury popř. rezervací lidové architektury nebo podporované folklorními sdruženími v obcích. Náplní jejich činností je ukázat, jak se v tehdejší době skutečně žilo. Využívají důležitých tradic během celého roku a právě prezentace těchto událostí významně ovlivňují návštěvnost daných objektů. Důležitý faktor podílející se na charakteru oslav mělo náboženství, které využívalo prvků lidové kultury k umocnění liturgických prožitků. Zásadní vliv na návštěvnost mají tyto slavnosti: fašank, pochovávaní basy, Velikonoce, stavění máje, dožínky, podzim na vesnici a Vánoce.

Vedle tradičních oslav během roku se v současné době v těchto objektech uskutečňují i národní a mezinárodní festivaly lidové kultury. Některé z nich mají již vybudovanou tradici, např. Strážnický mezinárodní festival, který funguje od roku 1946. Každoročně ho tak navštíví cca 16 000 návštěvníků. Množství takto pořádání festivalů v regionu ukazuje živost lidové kultury v daném regionu. V České republice jsou v tomto směru velmi aktivní regiony jižních Čech a podstatná část Moravy. Na Slovensku se mezi oblasti s tradiční lidovou kulturou patří Oravsko, Kysucko a velká

část východního Slovenska. Oblíbené mezinárodní festivaly se pořádají v Dolním Kubíně, Myjavě, Podbielu, Zuberici a dalších lokalitách. Mají svá regionální specifika, např. pořádání bačovských dnů, gajdovačky, soutěže ve zpěvu lidových písní, ve výrobě lidových předmětů apod.

Obnova a pokračování v lidové kultuře a lidových tradicích je cílem každé společnosti vážící si svých nemotných kulturních památek

10. Závěr

Diplomová práce se zabývá vývojem cestovního ruchu v České a Slovenské republice. Použita byla řada ukazatelů charakterizující kvantitativní vývoj dané oblasti. Využila jsem statistických dat zpracovaných Statistickým úřadem České republiky a Štatistickým uradem Slovenskej republiky a následně vlastní přepočty. Pro vzájemné porovnání kvantitativních údajů byly voleny relativní přepočty. Jisté odchylky při srovnání jsou způsobeny rozdílností metodiky statistických zjišťování zájmových států.

Vývoj cestovního ruchu v obou zemích během sledovaných let 1993 až 2007 dosáhl řady změn. Při srovnání kvantitativních ukazatelů dosahuje Česká republika výkonnějších charakteristik. Je to dáno především vybudovanou tradicí cestovního ruchu v Česku, kvalitnějším propagačním marketingem a odlišnější strukturou zahraničních hostů. Přesto Slovensko vykazuje kvalitní potenciál pro rozvoj cestovního ruchu vyplývající z dynamický růst ukazatelů cestovního ruchu. Oblasti, v nichž má slabiny je především propagace Slovenska jako turistické destinace a struktura samotného řízení cestovního ruchu.

V samostatné kapitole jsem se zabývala možnostmi venkovského cestovního ruchu jako potenciálu pro další rozvoj regionů. Na ni navazuje problematika lidové architektury – její význam pro cestovní ruch a potenciál pro zvýšení atraktivity regionů.

11. Summary

The aims of thesis

The aim of this graduation theses is the comparison of progress tourism in the Czech and Slovak republic after the year 1989. In the introduction part I presented how tourism looked in Czechoslovakia before this year. Then I analysed indicators describing the progress of tourism in these states and targeted the factors which influenced changes.

In the separated chapter I attended to rural tourism as a new way of permanent development. I aimed for popular architecture like possibility to increase tourism and regional development.

Conclusions

Development of tourism made a lot of changes in the monitored year 1993 - 2007. For comparison were used a lot indicators describing development. The output of this comparison displayed more effective results for the Czech republic. It's caused by grewed tradition tourism, better marketing of promotion as a tourist's destination and another structure of guests. Though this fact has the Slovak republic quality of possible development tourism. But firstly should be improved propagation Slovakia as a tourist destination and structure of control.

Rural tourism shows a new way of sustainable development regions and for this case could be used popular architecture like motivation for tourists. These objects should be used for accommodation, museum and cultural life. Attendance of open-air museum shows a good position among cultural attractions.

12. Použité zdroje

12.1. Seznam literatury

DOHNAL, V. a kol.: Rajonizace cestovního ruchu. Praha, Merkur, 1985. 167 s.

FŇUKAL, M., PTÁČEK, P.: Geografie, cestovní ruch a rekreace: sborník referátů. Olomouc, UP, 2005. 202 s.

HESKOVÁ, M.: Cestovní ruch. 1. vydání Praha, Fortuna, 2006. 223 s. ISBN 80-7168-948-3

HESKOVÁ, M.: Základní problémy cestovního ruchu. Praha, VŠE, 1999. 142 s.

HRALA, V.: Geografie cestovního ruchu. Praha, IDEA SERVIS, 1994. 190 s.

Kol. autorů: Školní atlas České republiky. 1. vydání Praha, Kartografie Praha, 2005. 32 s. ISBN 80-7011-657-9

Kol. autorů: Školský atlas Slovenská republika. Harmanec, VKÚ, 2006, 47 s. ISBN 80-8042-488-8

Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2002 – 2007. Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. 36 s.

Koncepce státní politiky cestovního ruchu v České republice na období 2007 – 2013. Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj, 2007. 66 s.

KOPŠO, E.: Ekonomika cestovního ruchu. Bratislava, SPN, 1979. 239 s.

KOTRBA, M.: Rajonizace cestovního ruchu v ČSSR. Praha, Merkur, 1968. 224 s.

LAUKO, V. a kol.: Humánna geografia Slovenskej republiky. 1. vydání Bratislava, Kartprint, 2006. 200 s. ISBN 80-88870-56-9

MARIOT, P.: Príspevok k typizácii stredísk cestovného ruchu. in Geografický časopis, ročník 53, Praha, 2001. s. 307 – 319

MARIOT, P.: Geografia cestovného ruchu. Bratislava, SPN, 1983. 171 s.

MARIOT, P.: Zeměpis cestovního ruchu. Praha, SPN, 1992. 183 s.

MENCL, V.: Lidová architektura v Československu. Praha, 1980. 680 s.

MIRVALD S.: Geografie cestovního ruchu. 3. vydání Plzeň, ZČU Plzeň, 1998. 128 s.

Národní strategický referenční rámec ČR 2007 – 2013. Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj, 2007. 137 s.

Národný program rozvoja cestovného ruchu v Slovenskej republike. Bratislava, Ministerstvo hospodárstva, 2002. 41 s.

Návštěvnost památek v krajích ČR v roce 2007. Praha, 2007 NIPOS, 2007.

Nová stratégia rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky do roku 2013. Bratislava, Ministerstvo hospodárstva, 2007. 31 s.

OTRUBOVÁ, E.: Socioekonomická geografia II.(zahraničný obchod, cestovný ruch). Bratislava, Univerzita Komenského v Bratislave. 1991, 175 s.

Památková péče, cestovní ruch a veřejná správa. Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj, 2007. 213 s.

Pásková, D., Zelenka J.: Výkladový slovník cestovního ruchu. Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. 448 s.

Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike. Bratislava, Ministerstvo hospodárstva, 2005. 114 s.

Sborník Konference na téma „Podpora domácího cestovního ruchu“. Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj, 2006. 111 s.

SYSEL, J.: Cestovní kancelář, cestovní agentura a informační středisko v cestovním ruchu. 1. vydání Praha, Vysoká škola hotelová v Praze 8, 2008. 40s. ISBN 978-80-86578-75-0

ŠÍP, J.: Rozvoj cestovního ruchu v Česku po roce 1989. in Geografické rozhledy, ročník 8, Praha, 1998. 16 s.

Štátna politika cestovného ruchu Slovenskej republiky. Bratislava, Ministerstvo hospodárstva, 2007.

Venkovský cestovní ruch, jeho specifika a podmínky pro rozvoj. Praha, VŠE, 2007. 123 s.

VYSTOUPIL, J. a kol.: Atlas cestovního ruchu České republiky. 1. vydání Praha, Ministerstvo pro místní rozvoj, 2006. 157 s. ISBN 80-239-7256-1.

VYSTOUPIL, J a kol.: Návrh nové rajonizace cestovního ruchu ČR. 1. vydání Brno, MU, 2007. 98 s. ISBN 978-80-210-4263-6

VYSTOUPIL, J.: Rozvoj cestovního ruchu a rekreace v ČSSR a jeho územní organizace. in Sborník ČSGS, Praha, 1988. str. 210 - 227

WOKOUN, R.: Socioekonomická geografie I. 1. vydání Praha, SPN, 1988. 116 s.

WOKOUN R., VYSTOUPIL J.: Geografie cestovního ruchu a rekreace I. 1. vydání Praha: SPN, 1987. 250 s.

12.2. Zdroje dat

Historická statistická ročenka ČSSR. Federální statistický úřad. Praha, 1985.

Statistická ročenka ČSSR 1989. Státní úřad statistický. Praha, 1989.

Statistická ročenka ČSFR, 1990. Státní úřad statistický. Praha, 1989.

Statistická ročenka České republiky 1993. Český statistický úřad. Praha, 1993.

Statistická ročenka České republiky 1994. Český statistický úřad. Praha, 1994.

Statistická ročenka České republiky 1995. Český statistický úřad. Praha, 1995.

Statistická ročenka České republiky 1996. Český statistický úřad. Praha, 1996.

Statistická ročenka České republiky 1997. Český statistický úřad. Praha, 1997.

Statistická ročenka České republiky 1998. Český statistický úřad. Praha, 1998.

Statistická ročenka České republiky 1999. Český statistický úřad. Praha, 1999.

Statistická ročenka České republiky 2000. Český statistický úřad. Praha, 2000.

Statistická ročenka České republiky 2001. Český statistický úřad. Praha, 2001.

Statistická ročenka České republiky 2002. Český statistický úřad. Praha, 2002.

Statistická ročenka České republiky 2003. Český statistický úřad. Praha, 2003.

Statistická ročenka České republiky 2004. Český statistický úřad. Praha, 2004.

Statistická ročenka České republiky 2005. Český statistický úřad. Praha, 2005.

Statistická ročenka České republiky 2006. Český statistický úřad. Praha, 2006.

Statistická ročenka České republiky 2007. Český statistický úřad. Praha, 2007.

Statistická ročenka České republiky 2008. Český statistický úřad. Praha, 2008.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1993. Štatistický úrad. Bratislava, 1993.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1994. Štatistický úrad. Bratislava, 1994.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1995. Štatistický úrad. Bratislava, 1995.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1996. Štatistický úrad. Bratislava, 1996.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1997. Štatistický úrad. Bratislava, 1997.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1998. Štatistický úrad. Bratislava, 1998.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 1999. Štatistický úrad. Bratislava, 1999.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2000. Štatistický úrad. Bratislava, 2000.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2001. Štatistický úrad. Bratislava, 2001.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2002. Štatistický úrad. Bratislava, 2002.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2003. Štatistický úrad. Bratislava, 2003.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2004. Štatistický úrad. Bratislava, 2004.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2005. Štatistický úrad. Bratislava, 2005.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2006. Štatistický úrad. Bratislava, 2006.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2007. Štatistický úrad. Bratislava, 2007.

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2008. Štatistický úrad. Bratislava, 2008.

12.3. Internetové zdroje

Chráněné krajinné oblasti a národní parky [online]. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2009 [cit. 2009-02-27]. Dostupné z:
<<http://www.ochranaprirody.cz/?cmd=page&type=102>>

Analýza příjezdového cestovního ruchu 1992 – 2003 [online]. Praha: Česká centrála cestovního ruchu, 2004 [cit. 2008-03-15]. Dostupné z:
<<http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/analyza/vyvojcr1993.pdf>>

Platební bilance 2008 [online]. Praha: Česká národní banka, 2008 [cit. 2009-02-02]. Dostupné z:
<http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/zpravy_vyvoj_pb/C_PB_2008.PDF>

CzechTourism Výroční zpráva 2007 [online]. Praha: Česká agentura cestovního ruchu, 2007 [cit. 2009-01-31]. Dostupné z:
<http://www.czechtourism.cz/files/CzT/vzpravy/21_07_08_vyr_zprava_2007.pdf>

Štátný zoznam osobitne chránencých častí prírody SR [online]. Banská Bystrica: Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, 2007 [cit. 2009-03-14]. Dostupné z:
<<http://www.sopsr.sk/index.php?page=cinnost/vchu>>

Statistické informácie Ministerstva hospodárstva SR [online]. Bratislava: Ministerstvo hospodárstva, 2008 [cit. 2009-01-31]. Dostupné z:
<<http://www.economy.gov.sk/statisticke-informacie-5587/127272s>>

Vybrané ukazatele v cestovním ruchu [online]. Bratislava: Enviroportal, 2009 [cit. 2009-03-03]. Dostupné z:

<http://enviroportal.sk/pdf/spravy_zp/br05-sk/43_Vybr_ukaz_CR.pdf>

Výročná zpráva SACR [online]. Bratislava: Slovenská agentura cestovního ruchu, 2007 [cit. 2009-03-23]. Dostupné z:

<http://new.sacr.sk/fileadmin/user_upload/vyroczne_spravy/Vyrocna_sprava_SACR_2007.pdf>

Památky [online]. Praha: Národní památkový ústav, 2009 [cit. 2009-03-03]. Dostupné z: <<http://www.npu.cz/pp/pamatky/>>

Evidenci kulturních památek na Slovensku [online]. Bratislava: Národní památkový úrad, 2007 [cit. 2009-03-03]. Dostupné z:

<<http://www.pamiatky.sk/pamiatky/pamiatkovy-urad/evidencia-kulturnych-pamiatok-na-slovensku/>>

Výdaje zahraničních turistů v ČR [online]. Praha: 2002 [cit. 2009-03-30]. Dostupné z:

<<http://www.penize.cz/15610-co-pro-nas-znamenaji-zahranicni-turiste>>

Udržitelný rozvoj cestovního ruchu [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2009 [cit. 2009-02-21]. Dostupné z:

<<http://www.mmr.cz/Cestovni-ruch/Informace-Udalosti/Konference-o-certifikaci-trvale-udrzitelnych-aktiv/2--Udrzitelny-rozvoj-cestovniho-ruchu>>

Skanzeny a muzea v přírodě [online]. 2009 [cit. 2009-03-03]. Dostupné z:

<<http://www.lidova-architektura.cz/C-ochrana/muzea-skanzeny/muzea-skanzeny-uvod.htm>>

12.4. Ústní informace

zaměstnanci skanzenu Valašské muzeum v přírodě

zaměstnanci Muzea kysuckej dediny vo Vychylovke

zaměstnanci Ľubovnianskoho muzea v Starej Ľubovni
zaměstnanci Muzea oravskej dediny v Zuberici
zaměstnanci Souboru lidových staveb Vysočina
zaměstnanci Polabského muzea Přerov nad Labem
zaměstnanci skanzenu Vysoký Chlumec
zaměstnanci Souboru lidových staveb východní Moravy Rymice

13. Zkratky

ČR	Česká republika
ČSR	Česká socialistická republika
ČSFR	Československá federativní republika
ČSSR	Československá socialistická republika
CHKO	Chráněná krajinná oblast
CKM	Cestovní kancelář mládeže
EU	Evropská unie
HDP	hrubý domácí produkt
mil.	milion
MU	Masarykova univerzita
NDR	Německá demokratická republika
obyv.	obyvatel
popř.	popřípadě
ROH	Revoluční organizované hnutí
SACR	Slovenská agentura cestovního ruchu
SR	Slovenská republika
SSR	Slovenská socialistická republika
tis.	tisíc

14. Bibliografická identifikace/ Bibliographic identification

Jméno a příjmení	Lenka NOVOTNÁ
Název práce	Cestovní ruch v České a Slovenské republice – vývoj po roce 1989
Typ práce	Diplomová práce
Pracoviště	Univerzita Palackého v Olomouci
Vedoucí práce	doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
Rok obhajoby	2009
Klíčová slova	vývoj, cestovní ruch, Česká republika, Slovenská republika
Počet stran	104
Počet příloh	0
Jazyk	čeština

Autors first name and surname	Lenka NOVOTNÁ
Title	Tourism in the Czech and Slovak republic – development after the year 1989
Type of thesis	Master
Department	Univerzita Palackého v Olomouci
Supervisor	doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
The year of presentation	2009
Keywords	development, Czech republic, Slovak republic, tourism
Numer of pages	104
Numer of appendices	0
Language	čeština